DE GROOTE MAATSCHAPPELIJKE VERSCHIJNSELEN

DE VOLKS-VERTEGENWOORDIGING

DOOR

H. PYTTERSEN Tzn.

UITGAVE VAN COHEN Z^ONEN AMST.

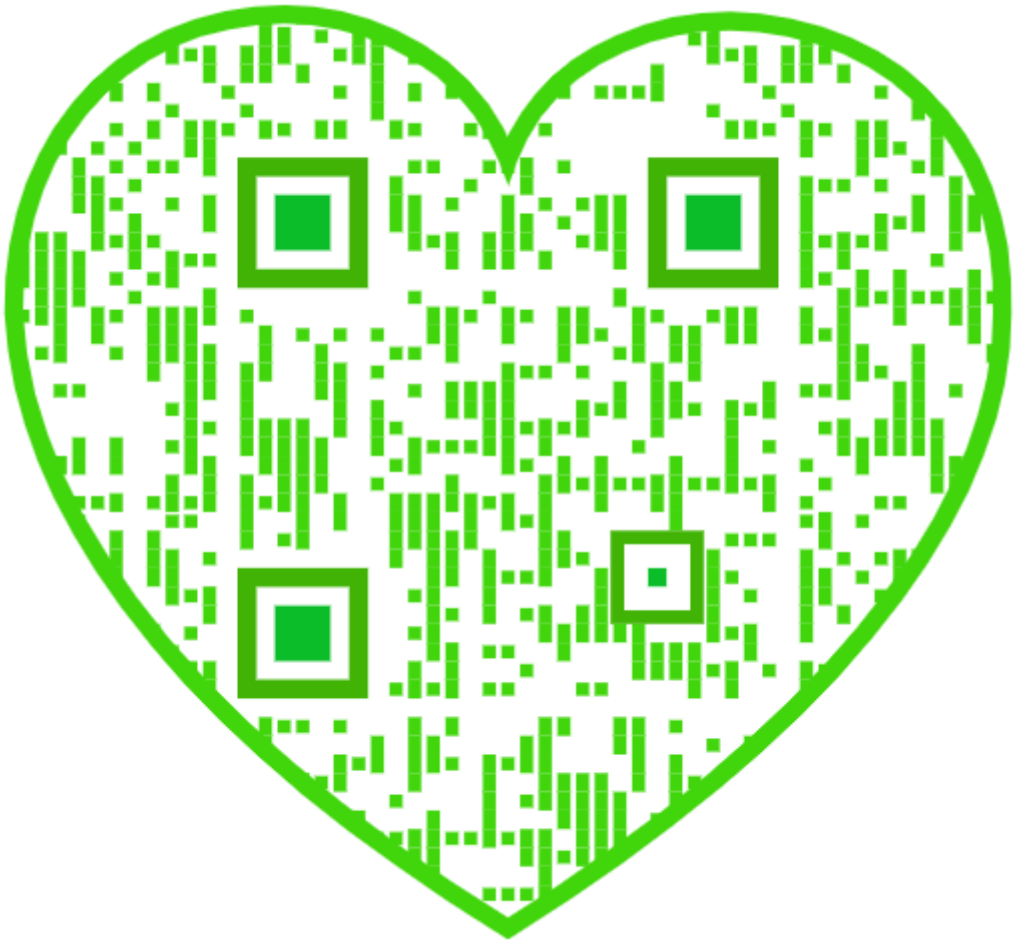

DE GROOTE - - - - MAATSCHAPPELIJKE VERSCHIJNSELEN - -

□ ALGEMEENE BIBLIOTHEEK DER SAMENLEVING □

AMSTERDAM, COHEN ZONEN.

DE VOLKSVERTEGENWOORDIGING.

DE VOLKSVERTEGENWOORDIGING

□ NAAR HELLMUTH VON GERLACH □

VOOR NEDERLAND BEWERKT DOOR H. PYTTERSEN Tz.

□ OUD-LID DER TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL □

□ HOOFDREDACTEUR DER NIEUWE ARNHEMSCHE COURANT □

COHEN ZONEN, AMSTERDAM.

VOORWOORD.

Door de uitgevers uitgenoodigd, eene Nederlandsche vertaling te bezorgen van het werk van HELLMUTH VON GERLACH waarin tevens, meer dan in het oorspronkelijke het geval is rekening werd gehouden met Belgische en Nederlandsche toestanden, meende ik aanvankelijk aan die uitnoodiging te voldoen door het plaatsen van aanteekeningen buiten den tekst

Onder de bewerking bleek het evenwel raadzamer, deze aanteekeningen in den tekst te lasschen, wat mogelijk scheen zonder tekort te doen aan den oorspronkelijken inhoud.

Ik meende hieraan de voorkeur te moeten geven boven eene letterlijke vertaling, die, wijl de schrijver geheel zwijgt over België en Nederland, voor den lezer van minder nut zou zijn geweest.

Zoo werd met geen woord gerept over de werking in België van het stelsel van evenredige vertegenwoordiging, hoewel deze belangrijke proefneming zeker eenige vermelding waard was.

Ik heb gemeend goed te doen, daaraan een afzonderlijk hoofdstuk te wijden.

De verantwoordelijkheid daarvoor en voor wat omtrent Nederland wordt medegedeeld, berust dus bij den ondergeteekende.

ARNHEM, Mei 1908.

PYTTERSEN.

Het Mandaat.

Als, gedurende de eerste eeuwen van het bestaan van het Engelsche Parlement, de afgevaardigde zich op uitnoodiging des Konings ter zitting begaf, moest hij voorzien zijn van een volmacht en een opdracht zijner kiezers. Zonder deze miste zijne deelneming rechtsgeldigheid. Kwamen er in den loop der zitting onderwerpen ter sprake, waarin de instructie niet of niet op voldoende wijze voorzag, dan weigerde het Lagerhuis daarover te beslissen en verdaagde zijne zitting, teneinde de afgevaardigden in de gelegenheid te stellen naar hun kiesdistrict te gaan en instructies te halen. In 't bizonder gold dit voor het toestaan van gelden, welke de afgevaardigden weigerden te bewilligen, tenzij voldoende gedekt door hunne lastgevers. Teekenend voor de toenmalige verhouding tusschen kiezers en afgevaardigden is het antwoord door het Lagerhuis gegeven aan Koning Eduard III, op een verzoek om gelden te bewilligen :

> „De Gemeenten hebben den vermogenstoestand des Konings nauwgezet overwogen, alsmede de noodzakelijkheid der inwilliging en zij weten, dat de Koning dezelve noodig heeft.

> Doch hoewel zij de hulp wenschen te bewilligen, wagen zij het in dit geval niet de toestemming uit te spreken, alvorens zij met de Gemeenten in het Land overleg hebben gepleegd. Zij verzoeken uit dien hoofde, dat een ander Parlement op een nader vast te stellen dag zal worden bijeengeroepen; en in dien tusschentijd zal ieder lid tot zijn kiesdistrict gaan en alle moeite doen, de inwilliging tot het verzoek des Konings te erlangen."

Wilde de Koning in een dergelijk geval zijn wil doorzetten, dan diende hij dus te beproeven, niet de afgevaardigden, maar de kiezers te bewerken. Want niet op den wil van den mandataris, maar op dien van den mandant — lastgever — kwam het voor hem aan. De afgevaardigde was eenvoudig de spreekbuis van zijn kiezers, een willooze stemmachine, die van buitenaf bestuurd werd. De besluiten van het Parlement waren niet de wilsuiting eener meerderheid van vrije persoonlijkheden, die zich naar hun besten wil en volgens hun geweten een overtuiging hadden gevormd, maar enkel de optelsom van den wil eener meerderheid van kiescolleges. Deze wijze van handelen van het Engelsche Lagerhuis stemde, *mutatis mutandis*, overeen met die der oude Generale Staten tijdens de Republiek der Vereenigde Nederlanden en van den huidigen Duitschen Bondsraad. Een lid van den Bondsraad spreekt en besluit evenmin wat en zooals hij verkiest, maar overeenkomstig zijne lastgeving. Stemmen afwijkende van de instructie worden ingevolge

art. 7 der Rijksgrondwet, zelfs niet meegerekend. Het Bondsraadslid zit er niet als persoon, maar als werktuig zijner Regeering. De Bondsraad maakt er dan ook geen aanspraak op, als eene Volksvertegenwoordiging te worden beschouwd. Hij is slechts een de regeeringen vertegenwoordigend lichaam.

Onze Generale Staten, tijdens de Republiek der Vereenigde Nederlanden, werden gevormd door de afgevaardigden van de Staten der Souvereine provinciën — met uitzondering van Drenthe — die op hunne beurt weder de gelastigden waren van de edelen (ridderschappen) en de steden. Beide categoriën van afgevaardigden beslisten overeenkomstig de lastgeving hun verstrekt. In gewichtige aangelegenheden evenwel vermochten zij niets, zonder den uitgedrukten wil hunner mandanten te kennen. De afgevaardigden der Generale Staten hielden dan eerst ruggespraak met de Staten der gewesten; deze moesten weder het oordeel inwinnen van de edelen en de steden. De beslissingen in zake aangelegenheden waarover de Staten der gewesten niet waren geraadpleegd, moesten meegedeeld en aan hun goedkeuring onderworpen worden.

Wellicht nergens treedt de schaduwzijde van het *imperatief mandaat* — de gebiedende lastgeving — sterker in 't licht dan bij deze regeling. Men moet zich inderdaad verbazen, dat nog eenige aangelegenheid van beteekenis kon worden afgedaan.

Niets strijdt sterker met de moderne opvatting van Volksvertegenwoordiging, dan het denkbeeld van een

Imperatief Mandaat. Zeker, het Parlement behoort het spiegelbeeld der natie te zijn. Maar is de afgevaardigde ook thans nog in zekeren zin de mandataris van zijn kiesdistrict, of liever, van de meerderheid der kiezers, zoo is toch zijn mandaat slechts een blanco-volmacht. Hij is niet de houder eener instructie, maar de vertrouwensman van zijn kiesdistrict. Hoe hij meent aan zijne blanco-volmacht te moeten voldoen, is zijne zaak. Als eerlijk man is hij verplicht zijn mandaat weder in handen te stellen zijner kiezers, indien na de verkiezing zijne inzichten betreffende belangrijke onderwerpen zich wijzigen en strijden met die van hen wier gekozene hij is. Komt hij dien plicht niet na, hetzij vrijwillig of onder zedelijken dwang, dan dient de meerderheid er in te berusten dat zij tot aan de nieuwe verkiezing niet overeenkomstig haar wil vertegenwoordigd is. Dat is ongetwijfeld een misstand, welke evenwel te zelden voorkomt om gewicht in de schaal te leggen. In elk geval is deze van oneindig geringer beteekenis dan de zedelijke verlaging van den afgevaardigde, welke uit het imperatief mandaat voortvloeit. De kadavergehoorzaamheid, ook al is zij eene vrijwillige, is den mensch onwaardig. De daaruit volgende opheffing van de individueele vrijheid past wel allerminst bij de positie van den afgevaardigde, die geacht moet worden te behooren tot de besten van zijn volk.

Voor zoover bekend, bestaat er dan ook thans, althans *de jure*, geene volksvertegenwoordiging meer met imperatief mandaat. Een der eerste wetten van

de groote Fransche Revolutie bepaalde uitdrukkelijk, dat „de vrijheid van stemmen van den volksvertegenwoordiger door geen bizonder mandaat mag worden beperkt. De grondwetten van 1791 en 1795 verklaren woordelijk:

> „De in de Departementen gekozen afgevaardigden zijn niet de vertegenwoordigers van een Departement in het bizonder, doch die van de gansche natie en er mag geen lastgeving verstrekt worden."

Art. 29 der Grondwet van het Duitsche Rijk luidt eveneens:

> „De leden van den Rijksdag zijn vertegenwoordigers van het geheele volk en niet gebonden aan opdrachten en instructies.

In denzelfden geest luidt het in de Nederlandsche Grondwet:

> Art. 78: „De Staten-Generaal vertegenwoordigen het geheele Nederlandsche volk"; terwijl art. 86 voorschrijft: „De leden (der Tweede Kamer) stemmen zonder last van of ruggespraak met hen, die benoemen." Art. 91 verklaart art. 86 mede van toepassing te zijn op de leden der Eerste Kamer.

De woorden „vertegenwoordigen" enz. duiden — zooals mr. A. F. de Savornin Lohman terecht opmerkt in zijn werk „Onze Constitutie" — de roeping of bestemming aan van het staatslichaam en behelzen een voorschrift, de oplegging van een plicht. Niet ieder kamerlid, maar het heele lichaam der Staten-

Generaal — beide Kamers dus — vertegenwoordigen *het* volk, alle ingezetenen als één geheel beschouwd.

Nu hebben dergelijke voorschriften weliswaar geen juridische, doch alleen een politiek-moreele beteekenis. Ook al bevatte de Grondwet dit verbod niet, zoo zou het toch zoo goed als onmogelijk zijn voor de kiezers om den afgevaardigden bindende opdrachten te geven.

Hoe, waar, voor wie zou de afgevaardigde op juridisch afdoende wijze rekenschap hebben af te leggen, indien hij in strijd had gehandeld met zijne instructie ? De Grondwet stelt dan ook slechts een beginsel vast. In hoeverre de afgevaardigde zich daardoor gebonden acht, staat aan hem te bepalen. Niet iedereen hecht zoo hooge beteekenis aan zijn mandaat als de groote Edmund Burke [1]), die tegenover zijne kiezers van Bristol verklaarde :

> „Uw vertegenwoordiger is u niet enkel zijn ijver, maar ook zijn oordeel schuldig en hij pleegt verraad tegenover u, in stede van u te dienen, indien hij eigen oordeel ten offer brengt aan uwe meening. Ik heb uw belangen, tegen uwe meening in, met de mij eigene volharding verdedigd. Ik weet, dat gij mij gekozen hebt, om een pijler van den Staat, en niet om een weerhaan op het dak te zijn."

Een dergelijk standpunt zal zeer zeker indruk maken op de élite der kiezers. 't Is de vraag maar of deze de meerderheid vormt. Zeer vele kiezers althans ver-

[1]) Edmund Burke, beroemde Engelsche Staatsman, geb. 1730 te Dublin, overleden 1797.

langen van hun vertrouwensman, dat hij in de allereerste plaats zal zijn: de vertegenwoordiger van hunne belangen. Zij hechten er veel minder aan, dat hetgeen hij doet in overeenstemming is met zijne overtuiging, dan overeenkomt met hunne wenschen. Handelt hij niet volgens hunnen wil, dan straffen zij hem met intrekking van het mandaat bij de eerstvolgende verkiezing. Voor de meerderheid der afgevaardigden is evenwel het verlangen om herkozen te worden een zeer sterke prikkel. Hierdoor ontstaat ontegenzeggelijk een zekere afhankelijkheid, en dit is zelfs het geval in het klassieke land van het parlementarisme, in Engeland. Sidney Low zegt dan ook in zijn geenszins als reactionair te beschouwen werk „The Governance of England":

> „De afgevaardigde is de pleitbezorger zijner kiezers. De leden eener moderne vrijzinnige of conservatieve vereeniging zenden hem niet naar het Parlement, om daar zijne onafhankelijkheid te toonen. Zij zouden integendeel zeer ontevreden en ontstemd zijn, indien hij zulks deed. Zij controleeren zijn stemmen met de grootste zorgvuldigheid, om hem onverwijld ter verantwoording te roepen, en dat wel zonder het minste vertoon van toegevendheid en ontzag, zoodra hij blijken geeft van bedenkelijken onafhankelijkheidszin".

Erger dan de afhankelijkheid van een partij, welke althans nog hare ideale zijde heeft en in zekeren zin nimmer geheel kan worden gemist, is voor een afge-

vaardigde de afhankelijkheid van groepen, die bijzondere belangen vertegenwoordigen, hetzij van een bepaalde groep — agrariers, industrieelen enz. — ofwel van eene klasse — *bourgeoisie*, loonarbeiders —. Heeft die afhankelijkheid steeds bestaan, in de laatste jaren nam zij een meer beslist karakter aan. Verschillende oorzaken werkten daaraan mede: de uitbreiding der grootindustrie, wier belangen tegenstrijdig waren met die der voorheen overheerschende klasse der grootgrondbezitters; het ontstaan eener steeds talrijker klasse van loonarbeiders, wier belangen in botsing geraakten met die der werkgevers; de uitbreiding van het kiesrecht, waardoor aan de meest talrijke klasse, de werknemers, overwegenden invloed op de samenstelling van het Parlement werd toegekend; de onder dien invloed zich steeds uitbreidende taak van den Staat, waardoor staatszorg trad in de plaats van vroegere staatsonthouding en eindelijk de uiting dier staatszorg op het gebied der sociale wetgeving.

Was voorheen het Parlement meestal het soms onbewuste werktuig der bezittende klasse ter bevordering harer belangen, thans wordt het door een deel der niet-bezittenden, der „labouring poor", beschouwd als de hefboom, noodig ter vervanging van de bestaande maatschappelijke toestanden door een andere. Van hunne afgevaardigden verlangen zij niet enkel, dat deze in dien geest zullen werken, maar dat zij uitsluitend de belangen der arbeiders en „kleine luyden" zullen bevorderen, tegenover die der werkgeverskapitalisten, terwijl deze daarentegen van de door hen

gesteunde afgevaardigden hulp verwachten, waar het de verdediging hunner belangen betreft, o. m. tegenover de toenemende verplichtingen den werkgever door den Staat opgelegd.

Dientengevolge geraakt de afgevaardigde in een toestand van afhankelijkheid, welke niet bevorderlijk is aan de zelfstandigheid van karakter; hij weet dat niet-herkiezing het gevolg is, indien hij zijne opvatting omtrent het algemeen belang stelt boven de bevordering der belangen zijner committenten, terwijl mede die candidaat de meeste kans van slagen heeft, welke het scheutigst is met het doen van beloften, ook al weet hij de vervulling daarvan vooreerst onmogelijk.

Het nadeel uit deze afhankelijkheid van de kiezers voortspruitend, doet zich in het Parlement evenwel minder sterk gevoelen, wijl de veelheid der onderling tegenstrijdige belangen leidt tot splitsing in verschillende belangen-groepen, welke ieder voor zich een meer of min grooten indirecten invloed vermogen uit te oefenen, doch zelden bij machte zijn aan de anderen hun wil op te leggen.

Intusschen, al kan hierbij niet in letterlijken zin gesproken worden van lastgeving of ruggespraak met hen, die benoemen, zoo is men toch niet zoo heel ver af van de instructies, voorheen den afgevaardigde verstrekt. Hiertegen echter vermag geen Grondwetsartikel iets. Wie zich verbinden wil een hem voorgeschreven marsch-route te volgen, kan daarin niet verhinderd worden door wie of door wat ook.

De Afgevaardigde.

Het nadeel voortspruitend uit de afhankelijkheid van vele afgevaardigden van iets anders dan hun geweten, wordt eenigszins opgewogen door de omstandigheid, dat het als regel niet het kiesdistrict is hetwelk zich zijn afgevaardigden, maar het veeleer de candidaat voor het Parlement is, die zich een voor hem passend kiesdistrict uitkiest. Als „passend" komt dan in de eerste plaats een district in aanmerking, waar hij hoop mag koesteren dat de meerderheid der bevolking zijne inzichten deelt. Natuurlijk vindt men nu en dan candidaten, die anders handelen; wien het even onverschillig is, welke inzichten door de kiezers worden gehuldigd, als het hun koud laat, welk program zij tot het hunne maken, indien zij slechts gekozen worden. Dergelijke parlementaire fortuinzoekers vindt men overal, al moet ter eere van het Nederlandsche Parlement getuigd worden, dat zij hier te lande steeds tot de zeldzame uitzonderingen behoorden. Ook lokt de uitslag zelden tot navolging uit, daar geen der partijen in den regel veel waarde hecht aan 't bezit van iemand, die zich bereid getoond heeft andere partijen te dienen.

Regel is, dat tegen den tijd der verkiezingen iedere partij rondziet naar geschikte candidaten, teneinde hare kiesdistricten te bezetten; terwijl daarentegen allen die een kamerzetel begeeren, zich met hun

partijbestuur in verbinding stellen. Hoe straffer de partij georganiseerd is, hoe meer kans er bestaat dat de eigenlijke beslissing over de candidatuur aan het kiesdistrict ontnomen en in handen van het Centraal Bestuur gesteld wordt. Zelfs waar in een zuiver democratische partij als die der S. D. A. P. het districtsbestuur nominaal souverein is, komt toch ten slotte nagenoeg alles aan op de houding van het Partijbestuur.

Natuurlijk is het in 't algemeen zoowel in 't belang der partijen, als in dat der candidaten, dat de partijgenooten in het district geen bezwaar hebben tegen den door hen te kiezen persoon. Tracht de partij hun een ongewilden candidaat op te dringen, dan loopt het in den regel mis. Of er wordt onvoldoende gewerkt, zoodat de candidaat valt, of de lokale partijhoofden slaan de verzenen tegen de prikkels en stellen op eigen gelegenheid een door hen gewilden candidaat. Zoo iets komt herhaaldelijk en zelfs bij zoo goed gedisciplineerde partijen als het Duitsche Centrum en de Nederlandsche Katholieke Staatspartij voor. Wij herinneren aan de verkiezing van 1905 in het kiesdistrict Grave.

Doch het blijven uitzonderingen. Als regel gaan partijbestuur en kiesdistrict in beider belang hand aan hand. Met dit voorbehoud evenwel, dat het initiatief gewoonlijk uitgaat van het Centraal Bestuur en het districtsbestuur er zijn zegel aan hecht. Formeel gaat het gewoonlijk als volgt: het Centrale Bestuur onderzoekt in welke districten met kans op goed gevolg

candidaten kunnen worden gesteld — dat eene partij, zooals de Sociaal Democratische, uit beginsel nagenoeg overal candidaten stelt, behoort tot de uitzonderingen — en over welke candidaten kan worden beschikt. Meent men, dat voor het district A de candidaat B het best past, zoo stelt men zich met invloedrijke partijgenooten in A en met den heer B in betrekking. Blijkt het, dat men in A genegen is de candidatuur B te steunen en dat B zich voor dit district beschikbaar stelt, dan wordt B uitgenoodigd in A een rede te houden. Gemeenlijk is dit slechts een bloote vorm en weet men vooruit vrij gewis dat na afloop de candidatuur B plechtig zal worden geproclameerd. Meermalen evenwel blijkt het toch, dat A en B niet voor elkaar passen. Want ten slotte kan B slechts op welslagen hopen, indien de invloedrijke partijgenooten zich zonder voorbehoud voor hem willen inspannen en hij hunne diensten aanvaardt. Natuurlijk zal het partijbestuur vooraf hebben onderzocht in hoeverre deze gegevens voor eene vruchtbare samenwerking aanwezig zijn. Zoo stelt men niet een partijgenoot, die een zwak heeft voor hooge tabaksbelasting, in een district waar de tabaksindustrie overheerschend is. Want zoo min als men van de kiezers kan verlangen dat zij zich terwille van de partij in de vingers zullen snijden, evenmin mag men van den candidaat eischen, dat hij een belangrijk punt van zijn program eenvoudig in zijn zak houdt of er zich zelfs officieel tegen verklaart. Al ware hij gezind dit te doen, zoo zou dit toch van alle zijden verzet uitlok-

ken. De agitatie voor zijn candidatuur werd dan als 't ware lam geslagen, daar zij zijnerzijds de zoo noodige bezieling mist, terwijl bij de kiezers de gedachte zou overheerschen, dat iemand die er zoo gemakkelijk toe komt een hoofdbeginsel prijs te geven, niet een man is in wien men onbeperkt vertrouwen kan stellen. Ongetwijfeld komt het voor, dat mandaten door onzedelijke middelen worden verkregen. Maar al vermag men soms door ongeoorloofde middelen zich een zetel te verwerven, dien behouden lukt gewoonlijk niet. Verreweg de overgroote meerderheid der afgevaardigden wordt niet gekozen, omdat zij kunnen liegen, doch wel wijl zij de, natuurlijk subjectieve, waarheid spreken. Ondanks alle geestigheden welke overigens meestal afkomstig zijn van lieden, die over Staatkunde redeneeren als de blinde over kleuren, is en blijft toch grondslag van alle politiek de moraal, d. i. de eerlijkheid.

Het bovenstaande, aan Duitsche toestanden ontleend, past goeddeels ook voor Nederland, althans voorzoover het de georganiseerde partijen betreft. Hier te lande bestaan evenwel, vooral aan vrijzinnige zijde, tal van kiesvereenigingen, welke bij geene der georganiseerde partijen zijn aangesloten. In vele districten ontbreekt zelfs een Centraal Bureau, dat de leiding der verkiezing voor het geheele district in handen heeft. De eenheid van actie, in verkiezingsdagen onontbeerlijk, wordt alsdan geheel gemist en geen wonder, dat er van dergelijke op zich zelf staande plaatselijke vereenigingen weinig kracht uitgaat en

dat ook bij de keuze van candidaten meer invloed wordt toegekend aan persoonlijke overwegingen, dan voor het slagen bij de verkiezing gewenscht is. Zoo kan het gebeuren, dat een candidaat, door een of meer invloedrijke vrienden op den voorgrond geschoven, voor de overgroote meerderheid der kiezers een geheel onbekende blijft.

Wat er in dergelijke gevallen verwacht kan worden van deze candidatuur, tegenover die, uitgaande van een of meer krachtig georganiseerde partijen, beschikkende over de noodige middelen, behoeft wel niet gezegd.

Krachtige organisatie is voor alle partijen, doch allereerst voor de vrijzinnige, een dringende eisch.

* * *

Het peil van het Parlement daalt.

Dit hoort men steeds meer op allerlei wijzen en in nagenoeg alle landen beweren. Een Fransche schrijver, Jules Delafosse, heeft, om deze stelling te bewijzen, een heel werk geschreven, de „Psychologie du Député". Hij spreekt van den „uittocht van alle fatsoenlijke lieden" uit de Kamer, van den nivelleerenden — gelijkmakenden — invloed der democratie, die al het hooge verdringt, wijl ijverzucht haar drijfveer is. Zooals Athene eens Aristhides in ballingschap zond uithoofde van zijne deugden en zijn geld, zoo wil het huidige Parlement niemand die boven anderen uitblinkt. Men kiest als afgevaardigden nog slechts lieden, die, als zij dit niet waren, niets zouden zijn.

Wordt een uitblinkende persoonlijkheid candidaat gesteld, zoo valt deze juist uithoofde van zijne meerdere beteekenis. Ten bewijze vertelt hij een kleine geschiedenis. Een voornaam edelman tracht een mandaat te verkrijgen. Hij ziet intusschen hoe zijne vooruitzichten van dag tot dag geringer worden, terwijl die van zijn tegencandidaat, een niets-weter en niets-kenner, in gelijke verhouding stijgen. Hij begrijpt er niets van. Tot eindelijk een openhartige kiezer hem klaren wijn schenkt: „Ziet ge, m'neer de graaf, wij willen nu afgevaardigden, waarop wij kunnen spuwen".

En vermits de graaf te hoog stond, dan dat men 't gewaagd zou hebben hem te bespuwen, en hij bovendien er de man niet naar was om zich te laten bespuwen, werd hij natuurlijk geen *dèputè*.

Zoo luidt het verhaaltje van Delafosse. En hij trekt er de noodige algemeene conclusies uit, met meer geest dan logica. Maar de heer Delafosse, die als Bonapartist, in de Derde Republiek het *summum* ziet van alle ongerechtigheid, is geen onbevooroordeelde getuige.

Toch kan men over zijn verklaring maar niet zonder meer heen stappen. Immers zij stemt overeen met die welke men vrij algemeen verneemt. Dat het allerminst als lofspraak is bedoeld, wanneer men iemand in Amerika als een „politician", in Frankrijk als een „politicien" aanduidt, is bekend. De groote Fransche wijnbouwers-opstand in het voorjaar van 1907 richtte zich tegen de „politiekers" in 't algemeen, hetzij van monarchistische, nationalistische, liberale, radikale of socialistische richting. „Politicien"

was de groote scheldnaam, onthouding van stemmen de eenige leuze. „De politiekers zijn het ongeluk van ons land," verklaarden de Rumeensche boeren, toen de honger hen tot oproer dreef. „De afgevaardigden zijn de grootste schurken," is eene in Hongarije algemeen heerschende meening. Zelfs uit het modelland der politiek, uit Engeland, verneemt men klachten over den achteruitgang van het parlementarisme. En in Duitschland zijn het mannen als Hans Delbrück en Werner Sombard, die waarlijk niet van reactionaire gezindheid verdacht kunnen worden, wier oordeel over den Rijksdag aan scherpte niets te wenschen overlaat. Sombart schrijft in „Morgen" van 26 Juli 1907, dat het politieke leven in Duitschland staat in de teekenen van geestelijke dorheid, ethische bedorvenheid en aesthetische verruwing.

Er schijnt dus werkelijk wel iets aan te zijn van die beweerde daling van het peil der Parlementen.

Opmerkelijk is het evenwel, dat men dergelijke oordeelvellingen bijkans ten allen tijde heeft vernomen. Wanneer ook een boek over het parlementarisme verschenen, of een rede daarover gehouden is, vernam men daarin de klacht, dat het Parlement in vroegere dagen zooveel hooger stond. Men houdt ten allen tijde het eigen huidige Parlement en de eigen huidige dienstboden voor de slechtste. Het behoort tot de legende van „den goeden ouden tijd". De afstand doet het vele goede, hetwelk bijkans steeds aanwezig was, groot schijnen, terwijl de kleine misstanden, die

juist tot scherpe kritiek door den tijdgenoot uitlokken, in de verte verdwijnen.

Zeker vindt men heden ten dage wel geen Parlement, dat de som of ook slechts het meerendeel van de intellectueele krachten der natie bevat. Maar dat is op zich zelf nog geen gebrek. Een Parlement behoort zelfs niet eene „Academie van nationale grootheden" te zijn. Het behoort enkel het totaal van het politiek willen en het hoofdbestanddeel der politieke ontwikkeling van het volk te bevatten. Nu kan men een vakgeleerde van Europeesche beroemdheid, een dichter bij Gods genade, een groot legeroverste, een ongeevenaard schilder zijn, en toch geen greintje begrip hebben van politieke vraagstukken, noch er iets voor gevoelen.

Zou een dergelijk sieraad van zijn volk ook een sieraad blijken van het Parlement, of niet veel eer een echte non-valeur? Niet ten onrechte wordt gezegd, dat het Parlement het graf is voor groote reputaties. Geen Parlement wellicht telde zoovele „grootheden" in zijn midden als het Duitsche Parlement, gehouden in de St. Paulskerk te Frankfort a/d Main (1848—49). En toch is juist daar, ondanks het hooge intellectueele peil, buitengewoon weinig practische arbeid verricht. In elk geval oneindig veel minder dan in tientallen van „op laag peil" staande Parlementen.

Een ander voorbeeld van dien aard leverde de Nationale Vergadering van 1795, onder de Bataafsche Republiek, waarin volgens het oordeel van een tijdgenoot, „gevonden werd wat de Nederlandsche natie te dien tijde uitstekendst bezat in wetenschappelijke

kennis, talenten en welsprekendheid", en die toch evenmin in staat bleek goed, d. i. praktisch werk te verrichten.

In wat hieronder met betrekking tot Duitschland wordt gezegd, is het een en ander, wat ook voor Nederland niet zonder beteekenis is. Zoo geldt ongetwijfeld ook voor ons Parlement, wat van den Duitschen Rijksdag wordt gezegd, dat deze op verre na niet alles bevat, wat Duitschland aan politieke kennis beschikbaar heeft.

Nu is het minder te betreuren, dat zoovele „lichten" ontbreken, dan wel dat zoovele staatkundig bevoegden het Parlement als 't ware boycotten. In Engeland is het M. P. (Member Parliament) op het visitekaartje het toppunt van het streven van ieder, die meent over de gegevens te beschikken om in het openbare leven een rol te spelen. In Duitschland daarentegen houden tal van de uitnemendste politiek ontwikkelde persoonlijkheden zich opzettelijk verre van het Parlement. Zij konden afgevaardigden worden, doch willen niet.

Waarom?

De gronden zijn vele.

Het is oud-Pruisische traditie, dat de hooge Staatsambtenaren, wanneer zij het vertrouwen des Konings hebben verloren, eenvoudig tot het particuliere leven terugkeeren. In Frankrijk, Engeland, Nederland, Italië, België, nagenoeg in alle parlementair geregeerde landen ter wereld, behooren de gewezen ministers, dank zij de tengevolge hunner ambtsbezigheid verhoogde prak-

tische kennis en ervaring, tot de beste leden van het Parlement. De schrede van den ministerszetel naar de bank van den afgevaardigde wordt als even natuurlijk beschouwd, als het omgekeerde. In Pruisen-Duitschland komt het daarentegen zeer zelden voor, dat een afgevaardigde minister wordt, maar nog veel zeldzamer gebeurt het, dat een gewezen minister of staatssecretaris een zetel in het Parlement wenscht. De Staatsdienst absorbeert uit der aard een groot aantal wetgevende krachten, welke aan het Parlement onttrokken worden. Meermalen moeten deze hooge ambtenaren hun ambtelijken loopbaan vaarwel zeggen, terwijl zij nog op de middaghoogte staan van hun werk- en scheppingskracht. Als voorbeeld uit den jongsten tijd, denke men slechts aan graaf Posadowsky. Welk een rijkdom van onverbruikte, voor den parlementairen arbeid als aangewezen werkkracht is daar dikwerf voorhanden. Maar dergelijke persoonlijkheden denken er in Pruisen-Duitschland niet aan, een mandaat te begeeren, dat zij voor 't nemen hebben. De een of twee uitzonderingen bevestigen den regel. Met hun uittreden uit het ambt, zijn zij dood voor het openbare leven. Na enkele jaren weet het publiek zelfs nog ternauwernood of zij al of niet in leven zijn. Zij mogen nog zoo snood behandeld zijn, hun gedwongen heengaan moge hen ook nog zoozeer verbitterd hebben, zij zwijgen. De wil des Keizer-Konings, die hen uit hun ambt ontsloeg, is voor hen tevens een gebod om te zwijgen. Zij zouden hun land als volksvertegenwoordiger minstens even groote

diensten kunnen bewijzen als toen zij nog vertegenwoordiger der regeering waren. Maar zij konden wellicht in de noodzakelijkheid komen, oppositie te voeren tegen de regeering, en dit zou strijden met hunne opvatting van de ambtenaars-discipline, die eerst met den dood eindigt. Wijl zij eenmaal ambtenaren waren, voelen zij voortdurend meer verplichting tegenover den vorst dan tegenover het volk. „Vasallentrouw" noemt men dit. Doch welken naam er aan gegeven worde, het blijft een groot nadeel voor het land.

De koning-koopman en de vorsten der industrie ontbreken in den Duitschen Rijksdag, evenals in de Nederlandsche Tweede Kamer, nagenoeg geheel. Zij hebben er geen tijd voor. Wie de Hamburg-Amerikalijn of het kolensyndicaat bestuurt, heeft geen lust zich te belasten met het „bijbaantje" van wetgever, dat hem bijna een half jaar aan de „zaken" onttrekt Ook in Engeland zijn het niet zoozeer de aktieve deelhebbers aan de groot-industrie en den groothandel, die een sieraad van het Parlement uitmaken. Men verzamelt zich daar eerst een vermogen in de nijverheid, zooals bv. Chamberlain, om zich daarna met hart en ziel aan de staatkunde te wijden. In Duitschland en ook elders komt zoo iets zelden voor. Het is, alsof de groote kooplieden en nijveren het zich ten plicht stellen tot aan hun dood geld te verdienen. De wijze van doen in Frankrijk, waar ieder tracht zich reeds op 45 jarigen leeftijd uit de zaken terug te trekken en rentenier te worden, heeft ongetwijfeld

hare keerzijde, maar het andere uiterste verdient zeker evenmin aanbeveling. Dat de landbouw op de Duitsche wetgeving zooveel sterker invloed uitoefent dan nijverheid en handel, vindt dan ook goeddeels zijn oorzaak hierin, dat de meerderheid der grootgrondbezitters sterk aan politiek doet, terwijl voor de groote koopheeren en industrie-koningen de „zaken" oneindiger gewichtiger zijn dan de staatkunde. Zij zien daarbij voorbij, dat ten lange leste politieke invloed een gewichtige factor voor het welslagen kan zijn.

Dat in een land als Nederland, waar de handel een der voornaamste bronnen van welvaart uitmaakt, handel en nijverheid zoo schaarsch in het wetgevende Lichaam zijn vertegenwoordigd, mag zeker verwonderen en valt te betreuren; de meer praktische zin van kooplieden en nijveraars zou een niet te versmaden tegenwicht vormen voor het drijven der politici.

Ook van de geleerde wereld geldt, wat van de Duitsche gezegd wordt, dat zij in den Rijksdag zeer onvoldoende vertegenwoordigd is, als men voor Nederland althans de theologie en de rechtswetenschap uitzondert.

Wie dragen daarvan de schuld? Zeker eerst in de laatste plaats de kiezers. Het zijn de hoogleeraren aan de universiteiten zelve, die zich aan de vervulling van een mandaat onttrekken. De enkelen, die deelnemen aan het aktieve politieke leven, vormen uitzonderingen. Eerbied voor de wetenschap en hare vertegenwoordigers verbiedt te spreken van „geleerden-onwetendheid" en „professoren-hoogmoed"; maar de feiten

stellen meermalen hen in 't gelijk, die hiervan gewagen. Vele geleerden hebben zich dermate in hun vak ingesponnen, dat zij de voeling met het praktische en politieke leven van hun tijd geheel hebben verloren en niet meer in staat zijn billijk te oordeelen over de politici, wier werkkring een zekere mate van universeelheit eischt, welke natuurlijk hier en daar tot oppervlakkigheid leidt. En wijl nu een geleerde bespeurt, dat geen enkele politieke persoon hem op zijn speciaal gebied gewassen is en zich toch vermeent daarover een oordeel te vellen, acht hij zich gerechtigd minachtend neer te zien op een geheele klasse, welke wellicht op menig ander gebied zijn meerdere is. Het gaan van de katheder naar de volksvergadering — en dit wordt steeds meer de eenige weg welke naar het Parlement voert —, wordt als een afdalen, het plaats nemen in de gelederen der aktieve politici als een zich voegen bij minderwaardige elementen beschouwd. Tijdens de dagen van groote spanning, volgend op de ontbinding der Tweede Kamer in 1894, antwoordde een hoogleeraar, met spottende minachting: „ik stem nooit; ik doe niet aan politiek, daar houd ik mij niet mee op!" In tal van landen beschouwt de geleerde het als een eer, in het Parlement en in de pers zijn volk te dienen. In Duitschland, en ook hier te lande, behoudens eenige geringe, doch meest schitterende, uitzonderingen, is dit niet het geval. De overgroote meerderheid heeft zich de woorden van Horatius tot richtsnoer gekozen: „Odi profanum vulgus et arceo," waarbij dan bij het „profanum vulgus" in de eerste

plaats aan de Volksvertegenwoordigers wordt gedacht. Beteekent dit schade voor het Parlement, het beteekent mede een niet minder groot nadeel voor de dragers der wetenschap. Eene geenszins natuurlijke, maar zeer begrijpelijke vervreemding tusschen wetenschappelijke beschaving en arbeid is daarvan het gevolg; een kleinschatting, niet van de wetenschap, maar van hare dragers en verkondigers door de groote menigte.

* * *

Naast de bijzondere redenen, welke bepaalde kategoriën ongezind maken, aan de parlementaire werkzaamheden deel te nemen, bestaan er evenwel ook algemeene oorzaken, welke bij name in Duitschland, de keuze juist uit de beste elementen beperken. In Engeland is het Lagerhuis de trots der natie, de droom van iederen eerzuchtige, de eenige weg om invloed uit te oefenen op het openbare en politieke leven, een onmisbare faktor om tot macht te geraken. In Duitschland daarentegen staat een Rijksdag, wat zijne grondwettige positie betreft, zelfs nog beneden een Bondsraad, om van den feitelijken toestand zelfs niet te spreken. Het zou overdreven zijn te zeggen, dat men in een toestand van bedekt absolutisme verkeert. Maar de machteloosheid van den Rijksdag tegenover de regeering is tezeer een algemeen erkend feit, dan dat het lidmaatschap er van een begeerlijk iets zou schijnen, zooals dit in Engeland en in tal van andere

landen het geval is, waar de Volksvertegenwoordiging inderdaad invloed uitoefent.

Waarbij komt, dat de persoonlijke vooruitzichten voor een lid van den Duitschen Rijksdag zeer gering zijn. Wie zich tevreden stelt met parlementairen invloed binnen den nauweren kring van den Rijksdag, kan zich dien verwerven. Wie echter werkelijke macht wil uitoefenen in den Staat, erlangt die langs dezen weg niet. Hoogstens is de parlementaire werkzaamheid voor een lid der rechterzijde de sport, welke hem den toegang ontsluit tot de hoogere regionen der Departementen. Leden der oppositie daarentegen, ook al zijn zij nog zoo bekwaam, moeten zich spenen van elke gedachte aan politieke macht en invloed. In den Rijksdag eene andere meening voor te staan als de regeering, is het zekerste middel voor iederen man van talent, kunde en karakter, om gedoemd te worden op de staatkundige aangelegenheden iets anders als kritiek te oefenen. In andere parlementair geregeerde landen leidt de weg voor nagenoeg ieder, die iets wil worden, d. i. invloed uitoefenen op de geschiedenis van zijn volk, over de zetels der Volksvertegenwoordiging. In Duitschland daarentegen moet hij zich zorgvuldig houden buiten het Parlement, tenzij hij neiging mocht gevoelen er de rol van regeeringscommissaris te vervullen.

Het Parlement is in Duitschland geen sport van de ladder welke leidt naar macht en aanzien, doch integendeel het onfeilbare middel om daarvan duurzaam uitgesloten te blijven.

Heeft dus het mandaat in Duitschland weinig uitlokkends, zoowel daar, als overal, wordt het steeds moeilijker er een te verkrijgen. Vroeger kwam het herhaaldelijk voor, dat aan een bekende persoonlijkheid een zetel als 't ware op een presenteerblaadje werd aangeboden. Eene deputatie uit een kiesdistrikt kwam den betrokkene beleefd uitnoodigen hun distrikt wel te willen vertegenwoordigen. Hij behoefde zich verder om niets te bekommeren; hoogstens dat hij verzocht werd in een hoofdplaats een soort van programrede te houden.

Dat is nu geheel anders geworden. Bomvrije verkiezingskasteelen, als waarvan dr. Schaepman eens in de Kamer sprak, vindt men thans weinige meer, tenzij dan in zuiver katholieke distrikten en, naarmate de demokratiseering der maatschappij toeneemt, worden ook deze zeldzamer. De verschillende demokratische en, zoo men wil, demagogische stroomingen hebben er toe bijgedragen om den uitslag bij de stembus afhankelijk te maken van de voorafgaande meer of minder krachtige agitatie. In nagenoeg elk kiesdistrikt moet nu iedere kandidaat, bij wijze van spreken, vechten om elke stem. Het Engelsche „canvassing", het bewerken van de kiezers door huisbezoek en op andere wijze, wordt thans vrij algemeen, zij 't dan in eenigszins gewijzigden vorm toegepast. Het kandideeren is een werk geworden, dat de hoogste eischen stelt aan zenuwen en longen.

En dan, hoeveel stille, stelselmatig verrichte arbeid

dient aan het optreden in 't openbaar vooraf te gaan, wil men kans op welslagen hebben.

Allereerst dient gezorgd voor 't plaatsen van hen, die in de termen vallen, op de kiezerslijst en het zorgvuldig kontroleeren er van, teneinde nog zoo noodig mogelijke vergissingen te doen herstellen, vóór de lijsten definitief gesloten zijn. We spreken hier niet van een kiezers-kweek, welke cultuur soms niet zonder voordeel wordt gedreven.

Dit is de inleiding; dan volgt de voorbereiding van den stembusstrijd:

Tot in de kleinste, meest afgelegen dorpen en gehuchten moet de partij worden georganiseerd, de kiezerslijsten worden overgeschreven en de namen zorgvuldig geschift in voorstanders, twijfelaars en tegenstanders. Om de laatste bekommert men zich verder niet; wat de eersten betreft, zoo worden reeds te voren maatregelen getroffen, dat geen hunner zonder besliste noodzakelijkheid van de stembus wegblijft; doch het meeste werk geeft de tweede kategorie, die der onberekenbaren, der weifelaars, de zg. middenmoot, die maar al te dikwerf een zeker gewaande overwinning in een nederlaag, en omgekeerd, deed verkeeren. Deze dienen zorgvuldig en nauwkeurig bewerkt door daarvoor aangewezen personen, die geacht worden vertrouwen in te boezemen en invloed te bezitten, en bovendien niet al te gevoelig zijn voor een min aangenaam ingekleed antwoord. Deze arbeid vereischt veel takt en menschenkennis. Liefde voor de partij alleen is niet voldoende.

Hoe nader de dag der stemming komt, des te inspannender wordt het verkiezingswerk. Overal moeten bureelen worden gevestigd, van waaruit de agitatie wordt geleid en die trouw de voeling onderhouden met het centraal bestuur. Zij zorgen voor de tijdige en richtige verspreiding der vlugschriften en strooibiljetten en staan op den uitkijk naar alles wat in hunne omgeving de kansen van hun kandidaat zouden kunnen benadeelen of doen stijgen. Redenaars worden aangeworven, die van den eersten rang, om in groote vergaderingen het woord te voeren; die van den tweeden rang voor de kleinere plaatsen en het debat met tegenstanders, terwijl die van den derden rang zorg dragen voor verspreiding van geschriften, het aansporen van nalatige kiezers en het geven van inlichtingen aan wie deze behoeven.

De vergaderingen volgen elkaar op; somwijlen treedt de kandidaat op denzelfden dag in verschillende plaatsen op, hier in een openbaar lokaal, ginds soms in schuur of stal, ofwel in de open lucht.

Hoe meer hij zich geeft, te hooger stijgen de eischen aan hem gesteld, zelfs het kleinste gehucht doet zijn aanspraken op hem gelden. En wee hem, indien hij weigert aan een oproep gehoor te geven. Hij loopt dan gevaar dat men het hem bij de stembus zal inpeperen. Hij is geen meester meer over zijn persoon, hij is de slaaf der kiezers. Avond na avond moet hij optreden, blootgesteld aan de telkens hernieuwde aanvallen van de door de tegenpartij betaalde agitators, die hem overal volgen en misbruik maken van iedere

onvoorzichtige uitlating, van een in 't vuur van het debat ontvallen woord. En dan, op den laatsten avond voor de stemming. moet nog, althans in de voornaamste plaatsen gesproken worden, want — en dit geldt eveneens voor het debat — het is van overwegend belang steeds het laatste woord te hebben.

En nu de dag der stemming. In elk stemdistrikt zetelt een bureel, bij elk stembureau zijn kontroleurs aangesteld. Deze houden het bureel voortdurend op de hoogte van den stand der stemming, dat op zijne beurt het hoofdbureel verwittigt welke kiezers dienen te worden gewaarschuwd of naar de stembus gebracht. Vooral op het platteland, waar de werkzaamheden juist in den verkiezingstijd het drukst zijn, levert dit nog al eens bezwaren op. Een landbouwer, die op het land aan 't hooien was, werd door twee leden van een stembureel opgezocht; hij weigerde evenwel mee te gaan; er dreigde tegen den avond regen, hij wilde zijn werk niet in den steek laten. Waarop een der bezoekers zijn jas en vest uittrok, de hooihark greep en het werk van den boer overnam, die daarop ongekleed als hij was, in een rijtuig werd gezet en naar de stembus gebracht. In den laatsten tijd doen automobielen goede diensten om de kiezers op te halen en er zijn er, die tot het laatst wachten, enkel terwille van het auto-tochtje. Ook moeten meermalen nog op het laatst strooibiljetten worden verspreid, teneinde een manoeuvre van den tegenstander te doen mislukken.

Wie een dergelijken verkiezingsstrijd, met al wat er mee verbonden is, heeft meegemaakt, begrijpt als

mensch, al moge de politieker in hem het afkeuren, dat hoogstaande mannen weigeren onder deze voorwaarden een mandaat te aanvaarden.

* * *

Alleen een beroeps-politicus is in 't algemeen nog in staat den tijd te vinden noodig, voor de verovering van een kiesdistrikt. In sommige stedelijke distrikten, waar de kandidaat geacht wordt te kunnen volstaan met ettelijke redevoeringen en het verspreiden van vlugschriften, is het kunststuk minder groot, ofschoon ook daar de eischen aan den persoon van den kandidaat gesteld, voortdurend grooter worden. Maar een uitgestrekt plattelands-distrikt met succes te bewerken, dit vermag niemand die nog andere werkzaamheden heeft te verrichten.

De moeilijkheid, in vele gevallen zelfs de onmogelijkheid, om, zonder eene tot het uiterste gedreven agitatie, het mandaat van afgevaardigde te bemachtigen, is dan ook een der redenen, waaraan het toenemen van de beroeps-politici is toe te schrijven.

Beroeps-politieker! Dit woord heeft in de ooren van tal van ontwikkelde en overigens zeer verstandige lieden een slechten klank. En toch geldt het hier een vrijwel onontbeerlijke klasse van personen. Ongetwijfeld zou het een zeer ongewenschten toestand zijn, indien een Parlement louter uit beroeps-politiekers bestond. Slechts de aanwezigheid van een voldoend aantal

mannen, die nog midden in het praktische of wetenschappelijke leven staan, kan het behoeden voor doktrinarisme en eenzijdigheid. Maar het valt niet te loochenen, dat het leeuwendeel van den parlementairen arbeid hoe langer zoo meer moet verricht worden door de vak-politiekers.

Hoe ingewikkelder het raderwerk van het maatschappelijk leven wordt, te grooter wordt tevens de behoefte aan wetten. Als sprekend voorbeeld van die toeneming diene wat Lothar Bucher in zijn werk over „Het Parlementarisme, zooals het is," meedeelt omtrent den wetgevenden arbeid van het Engelsche Lagerhuis. Van 1225 tot 1272 kwamen jaarlijks gemiddeld 0.3 wetten tot stand; van 1399 tot 1413 steeg dit aantal tot 10.9; het bedroeg van 1688 tot 1702 reeds 60.2; groeide tusschen 1760 en 1820 aan tot 246.7, om gedurende de eerste regeeringsjaren van Koningin Victoria de duizelingwekkende hoogte te bereiken van 533.4; dat is dus gemiddeld toen reeds niet minder dan drie parlementsakten per zittingsdag.

De onmogelijkheid, zulk een papieren berg behoorlijk te doorworstelen, heeft tot een normaliseering van den stroom van wetgevenden arbeid geleid. Sinds het midden van de vorige eeuw valt geen aanmerkelijke stijging meer waar te nemen. Gedurende de laatste 15 jaren werden het Lagerhuis jaarlijks 300—400 *public Bills* en 200—300 *private-Bills* aangeboden. Wat toch nog een aardig stuk werk beteekent.

Door den Duitschen Rijksdag wordt de wettenfabrikage niet zoo *en gros* gedreven, wijl een groot

deel van de taak door het Engelsche Parlement verricht, tot die der Volksvertegenwoordigingen der verschillende Duitsche Staten behoort. Doch ook in Duitschland breidt het gebied der wetgeving zich voortdurend uit; men denke, om slechts iets te noemen, aan den omvang welke de sociale wetgeving alleen gedurende de laatste jaren heeft verkregen.

Ook in Nederland neemt de aanvoer voor den parlementairen molen voortdurend toe, waarbij dan nog komt, dat aan het onderzoek van en de beraadslaging over wetsontwerpen, zelfs van de minder belangrijke, meer tijd wordt besteed dan gemeenlijk elders het geval pleegt te zijn. Niet enkel de sociale, ook de koloniale wetgeving stelt voortdurend hoogere eischen.

Teneinde deze hoeveelheid stof naar eisch te verwerken, behoeft men een voldoend aantal afgevaardigden, die in hoofdzaak niets anders te doen hebben. Wie de openbare vergaderingen geregeld bijwoont, deelneemt aan de afdeelings-, commissie- en clubvergaderingen; aan de dagelijks inkomende stukken de noodige aandacht wijdt; als rapporteur of als spreker sommige voorstellen van wet meer grondig bestudeert, dien blijven dagelijks geen twee uren over om zich met eigen werk bezig te houden. Zelfs de parlementaire vacanties kan men daarvoor niet ongestoord gebruiken. Want afgezien van de dringend noodige ontspanning, vindt men dan slechts den tijd voor stelselmatige voorbereiding van grootere parlementaire operaties. Wie daarvan afziet, ziet er tevens van af ooit in het Parlement een rol te spelen. Hij staat voor

de keuze tusschen zijn beroep en zijne parlementaire verplichtingen.

Hoe minder in aantal de beroepspolitici zijn, hoe grooter het overwicht is der regeering. Deze is toch bij ieder voorstel van wet in het voordeel, wijl zij beschikt over het geheele ambtelijke apparaat. Het ontbreekt haar zoomin aan de middelen als aan de menschen, om alles tot in de puntjes voor te bereiden. Zij beschikt over alle stukken, alle gegevens van vroegeren en lateren tijd, alle statistieken. De minister, die het ontwerp heeft te verdedigen, heeft een ganschen staf van ambtenaren ter zijner beschikking, die hem gedurende de behandeling voorlichtingen kunnen verstrekken en hem de antwoorden in den mond geven.

Daarentegen is de afgevaardigde geheel op zichzelven aangewezen. Hij beschikt zoomin over middelen als over hulpbronnen, gegevens en hulpkrachten. Met moeite moet hij zijne gegevens bijeen zoeken. Ontbreekt het hem daartoe bovendien nog aan tijd, dan is voor hem elke kans verkeken om het regeeringsmateriaal met goed gevolg te weerleggen of de onwaarde daarvan aan te toonen. Slechts de beroepspolitikus kan den strijd, zooal niet met gelijkwaardige, althans niet met minderwaardige wapenen aanbinden. Wie naast zijne parlementaire werkzaamheden nog tijd en hoofd vorderende andere bezigheden wil waarnemen, blijft ondanks talent en bekwaamheid op politiek gebied een dilettant.

Het is nu eenmaal niet anders; een modern Parlement, zonder een voldoend aantal beroepspolitici, is

een onding, een speelbal der regeering. 't Kan zijn, dat de „politicians" van Noord-Amerika een ongeluk voor het land zijn. Om de juistheid dezer veel vernomen bewering te kunnen beoordeelen, moet men alle verhoudingen kennen. Doch voor Europa is het aanwezig zijn en de toeneming zelfs van het aantal politieke vakmannen eene noodzakelijkheid. Zeker treft men er minder aantrekkelijke personen onder aan, lieden die zich enkel uit persoonlijke overwegingen met de staatkunde inlaten. Maar dat deze ooit de meerderheid zullen vormen en het Amerikaansche type van een „politician" hier de overhand zal krijgen, staat niet te vreezen.

* * *

De Partij.

Het eerste wat een nieuw-gekozen afgevaardigde heeft te doen, is zich aan te sluiten bij een partij of partijgroep. In den regel is dit eigenlijk reeds vooraf geschied, daar de meesten hetzij tot een bepaalde partij behooren of althans onder een partijprogram zijn gekozen. Enkele malen zal het intusschen voorkomen, dat iemand gekozen wordt op grond van persoonlijke eigenschappen of tengevolge van lokale omstandigheden, zonder een bepaalde kleur te hebben bekend. Bij de toenemende verweering der partijblokken en hun uiteenvallen in grootere en kleinere

groepen, kan een dergelijke keuze voor een nieuweling soms moeite baren, al is die keuze nogal groot. Voelt hij zich hier aangetrokken door een deel van het program, daar wordt hij door een ander deel aangetrokken, terwijl hier en daar de grenzen zoo zijn weggedoezeld, dat zij, althans voor den nieuweling, niet meer merkbaar zijn. Zooals in Duitschland het kenmerkend onderscheid tusschen verschillende groepen zeer gering is, zoo zal het ook in Nederland menigeen minder gemakkelijk vallen eene keuze te doen tusschen bijv. vrije antirevolutionairen en christelijk-historischen, tusschen vrij-liberalen en Unie-liberalen, of tusschen de laatste en de vrijzinnig-demokraten. Slechts op twee partijen heeft de splijtzwam, zoowel hier als in Duitschland, nog geen vat gehad, op de katholieke en de sociaal-democratische partij. De reden waarom deze tot heden immuun bleven is, dat beide, behalve de politieke, andere doeleinden nastreven. De Katholieken worden bijeengehouden door het hoogere belang der Kerk, de sociaal-democraten door den gemeenschappelijk gevoerden socialen strijd. Voor beide is de politiek slechts het middel om het doel te bereiken.

In vele gevallen schijnt het dus vrijwel onverschillig bij welke groep de afgevaardigde zich aansluit, en of hij daarbij meer rechts of links overhelt; hoofdzaak is, dat hij zich aansluit bij een partij.

Hij kan weliswaar ook een „wilde" blijven, iemand tot geen der partijen behoorende; doch als regel veroordeelt hij zich daardoor reeds van den aanvang af tot onvruchtbaarheid. Wel past men in Nederland op

hem niet het stelsel van uitsluiting toe, dat in den Duitschen Rijksdag gebruikelijk is, waar de beurt van spreken niet bepaald wordt door de plaats op de sprekerslijst, maar afhangt van het believen van den voorzitter. Deze nu regelt de spreekbeurten in verband met het gewicht, dat zij die achter den spreker staan in de schaal werpen. De eerste rede wordt gehouden door den vertegenwoordiger der grootste partij; de tweede door dien van de daarop volgende, en zoo vervolgens. Zijn alle partijen aan 't woord geweest, dan volgt de tweede reeks van partijsprekers. Eerst als de lijst is uitgeput, somtijds zelfs eerst nadat ook nog de derde lichting aan 't woord is geweest, stelt de voorzitter de „wilden" in de gelegenheid zich te doen hooren. In de werkelijkheid geschiedt dit zeer zelden, want eer het zoover komt, is het debat gewoonlijk reeds gesloten. Voorheen, toen tengevolge van de slechte opkomst, de Rijksdag bijkans geregeld onvoltallig was, zoodat stemming over een voorstel tot sluiting van het debat niet kon plaats vinden, waren de kansen voor de „wilden", om zich te doen hooren, gunstiger. Doch thans, na de invoering van het presentiegeld, zijn die kansen nagenoeg geheel verkeken en moeten zij zich tevreden stellen met de kruimels van den parlementairen disch.

Zoo stelselmatig gaat men in Nederland niet tekeer tegen de „partijloozen". Zij worden niet opzettelijk geweerd als rapporteurs en genieten dezelfde vrijheid van spreken als andere leden, al wordt deze vrijheid weleens belemmerd door pogingen om hen onver-

staanbaar te maken. Enkele door kennis en karakter uitmuntende persoonlijkheden — herinnerd zij aan mr. Pijnappel — vermogen zelfs invloed uit te oefenen, doch in veel geringer mate dan het geval zou zijn, indien zij waren aangesloten geweest bij een partij, en deel hadden kunnen nemen aan de clubvergaderingen, waarin de gewichtigste beslissingen worden genomen.

Dat ondanks het in Duitschland en Nederland sterk ontwikkelde individualisme, het aantal „wilden" of „partijloozen" zoo gering is, bewijst wel, dat de parlementaire noodzakelijkheid sterker weegt dan persoonlijke neigingen. De middelmaat, waaruit toch de meerderheid van elke Volksvertegenwoordiging bestaat, is als lid eener partij of fraktie in elk geval een cijfer dat meetelt; als „partijlooze" blijft hij een nul, beroofd van allen politieken invloed en men behoeft weinig tijd om deze dikwerf pijnlijke ervaring op te doen.

Het lidmaatschap eener partij-club is een dwang, en dikwerf een zeer bittere. Het dwingt tot een prijsgeven van eigen persoonlijkheid en oordeel. Trouwens het geheele parlementaire leven is een voortdurend kompromis tusschen eigen meening en de beslissingen van de meerderheid der partij. Behoort men zelf tot de meerderheid, zooveel te beter. Wordt men overstemd, *tant pis*. Schikken moet men zich toch naar het partijbesluit. Tenminste als regel.

Ieder oogenblik kan er strijd ontstaan tusschen de persoonlijke overtuiging en het partijbelang. Wat bij dergelijke gevallen te doen; naar hun geweten handelen

of zich onderwerpen aan de discipline der partij? De keuze valt dikwerf zwaar.

Er worden dan ook mannen gevonden, en in den regel niet de minste, die op den duur dien strijd moede worden en zich daaraan alleen weten te onttrekken door de parlementaire loopbaan vaarwel te zeggen. De bekende Fransche schrijver E M. de Vogüé had voor eenige jaren een mandaat aangenomen, teneinde als *rallié*, als een bij de Republiek aangesloten monarchist, zijn vaderland te dienen. Zijn geweten dreef er hem toe met de rechterzijde te stemmen, terwijl de partijtucht hem voor de linkerzijde opeischte. Al spoedig kwam hij tot de ervaring, dat men in de Kamer niet meer meester is over zichzelf, dat het individueele geweten vervangen wordt door het kollektieve geweten. Ontnuchterd, teleurgesteld, ontmoedigd, bedankte hij voor de herkiezing en onttrok zich verder aan alle politiek. De som zijner parlementaire ervaring legde hij echter neder in zijn tot ernstig nadenken stemmenden roman: „*Les Morts qui parlent*". In den held van den roman, in den afgevaardigde Andarron, heeft hij zichzelf geteekend. Hij schildert de wijze waarop de dwinglandij van het *milieu* hem dwong de belofte om zelfstandig te blijven, welke hij zichzelf gedaan had, te breken, in het volgende karakteristieke tooneel bij eene stemming.

> Met aarzelende hand wilde Andarron zijn stemballetje terug houden, teneinde althans geen deel te nemen aan de stemming. Een gemompel van verontwaardiging steeg op. In de oogen

zijner buren, allen fatsoenlijke, rechtschapen lieden, ervaren politici, steunpilaren van het Parlement, las hij afkeuring, verwijt. Hij onderwierp zich aan hun wil, inziende dat hij geen vrije man meer was, voor wien het eigen oordeel maatgevend is, doch slechts een onderdeel van een organisme. En hij boog het hoofd.

Ligt het in den aard van het Engelsche volk, of is het te danken aan de langdurige parlementaire praktijk, dat de strijd tusschen persoonlijke overtuiging en partijzucht nergens zoo volkomen is beslist ten gunste van de laatste, als in Engeland? Het wordt daar eenvoudig als *illoyal* beschouwd, zich te verzetten tegen den wil van de meerderheid der eigen partij. Wel kent men er voorbeelden van afscheiding, zooals het geval was met die der Unionisten, toen een deel der liberalen zich verzette tegen Gladstone's Home Rule voor Ierland. De bekende *Cave of Abdulam*, de partij der vier, is een ander voorbeeld van dien aard. Maar dit zijn uitzonderingen, die ternauwernood eens in de twintig jaar voorkomen. Als regel erkent men zonder voorbehoud het recht der meerderheid der partijgenooten, zelfs waar het, of liever juist dan, wanneer het belangrijke besluiten betreft.

Hoever een Engelsch parlementslid het kan brengen in zelfverloochening ter wille van zijn partij, bewijst het volgende voorbeeld: William Beresford was in het midden der vorige eeuw de *whip*, de leider der voorstanders van bescherming geweest en later minister van oorlog geworden in een overwegend vrijhandelaars

kabinet. Als zoodanig had hij, ofschoon volbloed protectionist gebleven, gestemd voor een voorstel ten gunste van vrijhandel. Door zijne kiezers daarover ter verantwoording geroepen, verklaarde hij:

„Ik bevond mij in een eigenaardige positie. Ongelukkig was ik in het Kabinet met tal van mannen met wie ik hard had gewerkt, bij wie ik mij ten nauwste aangesloten had, en van wie ik verwachtte dat zij 't eveneens met den landbouw hielden. Na met hen in 't ministerie te zijn getreden, moest ik hun partij kiezen. Ik zou een *verrader van mijn eigen partij* zijn geweest, indien ik niet alles gedaan had om hun de zege te verschaffen. Zij werden door de omstandigheden gedwongen zich voor een voorstel ten gunste van vrijhandel te verklaren. Als lid der regeering kon ik onmogelijk daar tegen stemmen. Ofschoon ik het voorstel haatte, zooals ik alles wat naar vrijhandel riekt mijn levenlang gehaat heb, kon ik niet anders als er vóór stemmen."

In Duitschland, en ook in Nederland, is men van dit ideaal van aaneensluiting bij de stemming nog verre verwijderd, getuige o. a. de houding der vrijzinnig-democraten en der christelijk-historischen bij de verwerping van de jongste Oorlogsbegrooting (1908). Als regel kan men zeggen, dat alleen de sociaal-democraten steeds als één man stemmen, wat wellicht voor een deel daaraan is te danken, dat de partij slechts door weinig leden is vertegenwoordigd. Doch ook de stem-

eenheid der rechterzijde liet in de laatste jaren, behoudens enkele uitzonderingen, weinig te wenschen over, althans wat het Katholieke centrum en de antirevolutionairen betreft. Voor hen, zoowel als voor de sociaal-democraten, geldt, dat de beslissing niet in de openbare zitting, maar in de geheime partijvergadering valt en de minderheid zich onderwerpt aan de meerderheid. Dit bleek zeer sterk bij de stemming over het Oorlogsbudget, dat den val van het vrijzinnig ministerie tengevolge had, en uit het zich onthouden van stemming door de gezamenlijke socialisten in den „Nacht van Staal", met het doel dien te redden.

De absolute partijdwang, hoe hard deze op den eersten aanblik ook schijnt, biedt evenwel groote voordeelen, niet enkel voor de partij zelve, maar mede voor ieder lid individueel. Hij ontslaat den eenling van een groot deel der verantwoordelijkheid. De buitenwereld weet, dat men .den afgevaardigde, die schijnbaar stemde tegen zijne overtuiging in, dit niet euvel mag duiden. Hij heeft zich slechts gevoegd naar den wil van de meerderheid zijner partij. De stemming, hoe gewichtig zij ook was, mocht voor hem geen reden zijn om te breken met zijn partij. De afgevaardigde als eenling, verdwijnt bij toepassing van dit stelsel, om plaats te maken voor de partij in haar geheel, als de eenige verantwoordelijke.

Minder te verdedigen wordt de partijdwang, wanneer deze niet stelselmatig, maar slechts nu en dan wordt toegepast, wanneer dus niet als regel de minderheid

zich aan de meerderheid onderwerpt, maar men de leden vrijlaat heden met, morgen tegen de meerderheid te stemmen, om dan in een gegeven geval te eischen dat de minderheid zich aan de uitspraak eener toevallige meerderheid onderwerpt. Als uitzondering toegepast, wordt de partijdwang alsdan gevoeld als partij-tirannie.

Veel algemeener dan de formeele, is de moreele partijdwang. Er behoort voor den gemiddelden afgevaardigde veel meer moed toe om tegen zijne partij, dan tegen zijne overtuiging te stemmen. Zelfs mannen, die met het stellige voornemen in het Parlement treden, om hunne eigene overtuiging ook binnen het partijverband te handhaven, gaan al spoedig over stag. Von Gerlach deelt daarvan een sterk sprekend voorbeeld mee. Een kranige Zuid-Duitscher had zich aangesloten bij een zeer reactionaire partij. Ik vroeg hem — zoo vertelt hij — hoe hij dit in overeenstemming kon brengen met zijne vrijheidslievende beschouwingen. O, meende hij, hij zou wel vast in zijn schoenen staan. Kon hij niet handelen naar zijn overtuiging, dan trad hij eenvoudig weer uit de partij. Een paar jaren verliepen. Hij had alle reactionaire handelingen zijner partij trouw gesteund. Toen ik hem eens ontmoette, herinnerde ik hem aan ons gesprek en vroeg hem hoe hij deze en gene stemming in overeenstemming kon brengen met zijne vroegere overtuiging. Och, antwoordde hij trouwhartig, als men de zaken innerlijk beziet, zien ze er heel anders uit dan van buiten beschouwd. Ik ben geen reactionair geworden, maar heb eenvoudig

practische politiek gedreven. Men leert veel in het Parlement.

Inderdaad, hij had veel geleerd — in de richting altijd zijner partij.

De invloed van het partijmilieu dwingt soms tot groote zelfverloochening. Een sterk sprekend voorbeeld gaf de Utrechtsche afgevaardigde jhr. Van Karnebeek, toen hij tenslotte stemde voor de wet op de vermogensbelasting, door hem met groot talent en tot het uiterste bestreden. Ook de stem van den heer de Savornin Lohman voor dr. Kuyper's Hoogeronderwijswet mag als voorbeeld gelden van den overmachtigen invloed van het partijverband over het individu.

Nu zal men, en zeker niet geheel ten onrechte, een dergelijk opgaan van het individu in de partij, met verloochening van eigen overtuiging, niet immer een verheffend schouwspel noemen en zullen zij, die het partijwezen veroordeelen, in den partijdwang een reden temeer vinden voor hunne afkeuring. Zij zijn het eens met Windthorst, die den partijdwang „onzedelijk" noemde, wijl men „geen mensch dwingen mag tegen zijne overtuiging te stemmen." De parlementaire ervaring leert daarentegen, dat partijdwang onvermijdelijk, noodzakelijk is, en de sociaal-demokratische afgevaardigde Auer gelijk had, toen hij op den Partijdag te Frankfurt a. M. in 1894 zeide: „Dit is onafscheidelijk van den democraat en den sociaal-democraat, dat hij in zichzelf zegt: Jullie zijn weliswaar ezels, maar ik onderwerp mij aan de besluiten." En het is onloochenbaar, dat de vaste lijnen van den partijdwang, zooals deze door

de sociaal-democraten worden gevolgd, buitenaf niet enkel den meest waardigen indruk maken, maar in het algemeen ook het meest aan de waardigheid der afgevaardigden beantwoorden.

Partijen zonder partijdwang beteekenen de ontbinding van het Parlement in atomen, de triomf van de eenlingsgedachte. Partijen of groepen, die bij iedere gelegenheid zich splitsen in twee helften, welke elkaar dus neutraliseeren, oefenen geen invloed uit, noch op de regeering, noch op de openbare meening. Het maakt een groot onderscheid of men bij de rede van een leider vooruit weet, dat hij zijn lui, van den eersten tot den laatsten achter zich heeft, dan dat men zich moet afvragen, uit naam van hoeveel percent zijner partijgenoten spreekt hij?

Ook een regeering, voortgekomen uit en steunend op een of meer partijgroepen in het Parlement, wordt feitelijk tot onmacht gedoemd, indien zij niet kan rekenen op den onverdeelden steun van alle leden der regeeringspartij; indien heden deze, morgen eene andere fractie hare voorstellen verwerpt.

En het behooren juist de democraten van allerlei schakeering te zijn, die zich het gewilligst moeten toonen om het offer van hun vrijen wil te brengen. Zij, voor wie het politieke beginsel van gehoorzaamheid aan de meerderheid boven alles vaststaat, zij dienen de eerste te zijn om te bedenken, dat het geheele parlementaire stelsel staat en valt met het beginsel: de minderheid moet zich onderwerpen aan de meerderheid. En wat voor het Parlement geldt, past

evenzeer voor de partij. Hoezeer het ook de menschelijke natuur weerstreeft zich te onderwerpen aan de bevelen van anderen, van het standpunt der vrijheid van het individu valt er niets tegen te zeggen, dat men zich vrijwillig houdt aan de besluiten van een zelfgekozen bestuur, in het belang van een idee, waarvan men de juistheid erkent. Dit niet te doen ware anarchistisch, doch allerminst democratisch.

Doch ook de partijdwang heeft zijn grenzen, welke men niet kan overschrijden zonder schade voor eigen karakter. Er zijn dingen, waaraan men niet mee kan doen, zonder de achting voor zichzelf in te boeten. Wanneer de wil der meerderheid in strijd is te achten met het algemeen belang, of slechts de uiting is van persoonlijke eer- en heerschzucht, zonder rekening te houden met het landsbelang, dan blijft zelfstandigheid plicht. Evenzoo indien door het bestuur van de leden blinde gehoorzaamheid wordt geeischt, zonder voorafgaande ernstige overweging in den boezem der partij. In dergelijke gevallen blijft geen andere weg open, als uittreden uit de partij. Doch vooraf dient dan wel overwogen of die daad in elk opzicht gerechtvaardigd is en of een beroep op de leden der partij niet nog datgene kan voorkomen, wat men meent verderfelijk te moeten achten. Zoolang men zich met zijne partijgenooten in de hoofdzaken één voelt, wat toch de regel behoort te zijn, zal men de voorkeur geven aan de poging, de partij tot ander inzicht te brengen en in de toekomst op andere banen te leiden, boven een niet meer te herstellen breuk. In de meeste gevallen

is het beter in de partij te blijven, ook al kost het moeite in alles met haar mee te gaan, dan als partijlooze tot onvruchtbaarheid gedoemd te worden of de versplintering der partijen nog te doen toenemen.

* * *

Het Mechanisme der Volksvertegenwoordiging.

Een Volksvertegenwoordiging zonder belijning, horizontale en verticale, ware een *rudis indigestaque moles*, een chaos. Voorzitterschap, afdeelingen, commissies, partijen, zij zijn zoovele deelen van het parlementaire organisme, onmisbaar voor de geregelde werking er van.

De partijen zijn er, eer nog het Parlement bijeenkomt. Hun eerste werk is de keuze van een voorzitter. Veel hangt van deze beslissing af. Immers zij beslist over de officieele vertegenwoordiging en de leiding van het Parlement. De waardigheid eener Volksvertegenwoordiging zetelt in den persoon van haren voorzitter. De vruchtbaarheid van haar arbeid hangt voor een groot deel af van zijne omzichtigheid, takt en bovenal van zijne onpartijdigheid bij de leiding der vergaderingen.

Het ideaal van het voorzitterschap wordt, zoo beweert men, slechts in Engeland bereikt. De *Speaker* van het Lagerhuis is zoo onpartijdig, dat gedurende

meer dan een halve eeuw zelfs de verdenking van partijdigheid niet werd gehoord. Dwalen is menschelijk, en ook de beste voorzitter zal dit uit eigen ervaring onderschrijven. De Speaker evenwel schijnt boven deze algemeen menschelijke eigenschap verheven. Trouwens wordt ook alles gedaan om deze onpartijdigheid te verzekeren. De overheerschende partij kiest hem uit haar midden, en hij wordt steeds herkozen door alle partijen, ook al is de meerderheid intusschen gewijzigd. Hij blijft Speaker zoolang het hem goeddunkt. Van het tijdstip zijner verkiezing af doet hij afstand van alle politieke werkzaamheid, buiten die welke zijn ambt betreft. Hij houdt op partijman te zijn, bezoekt geene partijvergaderingen meer, onthoudt zich van stemming — slechts bij staking der stemmen beslist de zijne —, neemt nimmer aan het debat deel, wordt zonder tegenkandidaat herkozen en verkeert alleen schriftelijk met zijne kiezers. Staande buiten alle partijgewoel, is hij in waarheid de belichaming van het geheele Parlement. De volkomenheid zijner onpartijdigheid is alleen gelijk te stellen met de volkomendheid zijner autoriteit.

Eeuwen waren noodig, om den Speaker de hooge plaats te doen innemen, welke hij thans bekleedt. Geen wonder, dat men in tal van jongere Parlementen nog niet heeft bereikt, wat in het Engelsche Lagerhuis gevonden wordt.

Toch mag ook de Nederlandsche Volksvertegenwoordiging met voldoening opzien naar hare voorzitters gedurende de laatste jaren. Wat Windthorst in 1879 schreef: „De eenige goede en krachtige regeling, die

een Parlement kan hebben, is een eerlijken, vertrouwenswaardigen president; al het andere zal in meerdere of mindere mate een doode letter blijven, de voorzitter echter is de levende hoeder der orde en der goede manieren van het parlement," past tenvolle op mannen als Gleichman, Mackay en Röell. De goede toon, de als regel waardige betoogtrant, waardoor de Nederlandsche Volksvertegenwoordiging zich gunstig onderscheidt, is voor een zeer groot deel te danken aan dergelijke voorzitters, die, al mogen zij het ideaal van den *Speaker* dan niet tenvolle hebben bereikt, dit toch zeer nabij komen. Het zou dan ook aanbeveling verdienen, de Engelsche gewoonte om den president te herkiezen, onafhankelijk van den stand der partijen, ook hier te volgen.

De vraag, uit welke partij de voorzitter dient gekozen te worden, is in Engeland gemakkelijk te beantwoorden. Daar heeft men slechts twee groote partijen, welke elkaar om de beurt op de regeeringsbanken aflossen. In parlementen, waar de partijen in tal van groepen zijn uiteengevallen, zooals in Duitschland, Oostenrijk, Nederland, is de keuze minder eenvoudig. Geen enkele partij heeft de meerderheid en bezit dientengevolge de macht over het voorzitterschap te beschikken. Combinaties van partijen moeten dus beslissen. Wil men daarbij niet tot willekeur vervallen, dan geldt voor den democraat slechts een stelregel: de sterkste partij of groep heeft aanspraak op het voorzitterschap. Wil deze daarvan geen gebruik maken, wijl zij tengevolge der bestaande verhoudingen, of om

andere redenen, geregeld in de minderheid blijft, zooals bv. vóór de ontbinding van den Rijksdag — goed. Een voorzitter moet zich zeker weten van den steun eener meerderheid; zoo niet, dan doet men beter af te zien van de verantwoordelijkheid voor de leiding. Heeft de talrijkste partij aanspraak op het vervullen van het voorzitterschap, het is geen verplichting.

Tegen dezen rechtsregel — natuurlijk in politieken, niet in juridieken zin — wordt herhaaldelijk, ook in den Duitschen Rijksdag, gezondigd. Bij de laatste verkiezingen kwam het Centrum als verreweg de sterkste partij uit de stembus. Het stelde een kandidaat voor het presidentschap; doch deze werd niet gekozen. Dit ware van een democratisch standpunt alleen te verdedigen geweest, indien het zg. „blok" — conservatieven, vrijzinnigen, antisemieten, nationaal-liberalen — inderdaad de beteekenis had gehad van een duurzame partijverbinding, als bv. het Kartell van 1887.

Allerminst te verdedigen valt de principieele uitsluiting der sociaal-democraten. Men grondt deze op de bewering, dat zij niet genegen zijn zekere etiketteformen in acht te nemen. Maar deze zg. verplichtingen hebben niets gemeen met het reglement van orde, noch behooren zij tot het wezen van het Parlement. Men behoort aan de sociaal-democratie alle rechten toe te kennen waarop zij aanspraak heeft, om dan af te wachten welk gebruik zij daarvan wil maken. Van hare zijde is het evenwel kleingeestig gehandeld, aan bloote vragen van etikette de beteekenis te verleenen

van beginselkwesties. De parlementaire invloed der partij wordt daardoor belangrijk verzwakt. Eischt de sociaal-democratie, en terecht, beschouwd te worden als een parlementaire partij, dan dient zij zich als zoodanig ook te onderwerpen aan de „ongeschreven wet" der etikette en de *adat*, het gewoonterecht, welke het parlementaire leven beheerschen.

Men spiegele zich aan Oostenrijk, waar de burgerlijke meerderheid in den nieuwen Rijksraad zonder meer de aanspraak der sociaal-democratie op een plaats in het voorzitterschap heeft erkend, en deze de maatschappelijke verplichtingen daaruit voortvloeiende als een bijzaak beschouwt, welke men op den koop toe moet nemen.

* * *

In den Duitschen Rijksdag wordt de president, behalve door de ondervoorzitters, de secretarissen en de bureelambtenaren, bij zijn taak gesteund door het z.g. *Senioren-konvent*. Het reglement van orde kent deze instelling niet. Zij is voortgekomen uit een werkelijke behoefte, zonder evenwel ooit de formeele sanktie te hebben verkregen. In het presidium zelve zijn slechts enkele partijen vertegenwoordigd. Toch komt het herhaaldelijk voor, dat eene vruchtbare regeling der werkzaamheden overleg met alle partijen gewenscht doet zijn. Zoo wordt de Rijksdag meermalen overstelpt met een vloed van regeeringsvoordrachten, interpellaties, voorstellen enz., dreigt de

geregelde en tijdige afdoening der Staatsbegrooting gevaar te loopen, ofwel er bestaat vrees voor opeenhooping van werkzaamheden. In dergelijke gevallen kan slechts door den goeden wil en de medewerking van alle partijen eene oplossing verkregen worden. De voorzitter roept alsdan de Senioren, dat zijn de invloedrijkste leden der verschillende partijen of groepen, bijeen. Met hen wordt *ex aequo et bono* (naar recht en billijkheid) de regeling der werkzaamheden voor den eerstvolgenden tijd vastgesteld, bv. door eene „Kontingentierung" der behandeling op dezen voet, dat voor de bespreking van elk onderwerp een maximum tijd wordt bepaald. Wat weliswaar zeer nuttig, doch niet afdoende is, wijl de voor dergelijke besluiten noodige bindende kracht ontbreekt, bij gebreke aan voorziening in het reglement van orde.

Naarmate evenwel het Seniorenkonvent in beteekenis heeft gewonnen, zijn ondanks het reglement, de Afdeelingen daarin achteruitgegaan. De Rijksdag wordt gesplitst in 7 Afdeelingen van gelijke sterkte en bij loting samengesteld. Het belangrijkste deel hunner taak is, de keuze der Commissieleden. Doch terwijl de overeenkomstige Fransche „Bureaux" deze functie ook werkelijk uitoefenen en daardoor een zekeren invloed hebben, — van de toevallige samenstelling der verschillende „Bureaux" kan het dikwerf afhangen of een regeering in de Commissie van Rapporteurs eene meerderheid of eene minderheid heeft — komen de Afdeelingen, behoudens de eerste dagen eener nieuwe wetgevende periode, wanneer de bezwaarschriften

tegen sommige verkiezingen moeten worden onderzocht, niet meer bijeen. Aan het slot van nagenoeg iedere openbare vergadering deelt de voorzitter mee: „de leden A., B. en C. wenschen niet langer deel uit te maken van IIde, VIIIste en XIde Commissie. Er zijn daartegen geen bezwaren ingekomen. De 1ste, 2de en 4de afdeeling worden dienovereenkomstig uitgenoodigd, terstond na afloop der zitting bijeen te komen voor de verkiezing van nieuwe leden." Wie nu echter mocht meenen dat die afdeelingen ook werkelijk bijeenkomen, vergist zich ten zeerste. De afdeelingen komen niet bijeen; zij bestaan slechts op 't papier. De voorzitters der partijen wijzen eenvoudig een opvolger aan voor den aftredenden partijgenoot, waarvan schriftelijk aan de andere partijen wordt kennis gegeven.

De partij, in het reglement van orde evenmin genoemd als het Seniorenkonvent, treedt eenvoudig in de plaats der Afdeeling. Dat heeft boven het Fransche stelsel dit groote voordeel, dat verrassingen bij de samenstelling der Commissies niet mogelijk zijn. Elke partij is daarin naar verhouding tot hare sterkte in den Rijksdag vertegenwoordigd. De Commissie is het mikrokosmus (de wereld in 't klein) van het geheele Huis.

* * *

Waar, als in Frankrijk, de samenstelling der Commissies van die der „Bureaux", d. i. van het toeval, afhangt, is hunne beteekenis uiteraard luttel. Wel

strijdt men daar om de eer lid van eene belangrijke Commissie te zijn, wijl men daarmee, als reklame, munt hoopt te slaan bij de kiezers. Maar men „spijbelt" gewoonlijk bij de zittingen, wijl men toch vooruit weet, dat hare besluiten „voor de poes zijn". Het is geene zeldzaamheid, doch gebeurt herhaaldelijk, dat de vergadering juist in tegenovergestelden zin besluit. Delafosse beweert in zijn „Psychologie du Dêputé", dat zelfs de begrootingscommissies gewoonlijk door niet meer dan 6 tot 8 leden, op een sterkte van 33, worden bijgewoond, en bij een dergelijke onvolledige samenstelling toch de gewichtigste besluiten hebben genomen, zooals dat tot opheffing van het budget van den Eeredienst.

Uit andere oorzaken als in Frankrijk, worden de Commissies ook in Engeland meer op den achtergrond geschoven. Daar geldt nl. de oude, en verouderde bepaling dat elke wet door het „*Committee of the whole House*" moet worden behandeld. Door een fictie gaat het Huis eensklaps in een comité-generaal over, om na afloop der algemeene beschouwingen de beraadslaging artikelgewijs voort te zetten. Daar deze schijncommissie toch al den wetgevenden arbeid heeft te verrichten, welke in andere parlementen aan de werkelijke commissies uit de leden gekozen, wordt overgelaten, zoo blijft er voor deze weinig te doen over en spelen zij slechts een ondergeschikte rol. Zij zijn trouwens geen integreerend deel van de wetgevende machine, doch alleen bijwerk. Zij amendeeren de voorstellen niet en nemen geene besluiten, doch ver-

zamelen slechts de verklaringen van getuigen en verder materiaal ten dienste van de openbare vergadering.

Het geheele commissie-stelsel berust op het beginsel van arbeidsverdeeling. Groote vergaderingen kunnen zich met groote, principieele vraagstukken bezighouden; doch de details, de onderdeelen eener wetsvoordracht worden zaakkundiger behandeld in beperkte afdeelings-, commissie- of comité-vergaderingen, door personen die hetzij als vaklieden het onderwerp kennen, of genegen zijn er zich geheel in te werken. Waartoe honderd en meer leden te kwellen met tal van bijzonderheden, welke hun hoegenaamd geen belang inboezemen en waarover zij tenslotte moeten stemmen zonder eenige zaakkennis? Dit leidt tot tijdverknoeien en bovendien tot ondeugdelijkheid. Dit voelen de praktische Engelschen zeer goed; de eigenlijke commissies winnen voortdurend meer in aanzien; doch de conservatieve geest, waarvan bij name het Engelsche parlementarisme doortrokken is, belet den Engelschman de oude pruik van het „*Committee of the whole House*" weg te werpen en de Commissies in hun nieuweren vorm en met moderne machtsbevoegdheid in 't leven te roepen.

In enkele parlementen, bv. in het Duitsche en het Oostenrijksche, hebben de Commissies eene beteekenis erlangd, welke reeds aan de openbare vergadering, het Plenum, afbreuk begint te doen. Als voorbeeld zij herinnerd aan een drietal belangrijke wetsontwerpen van den laatsten tijd: de kieswet in Oostenrijk, het nieuwe toltarief en de financieele hervorming in Duitschland. De beslissing over deze ontwerpen viel

reeds in de Commissies. Toen de Oostenrijksche kiesrechthervorming in de Commissie de meerderheid verkregen had, ademde men vrijer. Immers men wist nu, dat de uitslag verzekerd was. Toen de partijen der meerderheid in den Duitschen Rijksdag het in de Commissie eens waren geworden over de financieele reformwet van 1906, verloren de besprekingen in de openbare vergadering bij de tweede en derde lezing alle beteekenis. De meerderheid wilde van geen ernstige discussie meer weten. Voorstellen der minderheid, wier juistheid en gegrondheid niet konden worden ontkend, werden afgemaakt met een „telaat".

Deze overmacht, om niet te spreken van almacht — zoo worden de beslissingen omtrent de toelating van van leden nagenoeg niet meer bestreden — heeft evenwel hare schaduwzijde en kan grove misstanden in 't leven roepen. Van het verhandelde in de bijeenkomsten der Commissie verschijnt geen officieel verslag. Dientengevolge wordt er geen voldoende aandacht aan geschonken, zoodat het kan gebeuren dat besluiten der Commissie wet worden, zonder dat het publiek zich rekenschap weet te geven van hunne strekking. Men denke bv. aan de verhooging der porto's. Zij was niet begrepen in het financieele plan der regeering, doch werd door de Commissie op eigen houtje ingelascht. De maatregel was zoo impopulair, dat er een storm van verontwaardiging zou zijn opgegaan, indien door de openbare behandeling de aandacht van het publiek er op gevestigd ware geworden. Nu ging alles één, twee, drie. Wat in het geheim der commis-

sievergadering was uitgebroed, werd in de openbare vergadering als een *fait accompli* beschouwd. Toen het protesten begon te stroomen, was de wet reeds tot stand gekomen.

Zal eene Volksvertegenwoordiging inderdaad het karakter van een volksinstelling behouden, dan moeten beslissingen van principieelen en ingrijpenden aard steeds in het Plenum, dat, in het volle licht der openbaarheid zetelt, behandeld en genomen worden. Het domein der Commissie voorbehouden bepaalt zich tot den wetgevenden klein-arbeid. Hierop mag geen inbreuk worden gemaakt door het Plenum; doch omgekeerd wake ook zij er voor, geen principieele beslissingen te nemen, zonder dat gelegenheid geboden wordt voor grondige behandeling in het openbaar.

In de Nederlandsche Volksvertegenwoordiging hebben de Afdeelingen en Commissies eene beteekenis, afwijkende van die in den Duitschen Rijksdag daaraan gehecht.

Het zwaartepunt ligt hier in de Afdeelingen. De Kamer verdeelt zich bij loting in 5 afdeelingen; deze benoemen hunne voorzitters, die gezamenlijk de Centrale Afdeeling vormen, waarvan de Voorzitter der Kamer het voorzitterschap bekleedt, met een raadgevende stem. Deze regelt de volgorde, waarin de voorstellen zullen worden overwogen, waarin evenwel door de Kamer wijziging kan, en meermalen wordt, gebracht.

Alle voorstellen worden in de Afdeelingen overwogen. Deze benoemen daartoe een harer leden tot

rapporteur. Is de overweging afgeloopen, zoo komt de Commissie van Rapporteurs bijeen, die een harer leden, den Griffier of een Commies-griffier tot algemeen rapporteur benoemt, die het algemeen verslag opstelt. Dit laatste wordt door de Regeering beantwoord met eene Memorie van Antwoord, al of niet vergezeld van een voorstel tot wijziging Met deze, dikwerf zeer uitvoerige schriftelijke behandeling, is de openbare beraadslaging voorbereid, tenzij de Commissie van Rapporteurs een voorafgaand mondeling overleg met den betrokken Minister noodig acht.

In bijzondere gevallen kan het onderzoek van een wetsvoorstel worden opgedragen aan een Commissie van Voorbereiding, bestaande uit 5 of meer leden, gekozen door den Voorzitter, tenzij de Kamer de benoeming aan zich wenscht te houden. Deze commissie woont het onderzoek in de Afdeelingen bij, overweegt wat daarin is besproken, en doet daarvan in een schriftelijk verslag mededeeling aan de Regeering, welke daarop mondeling of schriftelijk met haar in overleg treedt. De uitkomsten van het onderzoek en van het overleg met de Regeering worden neergelegd in een rapport, waaraan zijn toegevoegd de eventueel noodig geoordeelde wijzigingen, alsmede het gevoelen van de minderheid der Commissie.

De Commissies van Rapporteurs en van Voorbereiding hebben dus zeer groote beteekenis. Het lot, maar ook de inhoud van een wetsvoorstel hangen dikwerf van haar af. Doch de Afdeelingen, die de rapporteurs benoemen en de voorstellen overwegen,

leggen het zwaarste gewicht in de schaal. Als geheel genomen moet erkend, dat de arbeid der Afdeelingen met den noodigen ernst wordt verricht, al komt het voor dat deze slechts zeer weinig bezocht worden en enkele leden dit deel van den wetgevenden arbeid bij voorkeur schuwen. Ook wordt bij de keuze van rapporteurs niet uitsluitend gelet op bekwaamheid en geschiktheid, doch speelt ook de politiek daarbij soms een te gewichtige rol. Zoo komt het voor, dat een jong lid, dat pas zitting heeft genomen en nog niet getoond heeft uit te munten, met voorbijgang van daarvoor aangewezen personen, tot rapporteur van een zeer belangrijk voorstel wordt gekozen, alleen wijl zijn partij of groep de meerderheid in de Afdeeling heeft.

De werkwijze in de Kamer gevolgd, munt evenwel, als regel, uit door dergelijkheid. De omvangrijke Voorloopige Verslagen, gevolgd door niet minder omvangrijke Memories van Antwoord en voorafgegaan door dito Memories van Toelichting, strekken daarvan ten bewijze. Men zou zelfs geneigd zijn te vragen of minder „degelijkheid" bij de schriftelijke en mondelinge behandeling, niet bevorderlijk zou zijn aan eene spoedige afdoening. De langdurige, zéér uitvoerige en tot de kleinste onderdeelen afdalende schriftelijke voorbereiding, waarbij zelfs de minst belangrijke opmerkingen de vermelding en weerlegging waardig worden gekeurd, strekt integendeel allerminst om het oordeel over een voorstel te verhelderen, maakt spoedige afdoening in openbare vergadering onmogelijk en be-

antwoordt niet aan de bedoeling, het mondeling debat te bekorten.

De klacht over het langzaam werken der wetgevende machine is algemeen en niet ongegrond. Het wordt voortdurend moeilijker den noodigen tijd te vinden voor de behandeling van groote ontwerpen van wetgeving, wat weder tengevolge heeft dat zij deel blijven uitmaken van de erfenis van opvolgende Kabinetten, om telkens weder in gewijzigden vorm ingediend, nimmer afgedaan, ofwel eindelijk in behandeling genomen te worden door een Kamer, geheel anders samengesteld als die, welke het oorspronkelijke ontwerp onderzocht. Wat zeker voor de spoedige afdoening niet bevorderlijk is.

Vele denkbeelden zijn geopperd om in het bezwaar te voorzien, zonder dat dit geleid heeft tot eene grondige herziening van het Reglement van Orde. Eene poging, zonder reglementswijziging beproefd, heeft aanvankelijk tot het gunstig resultaat geleid, dat het begrootingsdebat althans eenigszins is beperkt, en wel door het overleg gepleegd met de clubvoorzitters, wat eenigszins doet denken aan het Seniorenkonvent in den Duitschen Rijksdag. Ook het afschaffen van het debat over de Troonrede en het vervangen van de zg. Millioenenrede door de Millioenennota wijzen op het pogen, om door vereenvoudiging te komen tot bespoediging der werkzaamheden.

Een meer afdoende oplossing zal echter gezocht moeten worden in beperking en bekorting van het voorloopig onderzoek en van de schriftelijke voor-

bereiding; voorts in eene beperking van het recht van amendement. Eene groote verbetering zou het reeds zijn, indien alle amendementen schriftelijk moesten worden ingediend vóór tot de behandeling van een ontwerp wordt overgegaan en gedurende het debat geene andere amendementen werden toegelaten dan die betrekking hebben op door de regeering in den loop der besprekingen aangebrachte wijzigingen. Veel nuttelooze besprekingen en veel tijdverlies zullen daardoor worden voorkomen, terwijl mede de kans grooter is, dat onze wetten meer gedragen zullen worden door eenzelfde gedachte en minder gelijken op een staalkaart van allerlei meeningen.

* * *

De gang van de parlementaire machine wordt geregeld door het Reglement van Orde. Het is de Grondwet, welke het Parlement zichzelf gegeven heeft. Of het hierbij geldt een geschreven of een ongeschreven wet, genomen besluiten of door de *adat* voorgeschreven verplichtingen, dit doet weinig ter zake. Beslissend is, wat de Voorzitter voor de Volksvertegenwoordiging en deze voor zichzelve verplichtend oordeelt.

Schijnbare kleinigheden spelen daarbij dikwerf een gewichtige rol. Geen reglement schrijft waarschijnlijk voor, welke plaats bv. door de stenografen moet worden ingenomen. Toch kan daarvan veel afhangen. Wie de verslagen over de zittingen van den Oostenrijkschen Rijksraad tijdens de obstructie heeft gevolgd,

zal zich afgevraagd hebben: hoe konden al die verregaande, wederzijdsche beleedigingen geuit worden, zonder dat de voorzitter tusschenbeide trad? De verklaring is deze:

In den Duitschen Rijksdag hebben de stenografen, evenals dit in de Nederlandsche Kamer het geval is, hunne plaats onmiddelijk vóór den zetel van den voorzitter. Elke spreker, ook indien hij van zijn plaats spreekt, moet dit zoo duidelijk doen, dat hij door de stenografen en dus ook door den president verstaan kan worden. Is dit niet het geval, dan wordt hij verzocht dichterbij, naar de spreekplaats, te komen. Zoodra een beleedigende uitdrukking vernomen wordt, wordt hij tot de orde geroepen. Na de derde-tot-de-orde-roeping wordt hem het woord ontnomen. — In de Nederlandsche Kamer stelt de voorzitter voor, den spreker die voort mocht gaan de orde te verstoren, gedurende de vergadering het woord te ontnemen. — Herhaalde beleedigingen en ordeverstoringen komen dan ook zoo goed als nimmer voor.

In den Oostenrijkschen Rijksraad nu spreekt ieder van zijn plaats. Zoodra een spreker het woord erlangt, snellen de stenografen toe en nemen naast hem plaats. Is hij ver verwijderd van den zetel van den voorzitter of is het Huis rumoerig, dan verstaat de president geen woord, teminder wijl tegenstanders en vrienden zich rondom den spreker scharen. Wordt er nu eene beleedigende uitdrukking gebezigd, zoo kan er geen tot-de-orde-roeping volgen. Ongestrafte beleedigingen lokken evenwel natuurlijk beleedigende antwoorden

uit. Zoo volgt het eene woord op het andere, de omstanders, vrienden en tegenstanders, mengen zich in den twist en weldra volgt het dolste schandaal, zonder de president tusschenbeide kan komen. Hij weet zelfs niet wat er voorvalt. Roept hij eindelijk, na kennisneming van het stenogram, tot de orde, dan dient dit natuurlijk nergens meer toe.

De presidenten van Rijksdag en Tweede Kamer kunnen voorkomen; die van den Rijksraad kan slechts achterna straffen. Daarom heerscht er in de eerstgenoemden orde, terwijl de laatste berucht is door zijn woeste tooneelen. Gaat het in de eerste eens wat warm toe, dan is de eenvoudige aanmaning van den voorzitter, om de plaats tusschen hem en den spreker vrij te laten, voldoende om de orde te herstellen.

Men kan de beteekenis eener krachtige handhaving van het reglement van orde niet hoog genoeg schatten. De moeilijkheid is daarom zoo groot, wijl er gelijktijdig verschillende eischen gesteld worden: de minderheid behoort beschermd te worden tegen de meerderheid, die het parlement tot een stem-automaat zou willen verlagen; doch tevens moet de meerderheid beschermd worden tegen de minderheid, die het er op zou willen toeleggen, de vergadering tot een debateerclub of een praatcollege te maken; er dient voor gezorgd, dat geene voor de regeering beleedigende uitdrukkingen worden gebezigd; doch tevens moet er voor gewaakt, dat de waardigheid van de Vertegenwoordiging en van elk harer leden, gehandhaafd worden tegenover de regeering. De president behoort niet

te aarzelen om ook den minister, die tegen het reglement van orde zondigt, tot de orde te roepen. Den juisten middenweg te volgen tusschen overdreven gestrengheid en te groote lakschheid; de vrijheid van spreken en initiatief te verzekeren en toch vertraging in de werkzaamheden te voorkomen, dit is een der groote eischen aan het parlementarisme gesteld. Vaste regelen bestaan daarvoor niet. Tenslotte komt alles aan op den takt, de onpartijdigheid en het persoonlijk overwicht van den voorzitter.

Eén wet is er, echter, waaraan niet getornd mag worden: Zoolang het reglement van orde bestaat, moet het worden toegepast. Het is nu eenmaal de Grondwet van de Volksvertegenwoordiging. En deze kan men wel op de daarin voorgeschreven wijze veranderen, doch niet aan kant zetten. Doet men dit, dan handelt men revolutionair en rechtvaardigt daardoor elke contrarevolutionaire daad. De Volksvertegenwoordiging, de moeder der wetten, dient ook het voorbeeld te geven van eerbied voor de wet. Mogen de moeilijkheden soms, zoo in tijden van obstructie, ook nog zoo groot zijn, beter een periode van onvruchtbaarheid, dan inbreuk gemaakt op de wet door een onwettige handeling.

* * *

Obstructie.

Mag het mechanisme van het Parlement door een deel der leden gebruikt worden om de parlementaire machine tijdelijk te doen stilstaan?

Deze vraag is gedurende de laatste jaren voor nagenoeg alle parlementen actueel geworden, voor de kleine, exotische zoowel als voor die der groote, Europeesche cultuurstaten. De vraag is theoretisch zoowel als practisch van zeer groote beteekenis, wijl zij den grondslag van het parlementaire stelsel raakt.

Zij is enkel uit een politiek, niet uit een rechtskundig oogpunt te beantwoorden. Professor Gustav Schwarz, een der voornaamste rechtskenners van Hongarije, heeft met groote scherpzinnigheid beproefd aan te toonen, dat obstructie in elk geval een met het recht strijdige handeling is. Hij rangschikt haar onder de gevallen van *in fraudem legis agere* en van *aemulatio*, dus van handelingen tot schade der wet en van kwaadwillige chikane. Met het Corpus Juris in de hand meent hij de obstructie juridisch en daarmee tevens staatkundig en zedelijk te kunnen veroordeelen.

Dit is evenwel een pogen met ondeugdelijke middelen. Men kan met een zeker genoegen de dialectische spitsvondigheden volgen van den over de Hongaarsche obstructie vertoornden geleerde, voor een politicus zijn zijne argumenten weinig overtuigend. Het gaat niet aan, zooals de hoogleeraar doet, het parlement op één lijn te stellen met de algemeene vergadering eener naamlooze vennootschap, of met de behandeling van een civiel

proces. Het parlement is uit zijn aard eene *sui generis* en dus ook *sui juris*. Slechts uit aard en wezen van het parlementaire stelsel kan het vraagstuk der rechtmatigheid en toelaatbaarheid der obstructie worden opgelost.

Het parlement is de belichaming van het beginsel, dat de meerderheid beslist. Het moet uitdrukking geven aan den wil van de meerderheid der natie en dientengevolge beslist in den boezem van het parlement de meerderheid. Langs dien weg alleen kan bereikt worden, dat de wetten de uitdrukking zijn van den wil der meerderheid van het volk voor wie zij ontworpen zijn. De minderheid moet zich onderwerpen. Deze heeft alleen het recht, te debatteeren en te beproeven zelve meerderheid te worden. Zoolang zij evenwel minderheid is, behoort zij zich te onderwerpen aan den wil der meerderheid. Elke andere opvatting is aristocratisch of anarchistisch en strijdig met het wezen van het parlementarisme, dat uit zijn aard democratisch is.

Obstructie is verzet der minderheid tegen de meerderheid, wat wil zeggen, dat zij in strijd is met het hoofdbeginsel der democratie. Onder dit voorbehoud nochtans dat ook het parlement beantwoordt aan het democratisch ideaal. Waar men algemeen, gelijk, direct en geheim kiesrecht bezit, benevens een billijke verdeeling in kiesdistricten, of wat nog aan hooger eischen beantwoordt, evenredige vertegenwoordiging, daar is obstructie te veroordeelen. Zij kan alleen in een bijzonder geval en dan nog slechts als tijdelijke maatregel verdedigd worden, nl. indien het de beslissing geldt van een belangrijk vraagstuk, dat bij de verkiezingen geen

rol gespeeld heeft, en waarvan de minderheid op goede gronden vermeent, dat de meerderheid der natie hare zienswijze is toegedaan. Dan kan obstructie gerechtvaardigd zijn als middel om te komen tot nieuwe verkiezingen. Valt de uitslag dier verkiezingen evenwel gunstig uit voor de oude meerderheid, dan ware verdere obstructie een vergrijp tegen den geest der volkssouvereiniteit.

Iets anders is het, wanneer men staat tegenover eene onvolledige of onjuiste uiting van den volkswil door een gebrekkig kiesstelsel en partijdige indeeling der kiesdistricten, zooals bij vele hedendaagsche vertegenwoordigende lichamen het geval is. Zoo ware eene stelselmatige obstructie der linkerzijde in het Pruisische drieklassen-parlement niet enkel niet af te keuren, maar integendeel als aanbevelenswaardig te beschouwen, indien er kans bestond door het tot stilstand brengen der machine van den geprivilegeerden landdag, een beter kiesrecht te verkrijgen. Want obstructie is gerechtvaardigd, waar zij als werktuig dient ter verwezenlijking der democratische idee. Indien zij als laatste middel gebruikt wordt om de verwezenlijking van aan de democratie vijandige plannen te voorkomen. Zij is een bruikbaar wapen in de handen eener kunstmatige minderheid tegenover een schijn-meerderheid en dient eerst dan uit de handen gelegd, wanneer de meerderheid der natie en die der Vertegenwoordiging elkaar dekken. Maar dan ook moet zij terzijde gesteld worden. Anders zou zij ophouden democratisch te zijn, en antidemocratisch werken.

* * *

Obstructie is er geweest zoolang er parlementen bestaan. In zijn belangrijk werk over de „Rechten en de Techniek van het Engelsche Parlementarisme" haalt Josef Redlich als eerste voorbeeld van bewuste obstructionistische tactiek een voorval aan uit het jaar 1641, toen een vergadering van het Lagerhuis van 3 uur 's namiddags tot den volgenden morgen duurde, zoodat het Huis tenslotte geleek op „een uitgehongerde jury." Sinds heeft het Lagerhuis telkens weder dagen van obstructie doorleefd. De beste mannen van Engeland hebben er aan deelgenomen. Niemand zag er iets onbehoorlijks in. De groote moeilijkheden, welke de obstructie telkenmale met zich bracht, hebben zelfs nimmer de meerderheid er toe gebracht om eene wijziging te brengen in het reglement van orde, waardoor de rechten der minderheid werden ingekort. Tot aan het einde der zeventiger jaren kende men in Engeland zelfs niet de „Closure", de sluiting der debatten. Deze werd eerst ingevoerd nadat Parnell de tijdelijke obstructie, tot een duurzame en principieele had gemaakt.

De Ieren vormen in het Engelsche Parlement een geboren minderheid. Toen zij zich op het voeren van obstructie toelegden, geschiedde dit allerminst met het doel om bij eene nieuwe verkiezing de meerderheid te verkrijgen. Hunne obstructie beoogde uitsluitend om de Engelsche meerderheid zooveel mogelijk te ergeren, en liefst zóó, dat de Engelschen, enkel om zich van die lastige lieden te ontdoen, zouden toestemmen in de invoering van Home-Rule voor Ierland. Deze Iersche

obstructie was een slag in 't aangezicht der democratie. In weerwil van alles, hebben de Engelschen jarenlang met een schier bovenmenschelijk geduld de obstructie verdragen. De vrijheid van spreken was voor hen iets zoo heiligs, dat een 42 uur lange vergadering noodig was om tot het besluit te komen, doeltreffende maatregelen van verweer te nemen.

De Ierschej obstructie is het voorbeeld van eene, welke uit een parlementair oogpunt niet valt te verdedigen. Het reglement van orde heeft ten doel, de minderheid te beschermen. Maakt deze daarvan evenwel misbruik om de meerderheid te terroriseeren, dan dient het gewijzigd te worden in dien zin, dat de meerderheid weder in 't bezit van haar macht treedt, want dit is een haar toekomend recht. Het is zelts een op haar rustende verplichting tegenover het land. Want de natie wenscht geregeerd te worden door de meerderheid harer vertegenwoordigers, doch wil niet door eene minderheid met lamheid geslagen worden.

Even klaar als het ongewettigde der Ierse of eenige andere obstructie door eene nationalistische minderheid, springt daarentegen het gerechtvaardigde in 't oog van de Hongaarsche obstructie in 1905. Toenmaals bestond er in het parlement te Buda-Pest eene z.g. liberale meerderheid, welke tot het doen van groote concessies aan Oostenrijk bereid was. De Kossuthistische minderheid beweerde daarentegen, dat de meerderheid des volks deze tegemoetkoming niet wilde en voerde dientengevolge obstructie. Zij bedoelde geenszins om de meerderheid den wil der minderheid

op te leggen. Wat zij verlangde was alleen: de natie uitspraak te laten doen, teneinde zich te vergewissen omtrent de zienswijze van de meerderheid der kiezers. En de uitslag stelde haar in 't gelijk, de verkiezingen bewezen dat zij juist geoordeeld had. De liberale meerderheid werd geslagen, een reusachtige meerderheid viel de onafhankelijkheidspartij ten deel. Zoo had de obstructie belet, dat wetten tot stand kwamen, welke door de meerderheid der kiezers niet gewenscht werden. Dank zij de obstructie was het beginsel der democratie gered.

De Duitsche Rijksdag heeft driemaal eene obstructie doorleefd. De eerste obstructie-campagne werd op 't getouw gezet door Eugen Richter, die in zijne Herinneringen aan den ouden Rijksdag, onder het hoofd „Onze obstructiepolitiek" daarvan met smaak vertelt. Het was in het jaar 1876. Volgens de wet van 1873 kwamen de invoerrechten op het ijzer 1 Jan. 1877 te vervallen, indien niet vóór dien fatalen termijn een nieuwe wet in werking was getreden. Begin December 1876 diende de regeering een desbetreffend wetsontwerp in, dat feitelijk handhaving van het bestaande tarief beoogde. Zij kon daarvoor over eene meerderheid beschikken. Voor de vrijhandelsgezinde minderheid gold het nu, de totstandkoming der wet te voorkomen.

> „Alleen het uitstellen van elke beslissing in de Commissie kon ons in de bestaande omstandigheden helpen. Nimmer zijn alle kunstgrepen der parlementaire tactiek op zoo ruime schaal toegepast, als in deze Commissie".

Zoo vertelde Eugen Richter, die later een zoo felle bestrijder der obstructie werd. De tactiek slaagde. Door eindelooze redevoeringen, door verzet tegen ontheiliging van den Zondag en tegen avondvergaderingen, in één woord, door alles wat men gewoon is technische obstructie te noemen, werd de tijd gedood en de meerderheid gaandeweg zoo murw gemaakt, dat zij zich er in schikte niet meer op tijd gereed te kunnen komen.

De minderheid had gezegevierd.

Ook de obstructie tegen de *lex Heinze* bereikte haar doel. Echter minder, dank zij parlementaire kunstgrepen, dan wel wijl de openbare meening, met alle kunst- en litterarische kringen aan het hoofd, zich met eene in Duitschland ongekende eenstemmigheid aan de zijde der parlementaire minderheid schaarde, en mede omdat in den boezem der regeering verschil van meening bestond.

De derde obstructie, gericht tegen het toltarief van 1902, bleef evenwel zonder gevolg. En juist deze was het meest gerechtvaardigd, want zij was geen obstructie in dezen zin, dat de minderheid, bestaande uit de Sociaal-Democratie en de Vrijzinnige Vereeniging, zich voorgenomen had de afdoening der voordracht te beletten. Zij bedoelde alleen de grondige behandeling van dit omvangrijk werk en verlangde in de eerste plaats, dat over elk der 946 tariefposten afzonderlijk beraadslaagd en gestemd zou worden. Bij het groote gewicht dat ieder punt der voordracht voor een deel des volks had, was deze eisch alleszins

gerechtvaardigd. Het zg. „gevaar" school hierin, dat de Rijksdag, wiens mandaat in 1903 afliep, dien reuzenarbeid niet meer zou kunnen afdoen. Dit ware zeker nog zoo afkeurenswaardig niet geweest; de verkiezingen hadden dan over het lot van het tarief beslist. Ook de wensch der minderheid naar nieuwe verkiezingen, deze *dolus eventualis* in het oog der meerderheid, was dus uit een parlementair oogpunt gezien, volkomen correkt. De verkiezingen van 1898 hadden niet gestaan in het teeken van eene tariefwijziging, waarvan de strekking toen nog geheel onbekend was. Wie ook maar de geringste eerbied had voor den wil der kiezers, moest eischen, dat deze ter stembus geroepen werden om over het lot der voordracht te beslissen. Was de uitslag gunstig voor de regeering geweest, dan ware iedere verdere poging tot obstructie ondemocratisch, dus ongerechtvaardigd. Hoogstens had men deze dan kunnen richten tegen de bestaande indeeling in kiesdistricten. Want zooals deze thans is, zoodat de 67.000 inwoners van Oost-Prignitz evenzeer aanspraak maken op een afgevaardigde, als de 700.000 van Berlijn IV; de eene millioen clericale-conservatieve stemmen ten goede komen aan 58 afgevaardigden, terwijl de $3^1/_2$ millioen sociaal-democratische stemmen slechts 43 mandaten vermochten te veroveren, maakt zij den Rijksdag, bij hare tegenwoordige samenstelling, tot het spotbeeld eener Volksvertegenwoordiging.

Op grond der democratische beginselen is obstructie in den Rijksdag steeds te rechtvaardigen. Dubbel zoo toen zij zich ten doel stelde, een belangrijk ontwerp

naar eisch te behandelen en de kiezers in de gelegenheid te stellen er zich over uit te spreken.

Dat deze obstructie niettemin schipbreuk leed, vond zijn oorzaak hierin, dat zij niet door de openbare meening werd gesteund. De schuld hiervan lag in de verdeeldheid in den boezem der vrijhandelsgezinde linkerzijde. Eugen Richter, de bekendste vrijzinnige, keurde haar af en dat wel op gronden welke minder gemeen hadden met zijne principieele houding in zake obstructie — we hebben reeds gezien, dat hij er voorheen aan meedeed, ja, haar zelfs op 't getouw zette — als wel met zijn verhouding tot de sociaaldemocratie. Deze houding van Richter en diens aanhangers schonk de meerderheid zulk een krachtigen moreelen rugsteun, dat zij in staat was de obstructie te bedwingen door overtreding van het reglement van orde.

* * *

Nog een woord over den vorm der obstructie. In de desbetreffende litteratuur vindt men, o. a. bij Erich Brandenburg, „De parlementaire Obstructie, hare geschiedenis en hare beteekenis," de meening verkondigd, dat de „physische" obstructie, bestaande in schreeuwen, brommen, het kloppen met de deksels van lessenaars, het stukwerpen van banken en stoelen, enz. gelijkwaardig is met de „technische" obstructie. Hiertegen dient ten sterkste opgekomen te worden. De physische obstructie is eene niet te vergoelijken rechtsovertreding. Zij is te

verdedigen wanneer het er om gaat zich te verzetten tegen een rechtsbreuk door de meerderheid gepleegd. Dan bestaat er tijdelijk geen recht meer en geldt het nog slechts geweld met geweld te keeren. Zoolang de meerderheid evenwel binnen de perken van het formeele recht blijft, behoudt zij ook de bevoegdheid iedere poging der minderheid om door ruw geweld de beraadslagingen te doen mislukken, met alle middelen te bestrijden. Want de hoeksteen van het parlementarisme en van elk parlement behoort te zijn: recht en orde.

De technische obstructie strijdt evenwel niet tegen recht en orde. Zij steunt integendeel op de voorschriften, welke het Parlement zichzelf gegeven heeft, op het reglement van orde. Zij kan uit een politiek oogpunt zijn af te keuren indien zij een duurzaam verzet der minderheid tegen de meerderheid bedoelt, doch rechtens is zij volkomen gewettigd. Zij gebruikt de vrijheid van spreken en het recht van initiatief, door het reglement gewaarborgd, eenvoudig om de werkzaamheden niet af te doen, maar sleepende te houden. Wil de meerderheid zich daartegen verdedigen, dan blijft haar geen andere uitweg als wijziging van het reglement te beproeven. Iedere strijd om het recht, gevoerd binnen de perken van het recht, kan alleen door eene rechtmatig verkregen wijziging van het recht beëindigd worden. Is de obstructie het goed-recht der minderheid, zoo is wijziging van het reglement van orde langs den door dat reglement voorgeschreven weg, het goed-recht der meerderheid.

* * *

Schadeloosstelling, Presentiegelden.

Wanneer de Engelsche afgevaardigde van anno zooveel zich naar Londen begaf ter parlementszitting, gezeten op het hem volgens oud gebruik door zijn kiesdistrict geschonken paard, dan had hij zich vooraf met zijne kiezers te verstaan omtrent de schadeloosstelling. Zij toch waren zijne lastgevers, hij slechts hun lasthebber, die louter aan hun opdracht had te voldoen. Het was dus niet meer dan recht en billijk, dat zij er hem voor betaalden, zooals de procureur door zijn client betaald wordt. Om te voorkomen, dat afgevaardigden en kiezers het met elkaar aan den stok kregen over den snooden mammon, had koning Eduard II heel verstandig een soort van tarief voor afgevaardigden vastgesteld. De graafschaps vertegenwoordiger zou 4 shilling, de gewone burger-afgevaardigde slechts de helft ontvangen. Partijen bleven evenwel vrij eene andere overeenkomst aan te gaan. Zoo wilden bv. de burgers van York niet achterstaan bij de graafschappen en besloten den vertegenwoordiger hunner oude, trotsche stad eveneens 4 shilling toe te kennen, onder voorwaarde evenwel dat hij er een paard op nahield. Daarentegen wordt omtrent den afgevaardigde John Strange van Dunwich vermeld, dat hij in 1463 zijne schadeloosstelling in haringen uitbetaald kreeg.

Naarmate het vrije mandaat in de plaats trad van het imperatieve, nam de gewoonte af om de schadeloosstelling door het kiesdistrict te doen uitkeeren. Volgens Lothar Bucher, in zijn „Parlementarisme, zooals het is", zou in 1661 voor het laatst een afgevaardigde zijne schadeloosstelling van de kiezers ontvangen hebben. Hoe meer de districtsvertegenwoordiger plaats maakte voor den volksvertegenwoordiger, voelde men er het ongerijmde van, hem vanwege het district te betalen. Natuurlijker ware het veeleer, dat mannen die zich in dienst stelden van het algemeen, ook door de gemeenschap daarvoor schadeloos gesteld werden.

Het natuurlijke en van-zelf-sprekende is echter niet immer in overeenstemming met de werkelijkheid. Op den huidigen dag ontvangt de Engelsche afgevaardigde nog geen penning uit de Staatskas. En van alle parlementen heeft het Engelsche nog wel de langste zittingen en de langdurigste vergaderingen! De behoudende geest van het Engelsche volk en bij name van het Engelsche Parlement kan zich echter niet losmaken van het denkbeeld, dat het lidmaatschap van het Huis een eerepost is. Dit begrip werkt evenwel in de practijk als eene bevoorrechting van de bezittende klasse. Want een eerepost, een onbezoldigde betrekking dus, en dan nog wel een, welke zoovele verplichtingen meebrengt, kan natuurlijk slechts iemand waarnemen, wiens vermogenstoestand het toelaat een groot deel van zijn tijd gratis te geven. Op deze wijze wordt het mandaat een monopolie voor de bezittende klasse.

Terecht drijft dan ook de moderne democratische ontwikkeling naar het prijsgeven van het begrip eerepost in den ouden zin van het woord. Immer meer geldt als juist het gezegde: Elke arbeid is zijn loon waard! Elke arbeid, die van den Staatsambtenaar zoowel als van den gemeenteambtenaar of van den laagsten beambte, van den burgemeester als van den wethouder, het raadslid of den afgevaardigde. Daaraan kan ook Engeland zich op den duur niet onttrekken. De steeds aangroeiende arbeiderspartij eischt schadeloosstelling, presentiegelden, en men behoeft geen profeet te zijn om te voorspellen, dat zelfs in Engeland de afdoening van het vraagstuk slechts een kwestie van tijd is en wel binnen een afzienbare toekomst.

De langdurige tegenstand in Duitschland was niet, als in Engeland, van theoretisch-traditioneelen aard. Bismarck dwong den Rijksdag, in strijd met den wil der meerderheid, om van de schadeloosstelling af te zien, wijl hij daarvan een tegengewicht hoopte voor de democratische werking van het algemeen stemrecht. En toen deze verwachting bedrogen uitkwam en de sociaal-democratie, trots het ontbreken van presentiegelden, steeds meer zetels in den Rijksdag bezette, liet de regeering haar tegenstand nog gedurende langen tijd niet varen. Voor haar werd nu het vraagstuk tot een sterke troef in hare handen, tot een middel om druk uit te oefenen op den Rijksdag, tot een belangrijk compensatie-middel.

Zoolang de officieele schadeloosstelling niet bestond, waren de partijen, wier leden uit de minvermogende

klassen der bevolking werden gerecruteerd, op eigen hulp aangewezen. Zoo ontstonden de partij-schadeloosstellingen. De sociaal-democratische partij in 't bijzonder heeft het nooit verheeld, dat zij hare afgevaardigden naar een vast tarief uit de partijkas schadeloos stelde. Tevergeefs poogde Bismarck dezen zet te pareeren, door het gerecht tegen haar in den arm te nemen. Op grond van art. 32 der Rijksgrondwet, luidende: „De leden van den Rijksdag mogen als zoodanig geen bezoldiging of schadeloosstelling genieten," zouden de uitkeeringen uit de partijkas aan den fiscus vervallen. Doch de poging viel in 't water.

Toch moeten die partij-schadeloosstellingen als een zeer bedenkelijke noodhulp beschouwd worden. Ten eerste valt het niet te verdedigen, aan de partijkas een last op te leggen, welke uit den aard der zaak door den Staat behoorde gedragen te worden. Partijen over weinig middelen beschikkende, werden daardoor op zeer onbillijke wijze benadeeld tegenover de kapitaalkrachtige partijen. Maar bovenal was het voor den afgevaardigde niet aangenaam uit de kas der partij beloond te worden voor hetgeen door hem in 't algemeen belang werd verricht. De uitderaard onontbeerlijke partijdiscipline kreeg daardoor een zeer onaangenamen, metaalachtigen bijsmaak.

Partij-schadeloosstellingen waren noodzakelijk. Doch zij waren een noodzakelijk kwaad.

In zooverre was dus de wet van 1906, welke den Duitschen Rijksdag eindelijk de door de overgroote meerderheid van parlement en volk geëischte presen-

tiegelden toestond, niet enkel een democratische, maar maar ook een zedelijke daad.

De afgevaardigde behoort zoo onafhankelijk mogelijk te zijn. Behoudens de vrijwillige onderworpenheid aan de partijdiscipline, moet hij vrij blijven van iedere afhankelijkheid van welken aard ook. Bezit hij geen eigen vermogen, zoo kan hem die stoffelijke onafhankelijkheid slechts verzekerd worden door een wettelijke schadeloosstelling. En wel door eene, die inderdaad ook voldoende is. Men behoeft nog niet de Vereenigde Staten van Noord-Amerika, met hunne bezoldiging van 5000 dollars, of Frankrijk, met die van 15000 francs, tot voorbeeld te nemen. Doch de 3000 Mark, welke de Duitsche regeering zich eindelijk heeft laten afdwingen, zijn al heel zuinigjes. Zij verraden hun afkomst uit het land — Pruisen — dat zich „groot gehongerd heeft" en passen niet voor dezen tijd. Want dat zij niet voldoende zijn om den afgevaardigde in staat te stellen, zich geheel en onbekommerd aan zijn hoog beroep te wijden, zal wel door niemand bestreden worden.

Voor Nederland, met zijn schadeloosstelling van f 2000, plus vergoeding van reiskosten heen en terug voor één zitting, geldt hetzelfde. De onbemiddelde afgevaardigde wordt gedwongen om met zijn gezin in of nabij Den Haag te gaan wonen, waardoor de voeling met zijne eigene omgeving verloren gaat, of om door andere werkzaamheden in de behoeften te voorzien, 'wat weder tengevolge heeft dat de afgevaardigde slechts over een deel van zijn tijd en werk-

kracht voor de Kamer kan beschikken. Vandaar dat zoovelen andere betrekkingen bekleeden en het euvel van het commissarisschap van naamlooze vennootschappen zoo algemeen is. Dat de werkzaamheden van de Volksvertegenwoordiging daaronder lijden, ligt voor de hand. Menig tijdroovend debat over een onbekookt voorstel ware voorkomen, indien men tijd had gevonden zich vooraf voldoende in te werken in het onderwerp van behandeling. Iemand kan onmogelijk gedeputeerde van een afgelegen provincie, of wethouder eener groote gemeente, en tegelijkertijd een zaakkundig afgevaardigde zijn. Men voert tegen verhooging der indemniteit dikwerf aan, dat hierdoor sommigen verlokt zouden worden zich uit winzucht alleen aan de politiek te wijden. De mogelijkheid bestaat. Doch ook de 15 Mark presentiegeld aan de leden van het Pruisische Huis van Afgevaardigden uitgekeerd, worden door sommigen als zeer lucratief beschouwd. In een district van Hannover bv. volgt geregeld de eene groote boer een anderen op, wijl de toongevende boeren van oordeel zijn, dat hun collega in die drie jaar geld genoeg bespaard heeft en dan een ander aan de beurt behoort te komen. Inderdaad wist menige dier groot-boersche afgevaardigden, die uit zuinigheid hun middagmaal meebrachten, meer dan de helft der toelage te besparen.

Voor wie alleen afgevaardigde wordt om er een geldzaak van te maken, is de schadeloosstelling, zelfs de hoogste, tenslotte slechts bijzaak. Wie zijne positie als volksvertegenwoordiger wil misbruiken ten bate van eigen zak, vindt daartoe altijd wel gelegenheid.

Het behoeft niet juist een „Panama" te zijn, waarvan gelijktijdig een honderdtal afgevaardigden voordeel trekken. „Panaminos" vindt men immer en overal genoeg als men ze zoekt. Nimmer heeft zich een grooter aantal Duitsche afgevaardigden zoo bloot gegeven, als die leden van den Rijksdag in de zeventiger jaren, wier parlementaire werkzaamheid niet vreemd was aan hunne deelneming aan grondspeculaties en dergelijke. Zelfs een zoo hoog staand lid als Wilhelm von Kardorff vermocht zijne deelneming aan loensche ondernemingen enkel hierdoor te verontschuldigen, dat hij zich daardoor de middelen voor zijne parlementaire werkzaamheid noodig had moeten verschaffen. Zoo werkte juist het niet verleenen van indemniteit corrumpeerend.

Men vindt natuurlijk steeds lieden, die met of zonder schadeloosstelling, slechts uit grof egoistische beweegredenen een mandaat trachten te verkrijgen. Doch het geneesmiddel ligt bij de hand. De kiezers hebben het in hun macht dergelijke elementen er buiten te houden. Mocht men zich al eens vergissen, de eerstvolgende verkiezing biedt gelegenheid de fout weder goed te maken. Zeker, ook de democratie heeft hare uitwassen, doch zij heeft het groote voordeel van ten allen tijde over de middelen te beschikken om deze te verwijderen.

Dat het uitkeeren van schadeloosstelling beroepspolitici kweekt, valt niet te loochenen. Er is echter reeds elders betoogd, dat dit geenszins als een nadeel, maar veeleer als een voor de geregelde werking van het parlement noodzakelijk iets is te beschouwen.

Daarentegen is de meening onjuist, dat het verleenen van indemniteit de overstrooming van de Volksvertegenwoordiging door proletariers tengevolge moet hebben. Eugen Richter had het mis, toen hij schreef: „Handwerkslieden en arbeiders zouden talrijk in den Rijksdag vertegenwoordigd zijn, indien men slechts schadeloosstelling wilde verleenen." Die van 1907, waarin wel, telt er niet meer doch minder dan die van 1903, waarin geen indemniteit werd uitgekeerd. Men wane niet, dat het 't ideaal der arbeiders, handwerkslieden en landbouwers is, door hun eigene vak- en standgenooten vertegenwoordigd te worden. Juist tegenover deze zijn in den regel wantrouwen en ijverzucht het grootst. Zij schenken bij voorkeur hun vertrouwen aan bekende persoonlijkheden, buiten hun vak of bedrijf staande, die getoond hebben hunne belangen te kennen en deze te kunnen en willen verdedigen. Dit is juist de goede zijde van het democratisch stemrecht, dat het behoudens dwalingen en uitzonderingen, de leidende geesten op den voorgrond dringt. Het doel der schadeloosstelling is waarlijk niet om de ontwikkelde en welvarende deelen des volks uit te sluiten. Dit is dan ook nog nergens het geval geweest. Dat doel is veeleer om ook den onbemiddelde, die voldoende bekwaam en politiek ontwikkeld is, den toegang tot de Volksvertegenwoordiging open te stellen. En dit doel wordt dan ook in de werkelijkheid er mee bereikt.

* * *

Ook de vorm waarin de schadeloosstelling wordt verleend, is niet zonder gewicht. Verschillende Staten betalen presentiegelden, andere Pauschal-sommen, oploopende termijnbetalingen, weder andere eene vaste som. Wat verdient de voorkeur?

Toen eene commissie uit den Oostenrijkschen Rijksraad dit vraagstuk behandelde, drukte een rapporteur dr. von Grabmayr zich uit als volgt:

> „Zoolang de afgevaardigden hunne schadeloosstelling ontvangen in den vorm van een daggeld, is hun geldelijk belang verbonden aan de langst mogelijke duur der zittingen. Wordt daarentegen het daggeld vervangen door een oploopende termijn-betaling (Pauschalsom) zoo heeft het tegenovergestelde plaats, en vindt ieder lid, dat niet verblijf houdt in den zetel van het parlement er zijn voordeel bij, dat de zittingen zoo kort mogelijk duren. Met deze ethisch wellicht te veroordeelen, maar menschelijk zeer verklaarbare overweging, dient rekening gehouden te worden."

De heer von Grabmayr heeft ongetwijfeld gelijk. Daggelden leiden, zij 't ook onwillekeurig, tot verlenging der zittingen, oploopende termijnbetaling (pauschalsommen) tot hunne verkorting. Hoe ongewenscht nu ook een onnoodig rekken der zitting is, even bedenkelijk is hare overmatige bekorting, zooals het gevolg is bij het door de Duitsche regeering in 1906 ingevoerde stelsel. De Duitsche Rijksregeering draagt nog duidelijk den stempel van het absolutistisch ver-

leden van Pruisen. Zij voelt zich het prettigst wanneer de Rijksdag niet bijeen is. Daarom heeft zij met een schier bewonderenswaardige geraffineerdheid een wijze van schadeloosstelling uitgedacht, welke de voor den Rijksdag sterkst mogelijke psychologische bekoring bezit, om zijne zitting niet voor den 1 December aan te vangen en zoo spoedig mogelijk na den 1 April te sluiten. De uitkeering der presentiegelden vangt nl. den 1 December aan met 200 M. en klimt tot den 1 April maandelijks met 100 M., alzoo tot 600 M. De resteerende 1000 M. worden eerst bij de verdaging of de sluiting der zitting uitbetaald. Is dus 1 April voorbij, dan ontvangt men geen geld, tot de Rijksdag gereed is. Men kan zich voorstellen hoe de afgevaardigden, de meeste hunner zeker onbewust, ten slotte beginnen te verlangen naar het tijdstip waarop zij hunne 1000 Mark kunnen ontvangen. En ook hoe gering de lust is om gedurende den zomer in buitengewone zitting bijeen te komen, wanneer er geen penning voor schadeloosstelling wordt uitbetaald.

Oneindig meer in overeenstemming met de waardigheid van het parlement is de schadeloosstelling in den vorm van een vaste jaarlijksche som, welke maandelijks of kwartaalsgewijze wordt uitbetaald.

Ook de wijze, waarop de controle in den Rijksdag wordt uitgeoefend, laat veel te wenschen. Wie bij eene vergadering en zelfs bij eene hoofdelijke stemming ontbreekt, beloopt een boete van 20 M. per dag. Zelfs in geval van ziekte wordt deze aftrek toegepast.

Nu is een zekere controle ongetwijfeld noodig. Maar

de moreele controle ware voldoende. Indien in het verslag van iedere vergadering en voorts bij elke stemming de namen der afwezige leden werden vermeld, zouden de vaste wegblijvers er spoedig genoeg van krijgen. Want hunne tegenstanders beschikken alsdan met deze statistiek in de hand, over het best werkende middel om hen bij de kiezers onmogelijk te maken. Geen district toch stelt er tenslotte een eer in, slechts in naam vertegenwoordigd te zijn door iemand, wiens gansche werkzaamheid bestaat in het in ontvangst nemen der schadeloosstelling.

* * *

De arbeid der Volksvertegenwoordiging.

De arbeid van een parlementslid bestaat ten eerste uit praten, ten tweede uit véél praten, ten derde uit tèveel praten.

Dit is ongeveer het oordeel van een groot deel van het publiek over de werkzaamheid van het parlement. Tenminste in de nog niet volkomen op parlementaire leest geschoeide landen, zooals Duitschland en Nederland. De Engelschman zou zich er wel voor wachten, het aanzien van zijn Lagerhuis ook slechts met een enkel woord te benadeelen, zelfs waar hij daarop kritiek uitoefent. Bij hem gaat de trots op zijn land te samen met trots op zijn parlement. In Engeland geldt het

veelzeggend: Het Lagerhuis vermag alles, behalve van een man een vrouw en van een vrouw een man te maken."

In Duitschland is de laagstelling van den Rijksdag tot eene gewoonte geworden. Met oefent niet louter kritiek uit. Deze ware waarlijk meer dan noodig. Maar neen, men wedijvert in 't beschimpen en dat niet enkel in de behoudende kringen, waar men nog leeft in de herinnering aan de dagen vóór Maart 1848, en het gelijke recht bij de stembus verafschuwt. Neen, ook vele lieden die erg vrijzinnig doen, discrediteeren bijna stelselmatig het aanzien van den Rijksdag. Wellicht dat daaraan bij sommige de gedachte niet vreemd is, dat een parlement, welks poorten tot heden voor hen gesloten waren, niet veel deugt. Doch welk ook het motief zij, diep te betreuren blijft het, dat lieden die aanspraak maken op het etiket „vrijzinnig" en zeggen den vooruitgang te willen, front maken tegen de eenige zichtbare uiting der volkssouvereiniteit. Hoeveel ook aan een parlement valt te verbeteren, hoe onredelijk zijne samenstelling moge zijn als gevolg van een beperkt kiesrecht of eene partijdige indeeling der kiesdistricten, men dient nimmer te vergeten, dat iedere verwachting op eene ontwikkeling des lands in vrijzinnigen geest uitsluitend berust bij de Volksvertegenwoordiging.

Zeker, er wordt in den regel niet alleen veel, doch zeer dikwerf teveel gepraat. Dit is een kwaal waaraan alle parlementen lijden, de meerderheid der Hoogerhuizen, Eerste Kamers en dergelijke natuurlijk uitge-

sloten, wier geestelijke armoede zelfs niet groot genoeg is voor 't ontwikkelen van redenaarstalenten, en wier „Handelingen" zich dan ook evenzeer kenmerken door kortheid als door onbeduidendheid. Instellingen evenwel als het Engelsche Hoogerhuis, het Pruisische Heerenhuis of de Nederlandsche Eerste Kamer zijn geene parlementen, geene volksvertegenwoordigingen in den echten zin, maar hoogstens caricaturen er van, zoo zij zich zelfs niet ten taak stellen den volkswil te weerstaan.

Wij nemen dus aan, dat het kwaad van het teveel spreken aan alle parlementen eigen is. Zelfs dat het niet geheel is weg te nemen zoolang er parlementen bestaan. Want het gebruik sluit immer de mogelijkheid van misbruik in zich. Maar wat doet het er ten slotte toe? Is het dan zoo'n onherstelbaar ongeluk, indien er eenige overtollige redevoeringen gehouden worden? Natuurlijk dienen er maatregelen getroffen, om te voorkomen dat zij belemmerend werken en hun aantal niet steeds toeneemt. Daartoe beschikt men over het Reglement van Orde, met de daarin verleende macht aan den Voorzitter om den redenaar, die van het onderwerp in behandeling afwijkt, tot de orde te roepen en het recht der meerderheid om het debat te sluiten, indien men de toelichting voldoende oordeelt.

Dat bij name in den Duitschen Rijksdag over 't algemeen teveel geredeneerd werd, heeft twee oorzaken. Ten eerste wijl wegens het ontbreken van presentiegelden, het voor eene stemming vereischte

aantal leden bijna nimmer aanwezig was, zoodat ook niet gestemd kon worden over sluiting van het debat. Men moest dus laten praten, zoolang er praatlustigen waren. Een tweede oorzaak was het overgroot aantal fracties, welke zich allen verplicht achtten bij iedere gelegenheid, zelfs bij het minst belangrijk voorstel, minstens één spreker aan 't debat te doen deelnemen. Want geschiedde dit niet, zoo stond het te duchten, dat zij dientengevolge door een kwaadwilligen tegenstander zouden worden beschuldigd van gemis aan belangstelling en deze beschuldiging bij de kiezers zou uitgebuit worden. Gevolg, dat dikwerf een half dozijn sprekers na elkaar precies hetzelfde kwam vertellen. De fractie of groep moest toch vertegenwoordigd worden!

Met de invoering der presentiegelden is de eerste oorzaak van het veel-spreken vervallen; het vereischte aantal leden is nu steeds aanwezig en de vergadering besluitgerechtigd. Ook de tweede oorzaak heeft aan beteekenis verloren, sinds gedurende den winter van 1907 de drie vrijzinnige groepen een overeenkomst hebben aangegaan, welke het mogelijk maakt één gemeenschappelijken redenaar aan te wijzen. Intusschen zijn er nog teveel op zich zelf staande fracties overgebleven. Aan deze onzalige versplintering een einde te maken, blijft de dringende taak van het parlementarisme, waarbij natuurlijk de inkrimping van het aantal sprekers slechts een ondergeschikte rol speelt.

Doch al geeft men toe, dat er over 't geheel teveel gesproken wordt, zoo volgt daaruit geenszins, dat

redevoeringen overtollig zouden zijn, en men deze ongestraft tot het uiterste zou kunnen beperken. Beter te veel, dan te weinig. Een parlement wordt ontrouw aan zijn roeping, indien het zijn ideaal ziet in de kortheid der vergaderingen en der zittingen en de hoofdreden van zijn bestaan zoekt in stemmen.

De taak van een parlement is van driëerlei aard: het heeft wetten te maken, de begrooting goed te keuren en het financieel beleid daarnaar te toetsen, benevens de uitvoering der wetten te controleeren. De richtige vervulling dezer gewichtige taak veronderstelt eene groote mate van redekunstige bemoeiingen. De wetten behooren niet enkel doeltreffend te zijn, hunne doelmatigheid dient voor het volk, dat er zich aan heeft te onderwerpen, duidelijk gemaakt te worden. De uitgaven behooren niet alleen zoo zuinig mogelijk berekend en de inkomsten zoo rechtvaardig doenlijk opgebracht te worden, maar het belasting betalend publiek dient overtuigd te worden van de noodzakelijkheid van iedere uitgaaf en van de billijkheid eener belasting. De beoordeeling van de binnen- en buitenlandsche staatkunde der regeering mag niet in een onderonsje tusschen afgevaardigden en ministers geschieden, maar de geheele natie heeft aanspraak op de beschikking over al het materiaal noodig om te richten tusschen parlement en regeering.

Met andere woorden, het parlement mag nimmer uit het oog verliezen, dat het niet is ter wille van zich zelf, maar slechts terwille van het volk.

Ook hoort men dikwerf op een toon van verwijt

zeggen, dat deze of gene rede „bestemd was voor de tribune." Met dit verwijt miskent men de roeping eener volksvertegenwoordiging. Indien men slechts sprak voor het parlement alleen, zouden de afgevaardigden zich inderdaad vrijwat bekorten, ja, hunne redevoeringen goeddeels achterwege houden. Een Engelsch parlemenslid zou gezegd hebben: „Ik heb eenige duizende redevoeringen aangehoord. Enkele daarvan hebben mijne opvatting wel eens gewijzigd, maar geen enkele heeft ooit wijziging gebracht in mijn stem." Of dit gezegde waar is of verdicht, doet er niet toe. Het teekent eenvoudig den toestand. In de Fransche Kamer, waar men zich meer laat meesleepen, dan in de Germaansche landen het geval is, juichen zelfs afgevaardigden der regeeringspartijen, meegesleept door het talent en den gloed van een groot redenaar der oppositie, dezen warm toe, wenschen hem geluk met zijn rede, stemmen onder vier oogen met hem in; doch hun stem uitbrengen voor de door hem voorgestelde motie van orde, daaraan denkt niemand.

Over de stemmingen beslissen de besluiten der partij, niet de redevoeringen in het parlement.

Beschouwd van het standpunt der stemtechniek alleen, zouden deze redevoeringen dus geheel onnoodig zijn. Zij zijn evenwel hoogst noodzakelijk en van groote beteekenis, indien men de Volksvertegenwoordiging beschouwt als wat zij werkelijk is en ook behoort te zijn, nl. als het *middenpunt der staatkundige beweging.* De minderheid zal door haar redevoeringen de meerderheid niet van houding doen veranderen ten op-

zichte van eene aanhangige voordracht, zelfs niet al heeft zij haar ook honderdmaal overtuigd van de juistheid harer inzichten. Wat die minderheid echter wel bereiken kan door hare redevoeringen, dat is, het land aan hare zijde te brengen. De parlementstribune is het spreekgestoelte vanwaar men het verst wordt gehoord. Het is het goed recht der minderheid, haar daartoe te gebruiken, teneinde aan het land de misslagen duidelijk te maken door de meerderheid begaan. Slechts langs dien weg mag zij de hoop koesteren, dat de minderheid van heden, de meerderheid van morgen wordt.

Beproeft dus de minderheid op deze wijze de besluiten der meerderheid, welke zij niet vermag te voorkomen, althans te discrediteeren, zoo is er voor deze natuurlijk alles aan gelegen om de argumenten der minderheid te weerleggen en eigen houding te rechtvaardigen. Slechts zoo kan zij verwachten, het vertrouwen des lands te behouden en meerderheid te blijven.

Hebben redevoeringen in het parlement dus slechts een zeer geringen invloed op de te nemen besluiten, daarentegen kan die te grooter zijn op den uitslag der eerstvolgende verkiezingen. En men moet al een zeer ouderwetsche opvatting hebben van de taak eener Volksvertegenwoordiging, om deze beteekenis gehecht aan parlementaire redevoeringen te miskennen of af te keuren.

* * *

De afgevaardigde is, en niet in de laatste plaats, iemand die weder herkozen wil worden. Een niet onbelangrijk deel van zijn tijd moet hij daarvoor ten offer brengen. Het is niet voldoende gedurende de parlementaire vacanties redevoeringen in zijn district te houden, de plaatselijke pers van artikelen te voorzien, de vacantiedagen temidden van zijne kiezers door te brengen en wat er verder kan worden gedaan om met de kiezers voeling te blijven houden. Bovenal dient de parlementaire arbeid en de parlementaire invloed daartoe gebruikt te worden. De lijst der verzoekschriften geeft een staaltje van wat alzoo van de afgevaardigden wordt verlangd. Doch dat is slechts eene kleinigheid tegenover de klachten en verzoeken, waarmede een afgevaardigde overstelpt wordt. Men kan gerust zeggen, dat er niets is tusschen hemel en aarde, in den hemel en onder de aarde, waarmede hij zich niet in den loop der jaren heeft bezig te houden.

Natuurlijk beproeft hij zooveel mogelijk aan de verlangens zijner kiezers of van de inwoners van zijn kiesdistrict te voldoen. Hij schrijft aan ministers, spreekt met departementsambtenaren, tracht de commissie voor de verzoekschriften te overtuigen, behandelt het onderwerp in de afdeelingen en zelfs in openbare vergadering en zit steeds op het vinkentouw als het de belangen van zijn district geldt.

Veel tijd, welke nuttiger had kunnen worden besteed, gaat op die wijze verloren. Nu is het hier en elders niet zóó erg gesteld als in Frankrijk, waar de

kiezers hunne afgevaardigde letterlijk beschouwen als een „dienstbode voor alles", zoodat hij dagelijks gemiddeld 15 tot 20 brieven te schrijven en 4 uren aan districtsbelangen te wijden heeft. Maar ook elders kost het tijd en moeite genoeg om de kiezers tevreden te stellen. De werkzaamheden van het parlement in zijn geheel lijden daaronder niet zoozeer. Ook de bemoeiingen, in 't belang van zijn district bij de overheid, behoeven bij een hoogstaanden afgevaardigde geen bedenking te geven.

Erger wordt het, als de districtsbelangen de stof leveren voor redevoeringen in openbare vergadering, met geen ander doel dan om voor den afgevaardigde stemming te maken bij de kiezers en in stede van voor beginselen, propaganda te maken voor zijn persoon. Het zijn juist de minste der broeders, die op deze wijze het meest op den voorgrond treden. Hoe minder een afgevaardigde kans ziet door het voeren van hooge politiek indruk te maken op de kiezers, des temeer beproeft hij door kleine politiek zich hun gunst te verzekeren. Natuurlijk neemt geen der andere afgevaardigden de geringste nota van dergelijke praterijen. Ze worden gehouden voor een leeg huis of gaan verloren onder het rumoer. Doch dit hindert den spreker niet. Als de rede slechts in de Handelingen wordt opgenomen en onder de oogen der kiezers kan worden gebracht.

Tegen dit misbruik der parlementaire spreekplaats ten gunste van districtsbelangen, baat slechts één radikaal middel: afschaffing van alle districtsbelangen.

Doch deze zullen er blijven zoolang er districten bestaan. Dus, alleen door invoering van de evenredige vertegenwoordiging voor het geheele land of althans voor de groote districten, kan het euvel der bevordering van lokale belangen door middel van het parlement, worden weggenomen. Vertegenwoordigt de afgevaardigde niet langer een bepaald district, doch is hij de gekozene van over het geheele land verspreide kiezers, zoo is het met de kerktoren-politiek voorgoed gedaan.

Kan men daartoe niet besluiten, zoo blijft nog slechts de pressie door de partij op hare leden uit te oefenen over, om te voorkomen dat de districtspropaganda storend werkt op den geregelden arbeid van het parlement.

* * *

Evenredige Vertegenwoordiging.

Hoewel het hier niet de plaats is de verschillende kiesstelsels te bespreken, meenen wij eene uitzondering te mogen maken voor wat de evenredige vertegenwoordiging betreft, door mededeeling van de wijze waarop zij in België is geregeld en daar sedert 1899 werkt.

HET BELGISCHE STELSEL VAN EVENREDIGE VERTEGENWOORDIGING. [1])

1e. *De kiesdistricten.*

Vóór de wet van 29 December 1899 had men de volgende districtenregeling:

Het Koninkrijk België was verdeeld in 9 provincies, welke weder waren onderverdeeld in 41 administratieve arrondissementen. Deze arrondissementen vormden elk een administratieve eenheid.

Ieder arrondissement koos evenveel afgevaardigden voor de Kamer van Afgevaardigden als het 40.000 inwoners had, en evenveel senatoren voor den Senaat als het 80.000 inwoners had; voor zoover in districten geen 80.000 menschen woonden, werden twee arrondissementen bij elkaar gevoegd, en kozen deze samen een senator.

De verkiezing geschiedde met stemlijsten, behalve in de arrondissementen, waar slechts één afgevaardigde of senator was te kiezen.

De nieuwe wet moest in deze regeling verandering brengen, aangezien districten, die slechts één persoon kozen, niet pasten in een stelsel van evenredige vertegenwoordiging. Maar, om geen inbreuk te maken op

[1]) Naar: PAUL DUBOIS. „La Représentation Proportionelle, soumise à l'expérience Belge" 1906, p. II V.

Ontleend aan het „Rapport omtrent het Kiesrechtvraagstuk, uitgebracht aan den Alg. Bond van R. K. Kiesvereenigingen in Nederland".

eerbiedwaardige tradities en geen breed uitgemeten belangen te kwetsen, durfde men niet de provincies of zoo noodig deelen er van als administratieve eenheden te nemen, ofschoon een dusdanige indeeling de juiste toepassing der evenredige vertegenwoordiging zeer zou zijn ten goede gekomen. Maar men heeft zich bepaald om samen te smelten die arrondissementen, die te klein waren om in het nieuwe stelsel een plaats te kunnen innemen.

2e. *De candidaatstelling en het stembiljet.*

De candidaatstelling geschiedt in België eenigszins anders dan bij ons. Minstens 14 dagen voor den dag der verkiezing wordt een akte van candidaatstelling, geteekend door de candidaten en door minstens 100 kiezers van het district, overhandigd aan den voorzitter van het hoofdbureau, welke functie wordt vervuld door den president der rechtbank. Een kiezer kan slechts één akte van candidaatstelling teekenen, een candidaat kan slechts op één akte worden geplaatst.

De akte van candidaatstelling kan onder de lijst der candidaten bevatten een lijst van candidaten-plaatsvervangers, die de anderen zullen moeten vervangen, wanneer hun lidmaatschap van Kamer of Senaat op een of andere wijze ophoudt. Mits op dezelfde lijst, kan iemand ook tegelijk candidaat en candidaatplaatsvervanger worden gesteld.

Door dit instituut van plaatsvervangers is een belangrijke wijziging in de vorige wetgeving gebracht. Doel er van is, nog meer de evenredigheid te be-

trachten, door partiëele verkiezingen overbodig te maken. Intusschen is deze regeling niet een onmisbare voorwaarde voor de evenredige vertegenwoordiging; men zou bijv. den plaatsvervanger ook kunnen nemen uit de niet gekozene, op de lijst geplaatste candidaten. Dat zou de verkiezingen zelfs vereenvoudigen.

Nog een andere wijziging is in de wetgeving gebracht voor zoover betreft de volgorde, in welke de candidaten van een zelfde lijst daarop voorkomen. Dit is daarom van belang, omdat de volgorde op de lijst bepaalt het al dan niet gekozen zijn.

Overeenkomstig deze candidaatstelling wordt door het hoofdbureau het stembiljet ingericht, dat door de zorgen van de administratie aan elken kiezer, die komt stemmen, wordt uitgereikt. Alle candidatenlijsten bevinden zich op hetzelfde biljet in volgorde, bepaald door het lot, terwijl de candidaten, die afzonderlijk zijn gesteld, op het einde staan. De namen der candidaten-plaatsvervangers worden op elke lijst gezet onder die der candidaten. Boven elke lijst en ter zijde van den naam van elken candidaat en candidaat-plaatsvervanger bevindt zich een zwart vierkantje, in het midden waarvan een wit puntje is opengelaten.

3e. *De stemming.*

Elk geldig stembiljet heeft in het Belgisch systeem een driedubbele beteekenis, in zooverre men er ten eerste op kan aanduiden, aan welke partij met haar candidaten men zijn stem geeft, ten tweede aan welken op de lijst voorkomenden candidaat van een partij men de voorkeur geeft, ten derde aan welken

candidaat-plaatsvervanger men de voorkeur geeft.

Hoe kan nu de kiezer stemmen?

Vooraf ga, dat men slechts aan één van de op het stembiljet voorkomende lijsten zijn stem kan geven, en slechts aan één van de op die lijst voorkomende candidaten en plaatsvervangers.

Op vier manieren nu kan men zijn meening uitdrukken:

1e. Men kan zich houden aan de volgorde, waarin op de lijst de candidaten en de plaatsvervangers voorkomen: in dit geval maakt men zwart het witte puntje van het zwarte vierkantje, zich bevindend aan het hoofd van de lijst van zijn keuze. Aldus wordt gestemd door den trouwen kiezer, die zonder afwijkingen met de beslissing van zijn partij meegaat. Gewoonlijk stemmen zoo plus minus 90 pCt. van de stemmers.

2e. Of wel, de kiezer gaat mee met de volgorde der candidaten, maar niet met die van de plaatsvervangers: dan maakt hij zwart het witte puntje van het zwarte vierkantje, dat zich bevindt naast den naam van den plaatsvervanger, aan wien hij zijn voorkeur schenkt. Door dit puntje in te vullen, drukt hij overigens uit, dat hij stemt op de lijst, waarop die plaatsvervanger voorkomt, en dat hij genoegen neemt met de volgorde der candidaten.

3e. Of wel, de kiezer gaat mee met de volgorde der plaatsvervangers, maar niet met die van de candidaten: dan maakt hij zwart het witte puntje van het zwarte vierkantje, dat zich bevindt naast den naam van den candidaat, aan wien hij de voorkeur schenkt. Door dit puntje in te vullen drukt hij overigens uit,

dat hij stemt op de lijst, waarop die candidaat voorkomt, en dat hij genoegen neemt met de volgorde der plaatsvervangers.

4e. Voor het geval iemand niet kan meegaan met de volgorde der candidaten en niet met de volgorde der plaatsvervangers: dan maakt hij zwart het witte puntje van het zwarte vierkantje, dat zich bevindt naast den naam van den candidaat, aan wien hij de voorkeur geeft, en het witte puntje van het zwarte vierkantje, dat zich bevindt naast den naam van den plaatsvervanger, aan wien hij de voorkeur geeft. Door deze twee puntjes in te vullen drukt hij overigens uit, dat hij stemt op de lijst, waarop die candidaat en die plaatsvervanger voorkomen.

In één woord, de kiezer heeft de keuze, om enkel aan te duiden de lijst, die hij aanhangt, of bij name aan te duiden een candidaat, of een plaatsvervanger of beiden.

Hiermede is tevens gezegd, wat hij mag doen en wat niet. Wanneer hij het puntje aan het hoofd van de lijst heeft zwart gemaakt, mag de kiezer op straffe van nietigheid niet meer een aparte stem geven aan een of anderen candidaat of plaatsvervanger, niet alleen niet van een andere lijst maar ook niet van dezelfde lijst. Door de eerste stem zou hij te kennen geven zich met de volgorde der lijst te kunnen vereenigen, met de tweede juist het tegenovergestelde. Hij kan niet stemmen voor meer dan één candidaat en één plaatsvervanger van dezelfde lijst en à fortiori niet van verschillende lijsten. Ook kan hij zijn stem niet geven aan een candidaat van een lijst en aan een plaats-

vervanger van een andere lijst, want dat zou uitdrukken, dat hij zijn stem gaf aan twee verschillende partijen.

4e *De opname der stemmen.*

Alvorens na te gaan de manier, waarop de stemmen worden opgenomen, moeten wij in onze gedachte terugroepen, dat elk billet heeft een dubbele beteekenis: vooreerst dient het om van iedere partij de sterkte vast te stellen, en ten tweede dient het om de volgorde der gekozen candidaten aan te geven.

Wij zagen, dat er 4 soorten van geldige billetten zijn, namelijk die waarop is gestemd 1e aan het hoofd van een lijst, 2e voor een bepaalden candidaat, 3e voor een bepaalden plaatsvervanger, 4e voor een bepaalden candidaat èn voor een bepaalden plaatsvervanger.

Terwijl nu de ongeldige en twijfelachtige billetten worden terzijde gelegd, sorteert het stembureau de billetten naar de lijsten, waarop de stemmen werden uitgebracht. Dus zooveel lijsten zooveel hoopen. De verschillende hoopen, die dus elk een bepaalde lijst vertegenwoordigen, worden weer in drieen verdeeld: *a* de billetten aan het hoofd van de lijst zwart gemaakt, *b* de billetten, waarop alleen het puntje van het vierkantje naast een plaatsvervanger is zwart gemaakt, *c* de billetten, waarop het vierkantje naast een candidaat is zwart gemaakt, onverschillig of er al dan niet ook nog een puntje van het vierkantje naast een plaatsvervanger is zwart gemaakt.

Daarna worden — aangenomen, dat er drie lijsten waren — de billetten aldus op de tafel van het verkiezingsbureau uitgespreid:

STEMBILJETTEN, DIE TEN GOEDE KOMEN AAN:

LIJST I.	LIJST II.	LIJST III.	
Ingevuld aan het hoofd van lijst I.	Ingevuld aan het hoofd van lijst II.	Ingevuld aan het hoofd van lijst III.	Twijfelachtige Stembiljetten.
Ingevuld alleen bij den naam van een plaatsvervanger van lijst I.	Ingevuld alleen bij den naam van een plaatsvervanger van lijst II.	Ingevuld alleen bij den naam van een plaatsvervanger van lijst III.	Nietige Stembiljetten.
Ingevuld bij den naam van een candidaat van lijst I.	Ingevuld bij den naam van een candidaat van lijst II.	Ingevuld bij den naam van een candidaat van lijst III.	

Het pak twijfelachtige billetten wordt nu andermaal onderzocht en het bureau beslist een voor een bij welk van de andere pakken zij thuis behooren.

Na deze classificatie telt het bureau voor iedere lijst die billetten, waarop de volgorde der candidaten wordt goedgekeurd, dat zijn dus de billetten, welke aan 't hoofd van een lijst en die welke ter zijde van een plaatsvervanger zijn zwart gemaakt. Het totaal der twee hoopen is de som der z.g. *votes de listes*, lijststemmen, stemmen, die dus met de volgorde der candidaten accoord gaan. Van dit totaal wordt een proces verbaal opgemaakt. Maar om te weten het totaal der stemmen, die zijn uitgebracht op een lijst, moet men ook nog de derde hoop tellen, die bevat de stemmen, ten gunste van bepaalde candidaten uitgebracht.

Het bureau gaat vervolgens over tot de berekening van de stemmen, welke de verschillende candidaten en plaatsvervangers persoonlijk ontvingen. Te beginnen met het tweede pak, dat zijn dus de billetten, waarop persoonlijke stemmen op plaatsvervangers zijn uitgebracht, worden de stemmen voor iederen plaatsvervanger apart gelegd, en het aantal, gezamenlijk op elk uitgebracht, aangeteekend. Zoo precies hetzelfde met het derde pak bevattende de stemmen persoonlijk aan een candidaat en die persoonlijk aan een candidaat en een plaatsvervanger gegeven.

Aangezien evenwel het getal van deze vaak zeer groot is en men twee soorten van billetten heeft, namelijk die, waarop één stem (op een candidaat) en

die waarop twee stemmen (op een candidaat en op een plaatsvervanger) zijn uitgebracht, kan men niet voor iederen naam aparte hoopjes maken en worden de stemmen voor elken candidaat of plaatsvervanger slechts geteld.

Als dit is afgeloopen, telt het bureau het geheel der stemmen op elken candidaat of plaatsvervanger uitgebracht; van deze getallen wordt melding gemaakt in het procesverbaal.

Zoodra dit geschied is voor alle lijsten, wordt de uitslag ervan op een tableau geschreven en naar het hoofdbureau gezonden. Dit tableau is verdeeld voor iederé lijst in drie kolommen: in de eerste kolom staat aangeduid het totaal der lijststemmen, in de tweede het cijfer der persoonlijke stemmen door elken candidaat ontvangen, in de derde het cijfer der persoonlijke stemmen door elken plaatsvervanger ontvangen.

5e. *De verdeeling der zetels.*

Wat heeft nu het hoofdbureau te doen? Op het hoofdbureau rust de taak om de zetels tusschen de verschillende partijen te verdeelen. Daarom zal het moeten beginnen met bijvoorbeeld voor lijst 1 samen te stellen de stemmen vermeld op de eerste kolommen der tableau's, dat zijn dus de lijststemmen, en die vermeld op de tweede kolom, dus de stemmen persoonlijk op candidaten uitgebracht; het aldus verkregen cijfer zal precies het getal zijn van de stemmen op lijst 1 uitgebracht.

De cijfers staande in de derde kolom der tableau's en die aangeven de stemmen persoonlijk aan plaats-

vervangers toegekend, tellen niet mee, omdat zij reeds zijn begrepen in het getal staande op de eerste of in het getal staande op de tweede kolom van het tableau.

Als eenmaal vaststaat, hoeveel stemmen iedere partij heeft verkregen, worden de zetels over de concurreerende lijsten verdeeld volgens een mathematische verhouding.

De Belgische wetgever had hier te kiezen tusschen een groot aantal systemen, ten slotte heeft hij de voorkeur gegeven aan het stelsel van den gemeenen deeler van d' HONDT. Het bestaat hierin, dat men het getal der stemmen, door elke lijst verkregen, deelt door zoodanigen deeler, dat de som van de verschillende quotienten gelijk is aan het getal der te bezetten zetels. De bedoeling is dus, partijen nauwkeurig met dezelfde maatstaf te meten.

De vader van dit vernuftig stelsel redeneert aldus: indien in plaats van meerdere zetels slechts één zetel te bezetten was, zou het billijk zijn dezen zetel toe te deelen aan de lijst, die het meeste stemmen heeft verkregen. Neem nu eens aan, dat er nog een tweede zetel was te bezetten, dan zou men deze moeten schenken aan die lijst, welke na de eerste de meeste stemmen had, tenminste als het totaal der stemmen van de eerste lijst gedeeld door twee niet meer bedraagt dan dat van het geheel der tweede lijst, in welk geval de eerste lijst ook op deze plaats aanspraak maakt. Maar indien er nog eens een derden zetel te bezetten was, dan zou men die aan de derde lijst geven, indien althans niet het totaal der eerste

lijst gedeeld door drie, meer stemmen gaf dan lijst drie in zijn geheel, en zoovoorts met den 4en, 5en, 6en en volgende zetels.

Aldus komt men de cijfers der door elke lijst verkregen stemmen te deelen successievelijk door 1, 2, 3, 4, enz. en de verschillende zoodoende verkregen quotienten te ordenen naar hunne grootte. Men heeft dan niets meer te doen dan zóó de zetels te verdeelen. dat men den eersten zetel geeft aan die lijst, die het hoogste quotient levert en vervolgens zoo door, totdat alle zetels zijn toegedeeld.

Het laatste quotient is de werkelijke kiesdeeler, d. w. z. het getal stemmen, dat elke lijst minstens eenmaal moet bevatten om één zetel, minstens tweemaal om twee zetels te verkrijgen enz.

Hier volge een voorbeeld:

Een kiesdistrict heeft 11 afgevaardigden te kiezen. Vier lijsten bevatten samen 11000 geldige stemmen.

Lijst	A	bevat	6.498 stemmen.
„	B	„	2.502 „
„	C	„	1.499 „
„	D	„	501 „

Indien er maar één zetel was toe te deelen, zou men deze geven aan lijst A, welke het grootst getal stemmen bevat. Maar er zijn er meer. Men zal dus den tweeden zetel moeten doen toevallen aan lijst B, die op de tweede plaats komt, tenminste, indien niet het totaal van lijst A gedeeld door twee, een hooger cijfer geeft dan het totaal van lijst B, hetgeen het geval is; enz.

Men deelt dus de cijfers verkregen door elke lijst achtereenvolgens door 1, 2, 3, 4 enz. Men verkrijgt dan:

Lijst A	Lijst B	Lijst C	Lijst D
6.498	2.502	1.799	501
3.249	1.251	549	250
2.166	834	499	enz.
1.624	625	enz.	
1.299	500		
1.083	enz.		
928			
812			

Ordenen wij deze cijfers naar hun grootte tot en met elf, het aantal der te begeven zetels, dan verkrijgt men:

6.498 (Lijst A)
3.249 („ A)
2.502 („ B)
2.166 („ A)
1.799 („ C)
1.624 („ A)
1.299 („ A)
1.251 („ B)
1.083 („ A)
928 („ A)
834 (Lijst B) 834 is de kiesdeeler.

Derhalve:

Lijst A	verkrijgt . . .	7	afgevaardigden.
„ B	„ . . .	3	„
„ C	„ . . .	1	„
„ D	„ . . .	0	„
	Totaal . .	11	afgevaardigden.

6e. *Aanwijzing van de gekozenen.*

Nadat de zetels over de verschillende lijsten zijn verdeeld, moet men nog voor elke lijst aanwijzen de candidaten, die voor de zetels in aanmerking komen. Indien er evenveel zetels toe te deelen zijn als er candidaten zijn gesteld, is de kwestie gemakkelijk op te lossen: ieder verkrijgt een zetel, allen zijn gekozen.

Indien er meer mandaten te verdeelen zijn dan candidaten zijn gesteld, komen voor deze meerdere zetels in aanmerking de eerstgestelde plaatsvervangers.

Maar als er, wat wel het meest voorkomt, meerdere candidaten zijn dan zetels voor een lijst, hoe dan de keuze te bepalen?

Bij die keuze heeft men de twee volgende regels in acht te nemen: 1e. de zetels worden toebedeeld aan de candidaten, die het grootste aantal stemmen hebben behaald; 2e. bij gelijkheid van stemmen geschiedt de keuze naar de volgorde van plaatsing op de lijst.

Derhalve is gekozen elke candidaat, die het getal stemmen, uitgedrukt in den kiesdeeler, heeft gekregen; en van de anderen zij, die het grootste aantal stemmen hebben verworven. De stembiljetten, aan het hoofd der lijst zwart gemaakt, worden geacht de volgorde der lijst goed te keuren: zij worden dus eerst toegevoegd aan den bovenaanstaanden candidaat, totdat deze den kiesdeeler heeft behaald, het overschietende aan den tweeden candidaat en zoovoort, totdat de stemmen op zijn. Deze lijststemmen gaan dus achtereenvolgens over op den eersten, den

tweeden, den derden candidaat enz. Een ieder behoudt slechts de hoeveelheid stemmen, die noodig zijn om gekozen te zijn, en laat de rest overgaan op den candidaat, die volgt.

De laatste zetel, die vervuld kan worden, valt toe aan hem, die het meeste stemmen heeft, bijgevolg kan een groot aantal persoonlijke stemmen een candidaat, die achteraan op de lijst staat, een mandaat bezorgen.

„Het volgende praktische voorbeeld is ontleend aan de verkiezing te Brussel van 1900. De katholieke lijst had bekomen 89 964 stemmen, waarvan 72.580 lijststemmen en 17.384 stemmen op de volgende wijze op candidaten persoonlijk uitgebracht:

(De volgorde dezer candidaten wordt door het lot aangewezen.)

Nerincx	438
De Jaer	217
Van der Linden	328
Renkin	397
Carton de Wiart	419
De Lantsheere	810
De Bontridder	1.111
Wauwermans	393
De Coster	2.842
Colfs	10.430

Geen enkele van de candidaten had met zijn stemmen alleen den kiesdeeler van 10.794 stemmen behaald. Daarom moesten de 72.580 lijststemmen op de verschillende candidaten worden overgebracht, totdat

door hen het getal 10.794 was bereikt, en wel naar de volgorde van de lijst.

Aldus :			Persoonlijke stemmen			Lijst-stemm.
Nerincx . . .	had	verkregen	438	krijgt	erbij	10.356
De Jaer . . .	„	„	217	„	„	10.577
Van der Linden	„	„	328	„	„	10.466
Renkin	„	„	396	„	„	10.398
Carton de Wiart	„	„	419	„	„	10.375
De Lantsheere .	„	„	810	„	„	9.984
De Bontridder .	„	„	1111	„	„	9.683

Alstoen bleven er nog 741 lijststemmen over; gevoegd bij de 393 persoonlijke stemmen van den heer Wauwermans, leverden ze een totaal van 1134 stemmen, terwijl de heer de Coster er 2842 had en de heer Colfs 10.430. Aan dezen laatste werd dus de 8e zetel, waarop de katholieke lijst recht had, toegekend."

Dezelfde bewerking heeft plaats voor de aanwijzing der plaatsvervangers. Hierbij komt evenwel de som der stemmen, die accoord gaan met de volgorde der plaatsvervangers, niet meer apart voor op de tableau's. Maar men kan die gemakkeijk vaststellen door van het geheel der stemmen, aan een lijst toegekend, af te nemen de stemmen, aan de plaatsvervangers persoonlijk toegekend.

Ziedaar in korte trekken geschetst de wijze van verkiezing, zooals die, onder werking van de wet van 27 Mei 1901, in België plaats vindt.

* * *

De kerktorenpolitiek kan uit het parlement verdrongen worden; de belangenpolitiek echter niet. De afgevaardigde is niet enkel volksvertegenwoordiger in algemeenen zin, hij is mede de vertegenwoordiger van een bepaald volksdeel, met eigen belangen. Eene vertegenwoordiging van het geheele volk en van alle zijne belangen bestaat niet of alleen in theorie, wijl het volksleven niet berust op een harmonie van belangen, maar een samenstel is van onderling tegenstrijdige belangen. Zoolang de tegenstelling blijft bestaan tusschen hen, die goedkoop willen inkoopen en hen die duur willen verkoopen, — en deze tegenstelling is bij de bestaande maatschappelijke inrichting onvermijdelijk — zoolang zal ook het parlement een schouwtooneel zijn van belangenstrijd. Het is eenvoudig valsche braafdoenerij, indien men zich daarover beklaagt. De beslissing over allerlei materieele vragen behoort nu eenmaal tot de taak eener volksvertegenwoordiging. Bij dergelijke vragen van stoffelijken aard is echter het materieele gezichtspunt niet uit te schakelen. Al wat men verlangen kan is, dat de belangen der minderheid niet gaan boven die der meerderheid, en voorts dat 'immer de beslissing genomen worde met inachtneming van het algemeen belang, het welzijn van het geheel.

Natuurlijk geven de debatten in een parlement een verheffender schouwspel te genieten, wanneer het hooge, ideale vraagstukken betreft, zooals bv. de school, dan wanneer zij loopen over onderwerpen van geldelijken aard. Het peil van het debat daalt onwille-

keurig, wanneer alles draait om deze eene vraag: wie zal betalen, of wie zal de voordeelen plukken?

Een practisch beeld van een dergelijken parlementairen strijd over een zuiver materieel vraagstuk, geeft Eugen Richter in zijne „Herinneringen" uit den tijd van de behandeling van het ontwerp der tabaksbelasting van 1879.

> „De afgevaardigden der tabak verbouwende districten wilden de belasting zoo laag mogelijk, de invoerrechten daarentegen zoo hoog mogelijk opgevoerd. Omgekeerd bracht het belang der vertegenwoordigers van den tabakshandel, alsmede van de Rijksschatkist mede, het invoertarief zoo laag doenlijk te houden. Doch er verschenen in den foyer van den Rijksdag ook vertegenwoordigers der takaksnijverheid, die zoowel de belasting als het tarief beiden zoo hoog mogelijk opgevoerd wilden zien; de grootindustrieelen nl. hoopten langs dien weg hunne kleine concurrenten te kunnen afmaken; de sigarenfabrikant speculeerde op den ondergang der rooktabakfabrieken; en allen tezamen speculeerden er op, door middel der hooge belasting de schaapjes hunner speculatievoorraad op het drooge te brengen."

In ieder parlement worden bij de behandeling van wetsvoordrachten betreffende accijnzen, belastingen of wijzigingen in het tarief van invoerrechten, dergelijke tooneelen afgespeeld en de zege verblijft meestal aan wie de talrijkste en invloedrijkste vertegenwoordigers

bezitten. Hoe beter een bedrijfstak, landbouw of nijverheid, georganiseerd en daardoor bij machte is, zich krachtig te doen gelden, hoe gunstiger de kansen.

Dit bleek o. a. overtuigend bij de behandeling van het toltarief in 1879 en 1902 in den Duitschen Rijksdag. Slechts $^1/_{12}$ van het Duitsche volk geniet voordeel van de graanrechten. Dat zij toch tot de tegenwoordige hoogte werden opgevoerd, was enkel hieraan te danken, dat dit een twaalfde deel door middel van den Bond van grondeigenaren over een krachtige parlementaire organisatie beschikte, terwijl de benadeelde elf twaalfde deelen hopeloos verdeeld en dus zonder invloed waren.

„De foyer van den Rijksdag gelijkt een markt, waarop in de al of niet aanneming van een artikel van het toltarief over en weer handel gedreven wordt", zeide Eugen Richter. „Veehandel" noemde men dit in het Duitsche parlementaire jargon. De Oostenrijkers noemen dit loven en bieden nog teekenachtiger: „Luogo di traffico".

Nu valt een dergelijk optreden bezwaarlijk te verdedigen, doch het is menschelijk en dientengevolge verklaarbaar. Bij dergelijke beslissingen zijn er immer belangen welke benadeeld worden en natuurlijk tracht ieder te behooren tot de winnende partij, of althans het verlies zoo gering mogelijk te doen zijn. Hoe hooger het tarief, des te grooter de betrokken belangen en te feller de strijd. Dat daarbij het particulier belang in den regel zegeviert over dat van het algemeen, valt minder te wijten aan het parlement of aan

het parlementaire stelsel, dan wel aan zijne samenstelling, waardoor aan de belangen van enkelen een onrechtmatigen invloed wordt toegekend. Het eenige geneesmiddel tegen de kwaal der belangenpolitiek zijn dan ook kiesrecht en verdeeling der kiesdistricten, waardoor aan de democratie meerderen invloed in de Volksvertegenwoordiging verzekerd wordt.

* * *

Parlement en Regeering.

Aan de woorden parlement en regeering is naar Duitsch spraakgebruik onafscheidelijk een soort tegenstelling verbonden. Niet alzoo in andere landen, zooals bv. Engeland en Frankrijk. In de meeste parlementair geregeerde landen bestaat integendeel zekere identiteit, zooal niet tusschen Volksvertegenwoordiging en Regeering, dan toch met de meerderheid in het parlement. De Regeering is slechts een orgaan van het parlement. Een zelfstandig orgaan zoolang het het ambt bekleedt, doch *ad nutum amovibilis*, onder voorbehoud der afzetbaarheid. Zoodra de regeering, beter gezegd, het kabinet, met de meerderheid in strijd geraakt, moet zij van het tooneel verdwijnen. Zij bestaat niet krachtens een eigen recht, noch krachtens den wil van derden, maar alleen uithoofde van den wil der meerderheid. De volksvertegenwoordiging is de werkelijke Souverein. Deze draagt een deel van hare macht over op de regeering. Maar de bron dier macht is uitsluitend het *jus delegationis*, het recht van

overdracht van het parlement Onttrekt dit zijn vertrouwen aan de regeering, zoo vervalt daarmede de opdracht. Zij zinkt in het niet terug en nieuwe gedelegeerden van het parlement treden in hare plaats.

Het zuiverst openbaart zich het stelsel van de souvereiniteit van het parlement in Engeland. De leiders van de partijen der meerderheid zijn daar de aangewezen Premiers, de Eerste Ministers. Tientallen van jaren stond het daar bv. vast, dat als Gladstone aftrad, Disraeli hem opvolgde, en omgekeerd. Deze stabiliteit in de opvolging is een uitvloeisel van het Engelsche tweepartijen-regime. Of de conservatieven, òf de liberalen hebben de meerderheid en dientengevolge moet òf de leider der conservatieven, òf die der liberalen hoofd van het kabinet zijn. Slechts indien er in de eene of de andere partij niemand gevonden wordt, die door de plaats welke hij onder zijne partijgenooten inneemt, aangewezen is voor het leiderschap, kan er omtrent den persoon — doch niet wat betreft de partij — als hoofd der regeering op te treden, tijdelijk eenige onzekerheid bestaan. Het is dan de taak der partij, en van deze alléén, om te beslissen over de leiding der partij en daarmede over de leiding der regeering.

Minder eenvoudig is de keuze in die Staten, waarin weliswaar het parlementaire stelsel bestaat, doch waar in de plaats van twee partijen, eene versplintering van fracties of groepen gevonden wordt, zooals mede het geval is in Nederland en Frankrijk. Ook daar is het vanzelfsprekend dat het kabinet het orgaan is der

meerderheid in de vertegenwoordiging. Maar deze meerderheid is geen eenheid. Daarom is ook niet een bepaalde persoon aangewezen om een kabinet samen te stellen maar heeft het hoofd van den Staat de keuze uit de leiders der groepen waaruit de meerderheid bestaat. Theoretisch is de macht van het Parlement in Frankrijk even groot als die van het Engelsche, zelfs nog grooter, wijl ook de President der Republiek door Kamer en Senaat wordt gekozen. In de praktijk evenwel wordt die macht zeer benadeeld door de verdeeldheid van het parlement. Juist het vanzelfsprekende waarmee de leider der meerderheid in Engeland hoofd der regeering wordt, is voor het parlement van de hoogste moreele beteekenis.

In Duitschland bestaat, wat door sommige tegenstanders van het parlementarisme hier te lande als ideaal wordt voorgesteld, eene zg. „constitutioneele regeering", met koninklijke of keizerlijke ministers [1]), terwijl de Volksvertegenwoordiging niet den geringsten invloed op de regeering uitoefent. Wijl er geene verantwoordelijke ministers zijn, concentreert zich de Rijksregeering in den persoon van den Rijkskanselier. Deze wordt door den Keizer naar eigen goeddunken benoemd, zonder eenige rekening te houden met de bestaande verhoudingen in den Rijksdag. Nog nimmer is het voorgekomen, dat een Rijkskanselier of een zijner ondergeschikte ministers aftrad, wijl de Rijksdag hem in een gewichtige zaak het vertrouwen had

[1]) Het failliet van het Parlementarisme, door mr. J. H. Valkenier Kips, in de Tijdspiegel.

ontzegd. Kanselier wordt, wie daartoe door den Keizer bevolen wordt en hij blijft kanselier zoo lang het de Keizer wil. De Rijksdag heeft „niks te zeggen".

* * *

Nu ontbreekt het den Duitschen Rijksdag weliswaar geenszins aan de gelegenheid om kritiek uit te oefenen op de regeering; maar hiervan wordt hetzij geen gebruik gemaakt, of het daadwerkelijke gevolg, dat alleen aan de kritiek beteekenis kan verleenen, ontbreekt.

In de parlementair geregeerde Staten wordt als een der gewichtigste handelingen van de vertegenwoordiging beschouwd, het Adres van Antwoord op de Troonrede. De Troonrede is het werkprogram der regeering. Het Adres is de kritiek van het parlement op dit program, welke zich uit in den vorm van instemming, amendeering, bestrijding, of het ontwerpen van een tegenprogram. Doch sedert een reeks van jaren wordt deze kritiek in Duitschland niet geoefend en blijft de betrekkelijke bepaling van het reglement van orde een doode letter. Het publiek weet waarschijnlijk zelfs niet, dat de Rijksdag een dergelijk recht bezit, waarvan het vrijwillig afstand gedaan heeft.

Ook in Nederland heeft het Adres van Antwoord opgehouden het karakter te bezitten van eene kritiek op het regeeringsprogram en is slechts een zuivere weerklank geworden op de Troonrede. Thans is ook de beraadslaging daarover afgeschaft, evenals de in

openbare vergadering plaats hebbende aanbieding der begrooting, met de bij die gelegenheid gehouden zg. Millioenenspeech, welke is vervangen door de Millioenennota, terwijl wat de politieke beraadslaging betreft, deze gehouden wordt bij de algemeene beschouwingen over de Staatsbegrooting. Beide wijzigingen hadden tijdsbesparing ten doel.

Van zeer groote beteekenis als middel van controle en indirect ter wraking van regeeringsdaden, is het recht om vragen te mogen stellen, zooals het in Hongarije, Oostenrijk enz. bestaat, doch dat bovenal in Engeland tot een hooge ontwikkeling is gebracht. Op vier dagen der week is het eerste uur der vergadering bestemd ter beantwoording van vragen, waarvan den vorigen dag aan de ministers meedeeling is gedaan. Elk lid kan dergelijke vragen stellen. Zijn ze door den Speaker (Voorzitter) in overeenstemming met het reglement bevonden, dan moet de regeering antwoorden. Wijst zij de beantwoording af, wat intusschen zelden plaats heeft, dan zegt men: Geen antwoord is ook een antwoord! Eene weigering, zonder afdoenden grond, kan een minister zich niet, of althans niet dan hoogst zelden, veroorloven, wil hij zich niet voorgoed onmogelijk maken. De vragen houden verband met het geheele gebied der binnen- en buitenlandsche staatkunde.

Als controlemiddel hebben zij juist hierom zooveel waarde, wijl de controle zoo snel wordt uitgeoefend. Komt den Engelschen afgevaardigde heden eene — werkelijke of vermeende — onrechtmatige daad ter

oore, zoo moet de betrokken minister hem reeds morgen te woord staan. Van dit recht maakt het Engelsche parlement een zeer ruim gebruik, zoo ruim, dat in 1902 eene wijziging in het reglement van orde noodig was, om het een weinig te beperken. Toch vielen er in 1903 nog 4536 vragen te beantwoorden.

Ook in Nederland kwam in 1906 een wijziging van het reglement van orde der Tweede Kamer tot stand, waarbij het recht van vragen te stellen werd ingevoerd. Op daartoe te bepalen dagen — gemeenlijk Vrijdags — kan ieder lid, ook zonder bijzonder verlof der Kamer, aan een of meer Ministers vragen doen. Zoodanige vragen moeten kort en duidelijk worden geformuleerd en bij den Voorzitter worden ingediend, die ze aan den betrokken Minister meedeelt, tenzij bij hem, wegens vorm of inhoud der vragen, daartegen overwegend bezwaar bestaat. De steller der vraag kan, na bekomen antwoord, nog kortelijk eenige opheldering vragen, doch op geenerlei wijze discussie voeren, noch bij die gelegenheid zijne vraag omzetten in een interpellatie en het daarvoor voorgeschreven verlof vragen. Wordt het antwoord door den Minister schriftelijk ingezonden, zoo heeft geene mondelinge behandeling plaats. De vragen worden met de antwoorden openbaar gemaakt.

Er wordt van dit vraagrecht nog geen druk gebruik gemaakt. Het nut er van is echter reeds gebleken.

In den Duitschen Rijksdag kent men het vraagrecht niet, doch slechts het interpellatierecht. Deze interpellaties, in den grond ook een vorm van vragen te stellen

aau de regeering, onderscheiden zich daarvan evenwel door den grooten omslag, welke er toe benoodigd is. Eene interpellatie moet door 30 leden onderteekend zijn. Om in behandeling te komen, moet zij door 50 leden worden onderteekend. De Rijkskanselier heeft het in zijn macht, den dag te bepalen waarop hij haar beantwoorden wil. Stelt hij een langen termijn, of wijst hij geen bepaalden dag aan, door te verklaren dat hij weliswaar tot het geven van een antwoord bereid is, doch den termijn eerst later kan bepalen, zoo is de Rijksdag daartegen absoluut machteloos. Meermalen komt het voor, dat eene interpellatie nimmer aan de orde komt, wijl de Rijkskanselier de eene week voor de andere na, de beantwoording uitstelt. Op deze wijze wordt natuurlijk het interpellatierecht tot een wassen neus. Van wege den grooten omslag worden gedurende iedere zitting gemiddeld niet meer dan een dozijn interpellaties ingediend, waarvan de regeering dan nog de behandeling van die haar onaangenaam zijn verijdelt. Snel en prompt worden in den regel slechts die afgedaan, welke als „bestelwerk" zijn te beschouwen, nl. als de regeering aan een regeeringsgezinde partij de opdracht verstrekt, eene interpellatie te houden, welke zij wenscht te beantwoorden. Het schijnbare recht van het parlement wordt op die wijze vervormd tot een instrument in de handen der regeering.

Hier te lande kunnen door elk lid der Kamer inlichtingen van een of meer ministers worden verlangd, indien de Kamer daartoe verlof geeft, wat nimmer

wordt geweigerd. De Kamer bepaalt alsdan den dag, waarop de interpellatie zal worden gehouden en de betrokken minister(s) wordt(en) uitgenoodigd alsdan in de Vergadering tegenwoordig te zijn. Indien de zaak spoed vereischt en de minister tegenwoordig is, kan ook dadelijk tot het doen der vragen worden overgegaan, zoo de Kamer het goedvindt en de minister bereid is dadelijk de verlangde inlichtingen te geven.

Het ligt voor de hand, dat kritiek in den regel het meest doeltreffend is, indien zij wordt geoefend in bijzijn van den gekritiseerde. Daarom behoort het tot de eischen van het parlementarisme, dat de tegenwoordigheid der ministers verlangd kan worden. In zuiver parlementaire landen kan men zich dan ook de volksvertegenwoordiging zonder ministers niet denken. Zelfs de Pruisische grondwet schrijft voor: „Elke Kamer kan de tegenwoordigheid der ministers verlangen." In de Duitsche Rijksgrondwet ontbreekt een dergelijke bepaling. Of de Rijkskanselier, of diens plaatsvervanger, in den Rijksdag wil verschijnen, is alleen afhankelijk van eigen goeddunken. Gansche zittingen achtereen verbleef Bismarck te Varzin of te Friedrichsruh. Ook vorst Bülow ziet men slechts bij uitzondering in den Rijksdag. Deze beschikt over geen enkel middel om hem of zijn plaatsvervanger tot het bijwonen der vergaderingen te nopen. Zeer dikwijls kan men getuige zijn van het betreurenswaardig schouwspel, dat de zetels van den Bondsraad juist dan geheel onbezet zijn, wanneer de Rijksdag bezig is de scherpste kritiek op de regeering te oefenen.

Ja, opzettelijk verlaten meermalen de regeeringsvertegenwoordigers hunne zetels, teneinde aanvallen te ontwijken. De afgevaardigden kunnen dan naar hartelust de muren doen weergalmen van hunne nuttelooze welsprekendheid! Wel kan elk lid van den Bondsraad volgens de Grondwet eischen, ten allen tijde door den Rijksdag te worden gehoord. Daarentegen kan geen der volksvertegenwoordigers eischen dat een lid der regeering naar hem zal luisteren.

Afkeuring van of wantrouwen in een minister of in het geheele Kabinet kan uitgesproken worden in den vorm eener motie, zooals het in Frankrijk en Nederland meestal gebruikelijk is, of zooals in Engeland, door de bezoldiging van een minister met een minimaal bedrag, bv. één shilling, te verlagen. Zulk een uiting van wantrouwen noopt in parlementair geregeerde landen den minister zijn portefeuille ter beschikking te stellen.

In andere niet. Toen vorst Chlodwig zu Hohenlohe in het voorjaar van 1870 tengevolge van een votum van wantrouwen der Beiersche Tweede Kamer zijn ontslag nam als minister-president, trots het verzet van den Koning, was dit een bewijs van zijn in Duitschland ongehoord juist inzicht omtrent de eischen eener constitutioneele regeering. Aan het votum van wantrouwen der Eerste Kamer (Kamer der Rijksraden) kende hij geene beteekenis toe, doch hij oordeelde het beslist onmogelijk, zoo verklaart hij in zijne „Gedenkschriften", om in strijd met den wensch van de meerderheid der *gekozen* vertegenwoordigers des volks, zijn ambt te blijven bekleeden.

Votums van wantrouwen komen in de Duitsche Bondsstaten hoogst zelden voor en hebben met uitzondering van het geval-Hohenlohe, nagenoeg nimmer iets uitgewerkt. In den Duitschen Rijksdag zijn votums van wantrouwen zoo goed als onbekend. Het eenige wat men zich durft veroorloven, is een kritiek in woorden, welke men blijkens ervaring afschudt, als de poedel het water, en nu en dan eens een afstemming van een regeeringsontwerp. Een dergelijke afstemming heeft gemeenlijk geene persoonlijke gevolgen, tenzij dan dat de Kroon, uit nijdigheid er over, den minister die het ontwerp moest verdedigen, zijn paspoort geeft. Doch zoolang de Kroon zich niet ontstemd toont, laat het den minister koud, al werden ook tien ontwerpen tot zijn ressort behoorende, achter elkaar door den Rijksdag verworpen. Immers, het waren niet „zijne" voordrachten, maar formeel tenminste, die van den Bondsraad. Hij voor zich heeft wel een ambt, doch geene meening. Verantwoordelijk voor de voordrachten is alleen de groote onbekende: de meerderheid van den Bondsraad.

Een uitnemend middel om haar wil tegenover dien der regeering te doen gelden, bezit de Volksvertegenwoordiging in het recht van initiatief. In een land als Engeland, waar de regeering slechts de uitvoerende macht is der meerderheid van het Parlement, heeft het recht van initiatief uit der aard eene beperkte beteekenis. De *Roman Catholic Relief Bill* van 1825 was de laatste groote wetgevende handeling, welke niet van het ministerie uitging. Wijl het Parlement in

Engeland zoo machtig is, dat het alles vermag, is het recht van initiatief tot niet veel meer dan een theoretisch recht geworden.

Geheel anders is, of zou althans de beteekenis van dit recht behooren te zijn, in Staten als Duitschland, waar het gansche parlementaire leven berust op de tegenstelling tusschen regeering en volksvertegenwoordiging. In de werkelijkheid maakt de Rijksdag van dit recht een hoogst bescheiden gebruik. Als zoogenaamden „Schwerins"-dag, dat is de dag vastgesteld voor de voorstellen uit den boezem van den Rijksdag, is de Woensdag bepaald. Maar niets is minder zeldzaam, dan dat zelfs deze dag daaraan niet wordt besteed. Als regel behoorde te gelden, dat $^5/_6$ van den arbeidstijd van den Rijksdag aan regeeringsontwerpen, en $^1/_6$ aan initiatief-voorstellen gewijd zal zijn. Maar van die regel wordt ontelbare malen afgeweken — ten nadeele van den Rijksdag. Zoo werden van Februari tot Mei 1907 niet minder dan 100 voorstellen ingediend. Doch geen enkel voorstel werd behandeld. Wordt niet het recht van initiatief op die wijze door den Rijksdag zelven tot een bloote fraze verlaagd? Zeker kan men het de regeering niet euvel duiden, dat het tegenover een dergelijke verkleining der beteekenis van het recht van initiatief, door den Rijksdag zelven, eigen wetgevenden arbeid zeer hoog, die van den Rijksdag naar evenredigheid zeer laag stelt.

Te ontkennen valt het weliswaar niet, dat de Rijksdag over geen enkel middel beschikt, om aan de door hem aangenomen voorstellen ook uitvoering te ver-

zekeren. De Bondsraad kan ze eenvoudig in den snippermand deponeeren, zooals jarenlang geschied is met de voorstellen betreffende de presentiegelden. Doch hoe kalmer de Rijksdag zich bij een dergelijke ergerlijke handelwijze neerlegt, des temeer zal de Bondsraad geneigd zijn den Rijksdag als iets inferieurs te behandelen. Eerst dan zou hij — daartoe gedwongen — van houding veranderen, indien de Rijksdag gelijk met gelijk vergold, meerderen tijd aan de behandeling van eigen voorstellen wijdde en den daarvoor noodigen tijd vond door het niet aan de orde stellen van hem niet-sympathieke regeeringsvoordrachten. Want niets kan hem dwingen, buiten de Rijksbegrooting, andere ontwerpen in behandeling te nemen. De Rijksdag is volkomen gerechtigd, tegenover de obstructie der regeering met betrekking tot de wenschen van den Rijksdag, op zijne beurt obstructie te voeren tegenover de ontwerpen der regeering. Macht tegen macht!

Maar het diep treurige van den Duitschen Rijksdag is, dat het hem daartoe aan kracht ontbreekt. Zijn gemis aan invloed is veel minder de schuld van de grondwet, dan van zijn eigen gemis aan energie. Hij bukt zich ook daar, waar hij rechtop zou kunnen staan, indien hij slechts wilde.

* * *

Het is het ongeluk van het Duitsche parlementarisme geweest, dat het gedurende de eerste tientallen jaren van zijn bestaan stond in het teeken van Bismarck.

De groote aanwas van Oost-Elbe-Pruissen in het Duitsche Rijk was reeds op zich zelf een remmend element voor de vrije ontwikkeling van den Rijksdag. Want het Oud-Pruisendom, met zijn riddergoedstelsel, zijn starre bureaukratie en zijn hypermilitarisme, zit de eerbied voor de „natuurlijke autoriteit" der regeering meer in 't bloed, dan vereenigbaar is met de idee eener zelfbewuste Volksvertegenwoordiging.

Daaraan paarde zich de groote, de overweldigende persoonlijkheid van Bismarck. De schaduwzijde van zijne reusachtige grootheid was, dat hij geen zelfstandige menschen naast of tegenover zich kon verdragen. Wat niet boog, werd gebroken. Maar de meesten bogen zich uit eigen beweging. Aan zijne verdiensten tegenover de natie en zijn genie brachten zij gaarne alles ten offer.

De Duitsche Rijksdag was van den beginne af en in de eerste plaats een werktuig in de handen van Bismarck,

En de geschiedenis der ééns grootste partij, die der Nationaal-Liberalen, was in de dagen van Bismarck een eenige tragi-comedie.

Telkens weder, telken jare minstens een paar maal, ontstond er strijd tusschen wat Bismarck wilde en wat de Nationaal-Liberalen krachtens hunne toenmaals nog liberale beginselen moesten voorstaan. Hier de wil van Bismarck! Daar het liberale geweten! Doch in dien strijd zegevierde immer de wil van Bismarck. Met het beroemd gebleven „bezwaarde hart" voegde men zich naar zijn wil. Maar men gaf toe.

Gemeenlijk ging het zoo: Bij de eerste lezing van een regeeringsontwerp proklameerde men in verheven bewoordingen de liberale idealen. In de Commissie beproefde men ten minste een deel dier liberale idealen in het ontwerp onder te brengen. Bij de tweede lezing in openbare vergadering verklaarde Bismarck alle wezenlijke verbeteringen in het ontwerp aangebracht, voor onaannemelijk. In den tusschentijd tusschen de tweede en derde lezing, werd naarstig onderhandeld tusschen de voormannen der Nationaal-Liberalen en Bismarck's vertrouwensmannen, om voor het liberalisme te redden, wat er nog te redden viel. Doch het bleek steeds, dat er niets te redden was. Bismarck kende slechts een alles of niets! Hij bleef onvermurwbaar. Dan werden de anderen als was. En bij derde lezing zwoeren zij „met bezwaard hart" alles af, wat zij bij eerste lezing ten volle en bij tweede lezing ten deele opgeëischt hadden. Bismarck triomfeerde. Het liberalisme berustte er in.

De geschiedenis van den Rijksdag is nagenoeg één reeks van „bijdraaien" der groote regeeringspartijen, bij name der Nationaal-Liberalen. Niet wat de Rijksdag wilde werd wet, doch wat Bismarck wilde. Daarom waren ook de beslissingen in den Rijksdag zelve van veel minder gewicht dan die, welke op de bieravonden en de parlementaire soirées van den Kanselier genomen werden. Toen Windthorst, na jarenlange afwezigheid, voor de eerste maal weder een glas meiwijn bij Bismarck dronk, wist de geheele wereld: van nu af komt er een keer in de geschiedenis van Duitsch-

land. Het was Bismarck, die den loop der geschiedenis van het Rijk bepaalde. De Rijksdag was slechts meer of minder week was in zijne handen, gemeenlijk zéér week was. En toonde hij zich eens een enkele maal „balsturig," zooals in 1878 of 1887, dan werd hij eenvoudig ontbonden. De nieuwe Rijksdag bestond dan zeker uit een Bismarcksche meerderheid. Want in het „leiden" der verkiezingen was „de Oude" een meester.

Zoo werd de Rijksdag murw gemaakt. En zoo is hij gebleven tot op den huidigen dag, ook onder zwakkere Kanselieren. Het Bulowsche „Blok" van 1907 is daarvoor een nieuw bewijs. Dat de tegennatuurlijke „paring" van liberalen en conservatieven ook maar voor een oogenblik kon slagen, bewijst dat het den meesten partijen er meer aan gelegen is, met de regeering handel te drijven, dan haar tot toegeven te dwingen. Nog immer blijft het *compromis*, het tot een schikking komen, het hoogste einddoel van alle parlementaire streven. Verklaart de regeering een besluit onaannemelijk, dan zegt de Rijksdag niet: goed, dan draagt gij, regeering, de verantwoordelijkheid voor het verwerpen van de voordracht. Neen, terstond beproeft men een middenweg te vinden, waarop regeering en Rijksdag kunnen samengaan. Nimmer treedt als leidende gedachte op den voorgrond: wat ik wil, zet ik door, ook al zal het tengevolge van den tegenstand der regeering een paar jaar langer duren. Steeds wordt zijn toegeven verontschuldigd met de woorden van alle karakterzwakken: „Om erger te voorkomen."

Deze eeuwige angst voor het ergere heeft tenslotte

tot het ergste geleid: tot het overwicht der regeering en de feitelijke onmacht van het parlement.

Ongetwijfeld beschikt de regeering over tal van macht- en lokmiddelen. Door haar leger van beambten en door hare pers vermag zij een sterken invloed uit te oefenen op de verkiezingen. En zij maakt daarvan dan ook een niet bepaald schuchter gebruik. De „candidature officielle" bestaat ook in Duitschland, al geschiedt dit, dank zij de bescheidenheid der ambtenaarswereld, minder openlijk dan in Frankrijk. De regeering beschikt over orden en titels, zij heeft betrekkingen te vergeven. Voor parlementaire „jagers" stelt het gebied eener regeeringsgezinde politiek dus een rijke buit in 't vooruitzicht. Het aanzien van den Rijksdag blijft natuurlijk gering, zoolang deze „jagers" niet tot de enkele en geminachte uitzonderingen behooren.

Delafosse zegt in zijn reeds genoemd werk, dat de Engelsche afgevaardigde een aanzien geniet „qui confine à la majesté" — dat aan majesteit grenst.

De Duitsche Rijksdag — en niet deze Volksvertegenwoordiging alleen — zal zich eerst dan de hem toekomende plaats veroveren, wanneer althans de meerderheid zijner leden er van doordrongen is, dat de hoogste waardigheden niet door de regeering, doch door het volk verleend worden, of althans behoorden verleend te worden.

* * *

De toekomst der Volksvertegenwoordiging.

De anarchisten willen geen volksvertegenwoording, wijl zij hun ideaal zien in de oplossing der menschelijke maatschappij in atomen.

De absolutisten, in onzen tijd het zuiverst vertegenwoordigd door het „Verbond van echte Russen", verwerpen het parlement, omdat volgens hen, de heerscher bij Gods genade de eenige aangewezen vertegenwoordiger van land en volk is.

Uit de kringen der intelligentie verneemt men stemmen als de volgende:

Professor Hasbach schrijft (in *Der Tag* van 24 Augustus 1907):

> „Niemand, die de ontwikkeling der Europeesche parlementen gedurende de laatste 30 jaren gevolgd en hun huidigen toestand vergeleken heeft met dien tijdens hunne hoopvolle wittebroodsweken, twijfelt er aan, dat parlementarisme, parlementaire regeering en democratie vreeselijk achteruitgaan, wat met den achteruitgang der absolute monarchieën gedurende de laatste 300 jaren en het daaraan voorafgaande verval der standen-regeering, zoowel een parallel vormt, als deel uitmaakt van een stelselmatige evolutie. De *ultima ratio* — het laatste argument — der Europeesche Tweede Kamers

is: beurslongen, lastertongen, marktwijvenlippen, huisknechtsknepen, polderjongensschoppen en het gebruiken van tot het onorganische behoorende zaken, als lessenaarsdeksels, hondefluiten, inktkokers en gebroken stoelleuningen."

Van het standpunt eener zich noemende democratie, verklaart dr. Emil Schwarz (Grünhutschen Zeitschrift, Bd. XXXIII):

„De volksvertegenwoordigers zijn de heerschers, het volk heeft zoo goed als niets meer te zeggen, het is overgeleverd aan de willekeur zijner vertegenwoordigers en moet het er op aan laten komen, dat deze van de hun geschonken macht geen misbruik zullen maken. Zulk een regeling kan niet deugdelijk zijn"

Het Nederlandsche oud-liberalisme uit zich, bij monde van mr. J. H. Valckenier Kips, hoofdredacteur van het *Utrechtsch Dagblad*, (*Tijdspiegel*, Maart 1908), als volgt, onder het opschrift „Het faillissement van het Parlementaire stelsel."

„Waren de kiesvergaderingen vroeger een onderonsje van eenzijdig ontwikkelde, maar dan toch ontwikkelde lieden, thans wordt de overgroote meerderheid er door half-ontwikkelden en onontwikkelden gevormd. Er is nog één stap verder mogelijk, als men het op de grens der criminaliteit levende lompenproletariaat toelaat, dat zelfs niet de praktische ontwikkeling van een opperman bezit."

Zoo de kiezers, zoo de gekozenen. Ziehier hoe de heer Kips hen schetst:

„Het landsbelang tot spel verlaagd, het land tot prooi van baantjesjagers, en onverschillig het volk en lusteloos, dat is het schouwspel, dat we zien vertoonen.

„Gewetenlooze schreeuwers, beunhazen en volksleiders, bezig om uit alle macht de vloot en 't leger af te breken, speculeerende op de neigingen der massa, die wel de lusten plukken wil van de orde en welvaart door beide verzekerd, maar de lasten liever niet draagt."

„Evenals de artisten van Blanus' paardenspel op de kermis, moeten zij (de kandidaten) voor het front, om aan 't geëerd publiek hun kunsten te vertoonen."

„Wie thans de politieke loopbaan wil betreden, moet door het Caudijnsche juk der kiesvergadering door en voor den Narrenkoning zijn kotou maken."

Men kan nagaan, wat er van dergelijke personen, in parlement vereenigd, te wachten is:

„Daarbij komt dat men met die personen niet te maken heeft individueel, maar in massa. Ook een parlement is in zekere mate, schoon niet in die mate als de volksvergadering, een „foule." In de individueele leden kan men goede eigenschappen waarnemen; de handelingen van het lichaam dalen dikwijls tot het laagste, gemeene

peil van verstand en karakter der samenstellende individuen.

„Ent nu op dit stelsel het ongeschreven recht, beter uitgedrukt: het politieke machtmisbruik, dat de ministers worden gekozen uit de volksvertegenwoordigers van die partij, die bij de verkiezingen heeft gezegevierd.

„Dan wordt het ministersambt uitgeloofd als hoogste prijs in den politieken wedren. Eerst spreker en agitator in de kiesvergaderingen, vervolgens bestuurslid der kiesvereeniging en adspirant-afgevaardigde, dan volksvertegenwoordiger, misschien later partijleider en, wie weet, eindelijk minister à f 12,000 's jaars, en, vooral niet te vergeten, f 4000 pensioen: 't is een carrière als een andere, met de emolumenten, die er in den vorm van commissariaten en dergelijke bijkomen, en die aan aanlokkelijkheid wint, naarmate, door snelle slijtage van ministers, de kans voor velen grooter wordt om ook een beurt te krijgen."

„Het winnen van het spel beteekent het verwerven van ministerzetels voor de leiders en verdere prijzen voor al wie tot het corps der partij behoort. Het verliezen van het spel beteekent de kans op het verliezen van Kamerzetels en een plaats op de mat buiten de deur voor alwie eenig baantje begeert.

Hoe kan men zijn partij aan de winnende hand brengen, hoe kan men haar doen gaan

strijken met den buit: ziedaar het object van den spannenden strijd."

De absolutisten sterven uit. De anarchisten vormen een weinig talrijke sekte. Deze beide uitersten kan men, als van weinig beteekenis, onbesproken laten. Professor Hasbach stelt als geneesmiddel voor, de Eerste Kamers te hervormen, opdat „de Tweede Kamers door het voorbeeld van en den wedstrijd met de Eerste veredeld worden." En dr. Emil Schwarz heeft zelfs een heel curieus hervormingsstelsel uitgedacht, om de afgevaardigden te onttroonen en het van zijn rechten beroofde volk weder ten troon te verheffen. Hij wil, dat de afgevaardigde, als in de dagen van het gebiedend mandaat van voorheen, weder slechts het stemwerktuig zijner kiezers zal zijn. Zijne stem behoort bij de parlementaire stemmingen juist zooveel stemmen in de schaal te leggen, als er kiezers zijn, die hem gekozen hebben. En iedere kiezer zal ten allen tijde het recht bezitten, hem zijne stem te onttrekken, teneinde daardoor den invloed van den afgevaardigde op de stemming naar verhouding te verminderen. Dit wordt door dr. Schwarz, met groot vertoon van wetenschappelijkheid, lang en breed in het zeer deftige tijdschrift uiteengezet.

De heer Valckenier Kips wil grootere waarde verleenen aan de Kroon, den Souverein, door „herstelling van de Koninklijke Ministeries", uit de dagen van Koning Willem I bekend gebleven, in tegenstelling met de bestaande parlementaire Kabinetten. Ter aanbeveling schrijft hij o. m.

„De Kroon heeft het voordeel der eenheid en persoonlijkheid der heerschappij, waaruit voortvloeit gestadigheid in het verordenen en doortastendheid in het uitvoeren.

„Nooit hebben de stemmingen eener vergadering den samenhang, die de besluiten van één man verbindt.

„De Kroon ontleent de heerschappij aan zichzelve. Zij is niet van hare onderdanen onafhankelijk."

Hervorming der Tweede Kamer door de Eerste! Verlaging der afgevaardigden tot telmachines voor de stemmen der kiezers! Ministers gemaakt tot beambten der Kroon! Ziedaar alles, wat de veroordeelaars van het parlementarisme weten voor te stellen. En dit komt dan nog wel van de zijde van personen van kennis en vernuft! Voorstellen welke den toets van 't gezond verstand kunnen doorstaan, worden niet vernomen.

En dit op goede gronden. De hier en daar voorkomende uitwassen en zich openbarende leemten of gebreken van het parlementarisme bewijzen niets tegen de grondslagen waarop het berust. Deze zijn goed en stevig. Zoo goed en soliede, dat het toekomstparlementarisme alleen denkbaar is in de lijn der hedendaagsche parlementen.

Nog immer werkt het oudste van alle volksvertegenwoordigingen, het Engelsche, het beste. Deze moet men zich voor oogen houden, indien men wil weten hoe andere volken hun Huis behooren in te richten.

De volheid der macht, waarover het Engelsche Lagerhuis beschikt, werd geschilderd door een man van het gezag als de onlangs overleden Hertog van Devonshire, den voormaligen liberalen leider, na zijn dood den laatsten werkelijken conservatief genoemd, in eene rede gehouden den 5 September 1893, in het Hoogerhuis:

> „Het Parlement is souverein, niet enkel op het gebied der wetgeving, maar ook op dat van het Uitvoerend Gezag. Het benoemt en ontslaat onze ministerien en waakt over hunne handelingen. Ministeries kunnen oorlog en vrede maken, doch zij doen dit op het gevaar van onmiddellijk door het Parlement ontslagen te worden. Ook in zake de binnenlandsche staatkunde is de macht van het Parlement even onbegrensd Het kan een ministerie tot heengaan nopen, hetzij het te verkwistend is of te spaarzaam. Het kan een ministerie ontslaan, indien zijne staatkunde te straf of indien deze te slap is. Het regeert dus feitelijk en op elk gebied, Engeland, Schotland en Ierland!"

Dit is woord voor woord juist. In theorie is het Lagerhuis nog heden ten dage almachtig. Maar de macht der omstandigheden en de wijsheid van het Engelsche volk, welke belichaamd is in zijn Lagerhuis, hebben er in de praktijk toe geleid, dat het, voorzoover de uitoefening van een groot deel zijner bevoegdheden betreft, daarvan afstand heeft gedaan tengunste van de kabinetten. Hoe samengestelder het

mechanisme van den modernen Staat wordt, des te grooter wordt de behoefte aan een machtige Centrale. Het volk is souverein. Doch eene ongeschoolde massa kan hare souvereiniteit alleen uitoefenen door middel harer vertegenwoordigers. De leden van het Lagerhuis zijn de uitvoerders van den volkswil. Echter ook zij zijn veel te talrijk om werkelijk te kunnen regeeren. Uit dien hoofde dragen ook zij een hoofdbestanddeel van hunne macht over aan hunne vertrouwensmannen, het Kabinet. En het Kabinet wordt bestuurd door den Premier, den Eersten Minister. De reusachtige machine concentreert hare kracht in de punt eener naald. De Democratie vindt haar hoogtepunt in de heerschappij van den eenling. Doch dit is geene willekeurige, of toevallige machtsuitoefening; ook niet eene voortgesproten uit en gegrond op een onbetrouwbaar plebisciet, doch het is de heerschappij van den eenling als uitkomst van een fijn samengesteld filtreerstelsel.

„De Democratie is verworden tot een Autocratie," zeide den 1 Juli 1904 een lid der oppositie, mr. Lawson Walton, verstoord over de allesbeheerschende macht van den Eersten Minister.

Zeker, maar niet „verworden", maar „geworden", ontwikkeld tot eene Autocratie van zeer bijzonderen aard: een *herroepbare Autocratie.* Eén enkele daad van willekeur en de Eerste Minister valt. Hij bestaat toch slechts bij de genade van het Parlement, en het Parlement bestaat slechts bij de genade van het Volk.

De volkssouvereiniteit bestaat nog immer in Engeland in haar ongerepte kracht. Slechts in hare toepas-

sing heeft zij zich aangepast aan de behoeften van den modernen Staat.

Dr. Schwartz heeft gelijk: de volksvertegenwoordigers zijn de heerschers. Zij behooren het ook te zijn. Het zijn toch de heerschers, die het volk uit eigen vrijen wil zich heeft gekozen.

Vreest men, dat zij tijdens den duur hunner heerschappij hun ambt zullen misbruiken, welnu, er bestaat voor hen een hoogste gericht, het *Referendum*: het volk zelve opgeroepen om te beslissen over een daad van wetgeving. Velen zien in het referendum de schoonste vrucht der democratie. Men kan evenwel bezwaarlijk zeggen, dat de uitkomsten in Zwitserland tot navolging aansporen. Voor groote rijken zijn bovendien de praktische bezwaren van het referendum zeer groot. Het voorbeeld van Engeland bewijst bovendien zonneklaar, dat men het referendum niet van noode heeft om den volkswil zich te doen uitspreken. Bestaat er strijd tusschen de meerderheid der Vertegenwoordiging en de meerderheid des volks, dan zijn nieuwe verkiezingen het aangewezen middel om de eenheid te herstellen. Wordt daarnevens nog de legislatieve periode verkort — tot twee of drie jaar, — dan is nagenoeg iedere mogelijkheid weggenomen, dat het parlement gedurende een betrekkelijk geruimen tijd van zijn macht misbruik zou kunnen maken.

De toekomst van de Volksvertegenwoordiging in Duitschland, en in het algemeen in alle Staten, waar nog gestreden moet worden om het volk in het bezit te stellen van zijne souvereiniteitsrechten, berust in

het pogen, het Engelsche voorbeeld na te streven en het steeds meer nader te komen. De almacht van het parlement waarborgt het hoeden van de belangen der meerderheid van het volk en de deelneming van de besten uit het volk aan parlement en regeering. Het twee-partijen-stelsel verzekert de weldadige verwisseling in de heerschappij en de vruchtbaarheid der oppositie, wijl deze ten allen tijde gereed moet staan om zelve de verantwoordelijkheid voor de regeeringsdaden over te nemen.

Ex occidente lux! — Uit het westen komt het licht. — Of men wil of niet wil, of het nuttig of schadelijk schijne, of er meer gronden vóór of meer tegen kunnen aangevoerd worden, alle Volksvertegenwoordigingen zullen zich ontwikkelen in den trant van het Engelsche Parlement. Want tenslotte zijn in het wezen der zaak alle grondwettige vraagstukken geene theoretische rechtsvragen, doch practische machtsvragen. De Volksvertegenwoordiging is het orgaan van de heerschappij der georganiseerde massa. Heeft die massa ook maar een kruimel van de macht verkregen, zoo zal zij niet rusten aleer zij over de volle macht beschikt.

En dat is maar goed ook.

EINDE.

INHOUDSOPGAVE.

Voorwoord 9
Het Mandaat 11
De Afgevaardigde 20
De Partij 43
Het Mechanisme der Volksvertegenwoordiging . 55
Obstructie 73
Schadeloosstellingen en Presentiegelden 83
De arbeid der Volksvertegenwoordiging . . . 93
Het Belgische stelsel van evenredige vertegenwoordiging 103
Parlement en Regeering 121
De toekomst der Volksvertegenwoordiging . . . 137